Raftul Denisei

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

W.B. YEATS

ROSA ALCHEMICA

ŞI ALTE SCRIERI

Traducere din engleză de
MIRCEA IVĂNESCU

ebook

HUMANITAS fiction

Raftul Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

W.B. YEATS

ROSA ALCHEMICA

ŞI ALTE SCRIERI

Traducere din engleză de
MIRCEA IVĂNESCU

Prefaţă de
MIHAELA ANGHELESCU IRIMIA

HUMANITAS
fiction

Redactor: Andreea Răsuceanu
Coper ta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Andreea Niță
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Ilustrația copertei: Clavis Artis, manuscris despre alchimie, sec. al XVIII-lea, atribuit lui Zoroastru

ISBN 978-606-779-082-5 (pdf)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

Iar eu însumi l-am creat pe Hanrahan: William Butler Yeats sau mitul ca istorie

Incitat de o constantă curiozitate pentru lucrurile obscure, imposibil de înțeles cu instrumentele logicii, în ultimă instanță oculte, William Butler Yeats intră sub influența celebrei Madame Blavatsky și petrece un răstimp inițiatic în Societatea Teozofică aflată sub conducerea acesteia. Drept urmare, în luna martie a anului 1890, la vârsta de douăzeci și cinci de ani, devine membru al Hermetic Students of the Golden Dawn (Studioșii Ermetici ai Zorilor Aurii), alături de William Thomas Horton și MacGregor Mathers, persoane care vor figura ca personaje în poezia sa. Momentul înseamnă retragerea din logia teozofică pe care o frecventase la Londra, timp în care fusese în legătură cu William Morris, gânditorul socialist și mentorul unui model societal *anti-establishment*. În 1888 cunoștea, tot la Londra, alți doi mari irlandezi, pe Oscar Wilde, în opinia lui Yeats, cel mai fascinant orator – de o cultură copleșitoare, o rigoare argumentativă impecabilă și o inegalabilă capacitate de a capta bunăvoința auditoriului –, și pe George Bernard Shaw, promotorul unui stil aspersiv în discursul public și în jocul la scenă deschisă.

Născut la Dublin, într-o familie prosperă de latifundiari, Yeats însuși cultivă o atitudine și un stil *altfel* decât cele așteptate și dorite de gustul comun. Rămâne unul dintre cei mai faimoși irlandezi, fiind de cultură și de expresie engleză. Aparține minorității anglo-irlandeze și nu este catolic, dar

se pune în serviciul identității irlandeze cu trup și suflet. I se conferă Premiul Nobel pentru literatură, în 1923, și reacționează în răspăr cu laureații de până la el: scrie cele mai rafinate pagini din creația sa abia după aceea, cu precădere versuri, deși premiul avea în vedere mai ales opera dramatică, și îi surprinde pe membrii juriului susținând că nu meritele personale, ci faptul că opera sa este străbătută de spiritul unei întregi națiuni explică maxima onoare ce i s-a făcut. Ca nobelizat, începe o prietenie specială cu un alt laureat special, poetul bengalez Rabindranath Tagore. Și, tot în această ipostază, contribuie la creșterea în proporție geometrică a respectabilității culturii irlandeze, aplicând programul expus în timpul ceremoniei de la Academia Regală a Suediei: transformarea teatrelor din Dublin din clădiri goale închiriate de trupe itinerante din Anglia în instituții culturale irlandeze cu un repertoriu romantic, poetic și național(ist), pe măsura naționalismului practicat de generația sa.

Yeats se mută la Londra, în fragedă copilărie, tatăl, John Butler Yeats, urmându-și traseul de portretist în marea capitală imperială. Prin contrast, comitatul Sligo din vestul profund rural al Irlandei rămâne preferatul loc de refugiu estival, un paradis terestru în mijlocul lumii industriale și a comerțului. William este fermecat de folclorul inegalabililor celți încă de la prima vacanță la bunicii din Sligo, înainte de a putea buchisi primele rânduri. Ascultă povești cu zâne și spiriduși, creaturi din lumea movilelor întunecimii (*sídhe*), cu piticii *leprechaun* care le ies pe neașteptate în cale celor ce trec prin pădure, cu sirenele *merrow* care îi momesc pe marinari să le ia de nevastă, pentru a-i abate apoi de la lucrurile acestei lumi, cu ursitoarele *banshee* care se arată în chip de tinere, matroane sau hârci, pentru a-i băga în sperieți pe muritori, sau cu viteazul *dullahan*, călărețul care străbate ulițele în goană amețitoare, purtându-și capul în mâna dreaptă ridicată

pălimar deasupra caselor, pironind cu o precizie nedezmințită casa în care zace un muribund și cerând tribut de sânge celor pe lângă a căror poartă zboară în cursa-i înfricoșătoare. Pe William îl farmecă mai ales faimoșii *elves*, spirite bune și rele, după vorbă, după port: cei buni au chipul mai luminos decât soarele, ochii în formă de stea, părul intens auriu și se arată oamenilor mergând în grup; cei răi, solitari, sunt întunecați la chip și au trăsături hidoase. Fundamental rămâne faptul că toate aceste spirite sunt, de regulă, făpturi invizibile în lumea satului. Rareori, și atunci cu atât mai interesant, ele pot ajunge să fie slugi în câte o casă și devin răzbunătoare, dacă nu sunt tratate în mod cuviincios: se mânie și recurg la violență dacă nu primesc hrană suficientă, devin pricina coșmarurilor familiei, aduc boli și suferințe în casele oamenilor, le pot răpi copiii și ucide vitele. Sălașul lor este peștera dintre stânci abrupte, iarna, tăpșanul înflorit, primăvara, și malul râului, vara. Aidoma zânelor și sirenelor, sunt prinse într-o încântătoare convivialitate cu bărbații, femeile și copiii satului, lumea lor suprapunându-se cu lumea noastră.

Poveștile, legendele și miturile Irlandei vor rămâne o componentă inalienabilă a viziunii poetice și filozofice, a *viziunii* profunde a lui Yeats, autorul, peste ani, al operei intitulate *A Vision* (*O viziune*). Este lucrarea sa filozofică de referință, rod al practicilor inițiatice, al experiențelor spiritiste și al preocupărilor susținute în materie de ezoterism, magie și misticism. Yeats crește, totodată, în spiritul fervorii naționaliste a Irlandei colonizate de englezi, în urma aglutinării teritoriale din 1801. Este martor la succesive încercări de revoltă și de afirmare a autonomiei civice și culturale a țării lui de baștină, dar și beneficiar al atmosferei emancipate de extremism politic din instituții precum Abbey Theatre (Teatrul Abbey) din Dublin, cunoscut și ca The National Theatre of Ireland (Teatrul Național al Irlandei). Pentru această tribună a

prestanței culturale irlandeze va face mult, alături de prietena de o viață, Lady Augusta Gregory. Cu ea se va apleca asupra unor texte de istorie celtică, va citi și va scrie în spiritul păgânilor fondatori ai continentului, va culege folclor gaelic și va cultiva spiritul republican. Agenda civică astfel întocmită ne prezintă un bărbat bătăios, de o mare demnitate națională și un nuanțat simț al istoriei culturii de la care se reclamă.

Opera de tinerețe a lui William Butler Yeats poartă indelebil această amprentă. Poetul combină deliciul contactului direct cu cultura orală a Irlandei ancestrale și lecturile docte ocazionate de lungi sesiuni de studiu la British Museum. La Londra fondează, împreună cu Ernest Rhys, The Rhymers Club (Clubul Versificatorilor), culege, studiază, traduce și/sau adaptează poeme irlandeze. În 1888 trimite la tipar volumul *Fairy and Folk Tales of the Irish Peasantry* (*Basme și povești ale țăranilor irlandezi*), urmat, un an mai târziu, de *The Wanderings of Usheen and Other Poems* (*Rătăcirile lui Oisin și alte poeme*), cuprinzând texte centrale ale mentalului colectiv irlandez: *The Ballad of Moll Magee* (*Balada lui Moll Magee*), *The Stolen Child* (*Copilul furat*) și cântecul tradițional *Down by the Salley Gardens* (*La vale pe lângă grădinile Salley*). Farmecul peregrinărilor prin Sligo și aiurea în zona rurală a Irlandei transpare în versurile poemului *The Lake Isle of Innisfree* (*Insula Lacului Innisfree*), în care clipocitul apei reverberează în adâncul inimii, în timp ce poetul rătăcește pe trotuarul cenușiu al marii aglomerări urbane.

The Celtic Twilight (*Amurgul celtic*) apare în 1893 ca o colecție de istorisiri narate, dacă e să intrăm în jocul lui Yeats, de către Paddy Flynn, mare povestitor care, spre deosebire de naratorii obișnuiți, știa să golească raiul, iadul și purgatoriul, tărâmul zânelor și pământul, ca să-și populeze istorisirile. Volumul, înțelegem, este postum în raport cu adevăratul

său autor, comparabil prin amploarea viziunii cu Homer! Și, cine știe, se întreabă retoric Yeats, poate că stirpea gaelică îi va călca pe urme marelui bard antic, aducând înapoi simplitatea străveche și amploarea imaginației… Motiv ca romanticul tardiv să propună cititorilor o definiție a literaturii drept expresie a stărilor de spirit cu ajutorul simbolului și al întâmplării. Or, continuă acesta, nu există stări de spirit care au nevoie, pentru a-și afla expresia, de rai, iad, purgatoriu și tărâmul zânelor, cum au nevoie de pământul sterp și searbăd pe care călcăm? Mai mult decât atât, există stări de spirit care nu se pot exprima decât grație celor care contopesc rai, iad, purgatoriu și tărâmul zânelor într-un *singur tot*, dacă nu chiar pun capete de om pe trupuri de animal sau împlântă suflete umane în inima stâncilor… Este lecția învățată de la povestitorii mitici, pentru care cer și pământ, trup și suflet, om, animal și plantă sunt *totuna*, căci totul există, totul e adevărat, iar pământul nu este decât ceva țărână sub picioarele noastre.

Tot în 1893 Yeats publică *The Works of William Blake* (*Operele lui William Blake*), în calitate de editor, alături de Edwin Ellis, după ani de studiu asupra textelor marelui vizionar și mistic romantic, ca și ale maestrului acestuia în materie, suedezul Emanuel Swedenborg. În doi ani de zile, îi apare primul volum personal intitulat *Poems* (*Poezii*) și editează *A Book of Irish Verse* (*Carte de versuri irlandeze*). În 1892 îngrijise *Irish Fairy Tales* (*Basme irlandeze*). Piesele pe care le va compune treptat se alimentează și ele din vocabularul și iconografia celtică, contopind viziuni ezoterice cu experimente de sorginte japoneză (teatrul *Nō*) și simbolism francez. Urmează *The Secret Rose* (*Roza tainică*), în 1897, și *The Wind Among the Reeds* (*Vântul printre trestii*), în 1899. În paginile acestora transpar trăirile din ședințele de spiritism, lecturile despre rozacrucianism, propensiunea pentru trăiri

paranormale, toate pe fundalul folcloric gaelic. Cu un rol fundamental în instituirea mișcării *The Irish Revival* (Renașterea irlandeză), Yeats se afirmă ca traducător cult al celebrelor *saga* de demult și al poeziei osianice, precum și al cântecelor folclorice mai recente, evocatoare ale marilor figuri identitare de altădată.

Pregătit ca volum distinct pentru publicare în 1897, *Roza tainică* reunea texte culese și adaptate de poetul îndrăgostit de folclorul irlandez și celtic și angajat într-o asiduă operă de punere în evidență a unui tezaur cultural aproape total ignorat către finele secolului al XIX-lea. Selecția urma să adune povestiri publicate până cu un an înainte în periodice ca *The New Review*, *The Pageant*, *The Speaker*, *The Sketch*, *The Weekly Sun*, transpuse în vână romantică. Nefiind pe placul editorilor, unele dintre aceste istorisiri nu mai văd lumina tiparului. Încă din 1891 poetul și dramaturgul Yeats își antrenase mâna ca povestitor reprezentând o cultură cu enorme ambiții narative. Nuvela *John Sherman* și povestirea *Dhoya* apăreau în *Unwin's Pseudonym Library, No. 10* (1891). Cea de-a doua, cunoscută ca legendă a sălbăticiei, își fascina cititorii avizați prin imaginea uriașului Dhoya, din stirpea fomorienilor, abandonat de alți uriași taman în Sligo, unde Yeats trăise clipe de vis în vacanțele copilăriei. În povestirea yeatsiană Dhoya ia de nevastă o zână pe care o răpește mai apoi un spirit din țara zânelor și care îl bate la o partidă de șah. Împletirea fundalului mitic cu prezentul Irlandei rurale, a plăsmuirilor imaginației cu realitatea imediată sunt obișnuite strategii romantice de recuperare și înnobilare a trecutului. Înșiși fomorienii, zeități malefice din ciclul mitologic irlandez, par a fi ființe supranaturale euhemerizate drept pirați, deși interpretări alternative susțin că se trag din stirpea biblică a lui Ham, fiul lui Noe. Există și opinia că fomorienii datează din timpuri precreștine,

căpătând, din statutul lor mitic, coloratură eroică în folclorul scoțian și scandinav. Din zei primitivi ai fertilității ei ajung personaje istorice aculturate la ambientul spiritual în care evoluează cu succes. Euhemerismul este, pentru antropologi, sociologi, filologi și alți specialiști din domeniul științelor socio-umane, interpretarea istorică a mitologiei, având ca premisă teoria că mitul este doar o relatare distorsionată a evenimentelor istorice, prin care sunt glorificate întâmplări sau personaje ale lumii referențiale. Filozoful grec Euhemeros susținuse, în secolul al IV-lea înainte de Hristos, că zeii greci sunt muritori din lumea oamenilor ridicați la înălțimea mitului prin lumina strălucitoare a necuprinsei zile cosmice. Însuși numele lui indica frumusețea (*eu-*) cuprinsă în *hemera* ideală, în contrast cu cea trecătoare: *ephemera*.

Solitar prin vocație și opțiune, cu o cultivată nostalgie a istoriei naționale pierdută în cețurile nordice ale depărtărilor fizice și ale uitării, trist și abandonat unei iubiri mereu respinse, William Butler Yeats euhemerizează el însuși personajele și faptele narate în *Roza tainică*. Trama narativă a volumului conține fire ale istorisirilor populare culese cu Lady Gregory, ca și unele trimiteri la propria istorie emoțională. Rămâne însă exemplar raportul dintre *John Sherman*, nuvelă relativ realistă, și tripticul mistic compus din *Roza tainică*, *The Tables of the Law* (*Tablele legilor*) și *The Adoration of the Magi* (*Adorația magilor*) din 1897. Lor li se va adăuga, în 1905, suita de relatări intitulată *Stories of Red Hanrahan* (*Istorisirile lui Hanrahan cel Roșu*), despre care autorul declară: *And I myself created Hanrahan* (*Iar eu însumi l-am creat pe Hanrahan*). Perceput, mai ales după decernarea Premiului Nobel, ca un fel de zeu modern al culturii irlandeze, Yeats se așază în imaginarul colectiv cult ca un nestăvilit liric al suferinței personale și un gigant al relatărilor colective prelucrate cu instrumentele propriei poezii chiar și în textele de proză.

La aniversarea a patru decenii de viață, în 1905, când trimite la tipar istorisirile atribuite lui Hanrahan cel Roșu, Yeats recunoaște că eroul legendar de sub pana sa și-a pierdut mințile pentru că l-au atins zânele. Alături de nemaipomenitul plăsmuitor de poeme Oisín (față de care Ossian este varianta scoțiană), Hanrahan cel Roșu este figura poetică de maximă forță în opera sa. Rătăcitorul Aengus în căutare de semne încifrate, eroicul Pearse și chiar miticul Cuchulain, suprem personaj din *an Rúraíocht* (*Ciclul Ulster*) al mitologiei irlandeze, nu ocupă locul lui Hanrahan în opera lui Yeats. Textul compus de poet pentru a-l euhemeriza pe Hanrahan și a-i da acestui alter ego o ținută paradigmatică este însoțit de copioase adnotări – de trei ori mai ample decât istorisirea în sine – și abundă în aluzii deopotrivă la viața sa și la străbuna literatură irlandeză orală. Folclor primitiv și poezie romantică, ritualuri de fertilitate și transpuneri dramatice, vorbe de clacă de la șezătorile hibernale și rânduri autobiografice se regăsesc în laboratorul de lucru al istorisirilor lui *Hanrahan cel Roșu*.

Narațiunea densă și adesea deliberat obscură, viziunea grandioasă și atmosfera mistică fac din asocierea acestora cu tripticul mistic de mai sus o practică editorială, acum. În fond, unitatea structurală a acestor texte reunite are ca bază istoria, specificul local, firul tematic și simbolistica imaginilor care le traversează. Cronologic, istorisirile evoluează de la timpurile păgâne la cele medievale, profund monastice, pentru a ajunge la secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, apoi la tripticul în notă *fin de siècle*. Autorul revine destul de insistent cu o remarcă de natură stilistică: precum Walter Horatio Pater, pe care îl socotește una dintre influențele cele mai profunde în scrierile sale, William Butler Yeats apreciază stilul extravagant, cu efecte retorice incontestabile. Treptat însă se va distanța de formulările anacolutice, refrenele incantatorii

și perifrazele greoaie, pentru a face un discurs moderat țintit către inima și intelectul conaționalilor săi. Narațiunile puse în seama lui Hanrahan se adapă de la emoția folclorului local și de la vorbirea țăranilor irlandezi, lucru pentru care Yeats-Hanrahan ținea să-i mulțumească aceleiași Lady Gregory care își închinase viața culturii naționale.

Yeats a fost perceput ca o serie de variante ale propriei identități cultural-literare, tocmai pentru că schimbă mască după mască și voce după voce: este când tradiționalist, când cosmopolit, când idealist, când realist până la scepticism, când naționalist convins, când antinaționalist ironic, când romantic, când modernist, când atras de trecutul neguros, când cu totul cuprins de avansul frenetic către un viitor orbitor de luminos pentru patria îndurerată. Este activ în mișcarea de renaștere națională, dar are amintiri personale care îl rănesc, iar după prima perioadă de creație, intim legată de fondul străvechi celtic, dezvoltă un sentiment de sincer atașament față de o Irlandă exemplară. Ceea ce fusese tradiția strict gaelică și net catolică capătă nuanțe moderate, se instalează o toleranță înțeleaptă față de Celălalt istoricește prezent, se îndulcește opțiunea categorică. Nu doar stilistic, ci și ca viziune, Yeats caută un echilibru protector. Din perioada de început (1888-1910) păstrează cu reținere ingrediente ale trecutului legendar-mitic și sentimentul unui *altundeva* tainic redat, în exprimarea vernaculară, cu sintagma *Tir na nÓg* (literal, „tărâmul tinereții“, nume dat lumii de dincolo, în mitologia și folclorul irlandez), credința în suflul trandafirului care adie asupra speranțelor apăsătoare ale morții ce se apropie, dorința de a ajunge într-un spațiu vrăjit și într-un trecut suspendat din curgerea timpului. Iată o definire temporală a unui spațiu paradigmatic, un cronotop poetic cu reverberații legendar-mitice. Sau un mod de a euhemeriza narațiunile care compun marea narațiune națională.

Lumesc și divin, mundan și ultramundan, istoric și mitic sunt categorii care coexistă fertil și semnificativ în cultura populară orală. Folclor și legendă converg în povestirile pe care poetul le aude de la țăranii din landele bătute de vânt, pentru a ni le repovesti nouă, cititorilor moderni. Naratorul cult percepe rațional ceea ce povestitorul popular doar simte, anume că materialele tradiționale care hrănesc istorisirile sale sunt întrupări ale unor valori, tipuri umane și activități arhetipale, că ele susțin ființa tuturor celor de un grai și o credință și că îi apără de dușmani. Că spiridușii, gnomii și zânele care se prind la muncă sau în joc cu oamenii sunt zălogul nemuririi naționale, pentru că prin aceste spirite dăinuiește, dincolo de timp și de aceste meleaguri, tărâmul veșnic al insulelor zburătoare. Și că împărăția întunecată a timpurilor demult apuse se înnoiește prin cucerirea mistică a timpului. Istoria se ridică la putere mitică, îndată ce mitul este istorisit ca fapt imediat.

Despre *Dhoya* și *John Sherman* Yeats spune că tatăl său îi ceruse o istorisire cu oameni adevărați, drept care William desenase în cuvinte un tânăr și un preot paroh de țară, așa cum trec ei pe uliță în fiecare zi. Realismul redării va persista în volumul de istorisiri din 1897 și în cel din 1905. În paginile lor transpare suflul irlandez al munților și apelor pe care marea le mângâie cu adierile văratice și îi biciuie cu vântarițele ce încep toamna târziu. Suficient, mărturisește naratorul modern, să trăiești sentimentul că ești posesorul, tu însuți, al drumurilor și caselor, al puțurilor și șurilor, al focurilor de paie și ritualurilor de colind anual, ca să pătrunzi în inima Irlandei alcătuită din tot atâtea case de piatră vizitate, în răstimpuri, de ființe stranii. Și amintește cititorilor devotamentul necondiționat al copiilor din Sligo față de toate aceste minuni de la țară.

În dedicația la *Roza tainică* adresată prietenului George Russell sub pseudonimul abreviat AE, Yeats mărturisește că a scris aceste istorisiri în momente diferite, în moduri diferite unul de altul. Față de diversitatea de atitudine și expresie declarată, textele vor fi armonizate de același subiect, anume de războiul *ordinii spirituale* cu *ordinea naturală*. Suntem avertizați că personajele vor fi extatice, pentru că singur extazul poetic poate reda spiritul național. Un poem național desăvârșit va porni de la un moment dat al bravei istorii irlandeze, dar se va clădi pe gândurile și simțirile multor irlandezi patrioți. Toți însă să ia aminte că rândurile așternute vor cuprinde flacăra discretă, pâlpâirea aproape stinsă, dar focul mereu aprins al sufletului poetului, pentru că el poartă cu sine legendele, istoria, credințele și părerile conaționalilor săi. Cartea pe care o publică astfel va fi profund *vizionară*, ca atare, profund *irlandeză*! Yeats se instanțiază metonimic drept irlandezii de oricând și de oriunde, înzestrat cu darul viziunii, pe care alte nații, mai de succes în treburile lumii, l-au pierdut. Vai lor!

Într-adevăr, înfruntarea aprigă dintre ordinea spirituală și cea naturală ia diverse înfățișări, de la o povestire la alta. Ea poate fi lupta dintre un erou puternic și vrăjmășia stihiilor, conflictul dintre eroismul total și calculul bine cumpănit, încleștarea dintre viziunea profetică și deciziile pragmatice ale lumii, invazia supranaturalului în treburile curente sau irezolvabila contradicție dintre căutarea spirituală rece și tradiția creștină moștenită în ritualuri milenare. În *The Binding of the Hair* (*Legarea părului*) capul unui viteaz care atârnă de ramurile unui tufiș scandează versuri de răzbunare amintind de bătălii de demult și cade la picioarele reginei Dectira, personificare a luminii roșiatice care îmblânzește cerul înainte de răsăritul soarelui. *The Wisdom of the King* (*Înțelepciunea regelui*) aduce în scenă trei hârci ale căror incantații amintesc

de vrăjitoarele din *Macbeth*. Ele instilează străvechile porniri războinice ale celților în inima copilului de împărat îngrijit de doica credincioasă, picurând pe buzele pruncului sânge din vinele fiecăreia și condamnându-l, astfel, la o viață de perpetuă căutare. Menestrelul din *The Crucifixion of the Outcast* (*Răstignirea proscrisului*) nu-și găsește sălaș nici la marginea pământului, iar sufletul lui este precum vântul sălbatic. Protagonistul din *Of Costello the Proud* (*Despre Costello cel mândru*), descendent al vechilor aristocrați irlandezi și iubitor, ca și aceștia, de melodii și legende locale, are o relație cvasimitică cu Oona, de care îl leagă ceva ca un romanț de demult. Costello, la rându-i, este un vizionar care s-a desprins din lumea din jur și aparține unui timp „mai simplu". Cavalerul din *Out of the Rose* (*În afara rozei*) îi povestește, de pe patul de moarte, secretul vieții sale unui flăcău prea nătărău ca să poată pricepe ceva. *The Rose of the Shadow* (*Roza umbrei*)ne-o prezintă pe tânăra Oona chemând, în tânguielile cântecului său, sufletul iubitului mort, iar melodia și versurile sunt creația lui Hanrahan cel Roșu și evocă întâlnirea acestuia cu lumea spiritelor. Supranaturalul invadează realul și îl distruge. Băiatul din *The Heart of the Spring* (*Inima primăverii*) este un creștin cuminte, cu respect pentru obiceiurile moștenite, în schimb bătrânul care îl pune în încurcătură, explicându-i că nu există fericire pe lume, este un soi de mag păgân.

Contrastul dureros dintre ortodoxie și heterodoxie dă contur celor ce se petrec în *Rosa Alchemica* și *Tablele legilor*. În ambele, un narator la persoana întâi se simte atras de căutarea mistică a spiritualității pure, experiență deloc ușoară, întrucât e amenințată de pierderea individualității și a propriei personalități. Un enorm hiatus identitar subîntinde aceste două povestiri, Michael Robartes, pe care naratorul pretinde că nu l-a mai văzut de zece ani, diluându-se în

negura vremii și a depărtărilor, în vestul irlandez unde se ridică Templul Trandafirului Alchimic. Pretext pentru reverii fanteziste, alchimia se preface în trăire concretă, odată ce magul Robartes caută extazul imaterial și arde de nerăbdare să-și prefacă inima ostenită în spirit neobosit. Ceremonia de inițiere din Templul Trandafirului Alchimic nu-l duce prea departe, oroarea pierderii eului țintuindu-l, ca și pe Hanrahan, în indecizie. Precum în *La Belle Dame sans Merci* de Keats, visătorul la iubire eternă se trezește din farmecul indus de iubita zână, înconjurat de lumea ternă a vieții de zi cu zi.

Istorisirile lui Hanrahan cel Roșu readuc în prim-plan personajul creat în volumul de versuri *Vântul printre trestii* din 1899. Lecturile centrate pe Dante, Shakespeare și Donne, dar mai ales pe Blake și Shelley își spun cuvântul tot mai clar. Descris ca un desfrânat care duce pe orice adiere de vânt încă o iubire, și încă una, Hanrahan este, fundamental, o figură simbolică, purtătorul, alături de Michael Robartes și Aedh, al unei încărcături sufletești. Robartes este manipulatorul și maestrul aranjamentelor nebunești, Aedh amintește de sfântul martir omonim, iar Hanrahan, umil și copleșit de minunile lumii, reprezintă poetul primitiv revigorat de renașterea irlandeză. El urăște rafalele care mătură insula, în *Vântul printre trestii*, dar nu poate scăpa de o altă forță mai presus de om: pe Hanrahan l-au mângâiat zânele sidhe, inspiratoarele de poezie, iar mângâierea lor e totdeauna cu dublu tăiș, așa cum incertă și periculoasă este experiența lumii ideilor în care descinde shelleyanul Alastor, spiritul singurătății. Aidoma acestuia, Hanrahan este un *alter ego* al poetului, o *persona*, o *mască*. Privit prin lentila modernistă, William Butler Yeats amintește de Fernando Pessoa, poetul modernist *par excellence* în literatura portugheză. Amândoi practică jocul multiplicării identitare, prezentându-se publicului cititor

sub diverse nume, cu diverse trăsături, suma cărora ar putea reconstitui eul poetic adânc, de fapt niciodată exhaustiv, scos la lumină. O aură mistică plutește pe deasupra versurilor lor îngreunate de o căutare febrilă, fie aceasta a propriei ființe, ori a ființei naționale. Și amândoi clădesc o ființă națională posibilă: o Anglo-Lusitanie, respectiv o Anglo-Irlandă paradigmatică – singurele manifestări ale adevăratei patrii, patria limbajului poetic.

Purtând în sine atingerea zânelor autohtone, Hanrahan este sub imperiul muzelor irlandeze, sub blestemul de a fi poet! În ultimele zile de viață, poetul Yeats avea să vadă în Artă fiica deopotrivă a Speranței și a Memoriei. Arta, era acum convins nobeliatul în literatură, și-a făcut cămin departe de plaiurile disperării, pe care își agață stindardele de luptă oamenii. Este un ecou al cuvintelor din eseul *Anima Hominis* (1924): „Din cearta cu alții facem retorică, din cearta cu noi înșine facem poezie". În pragul lumii de dincolo, poetul își dorea ca îndrăgita fiică a Speranței și a Memoriei să-i fie aproape... Să ne amintim de Mnemosyne, mama celor nouă muze ale Greciei clasice, fiecare răspunzătoare de o formă sau alta de artă, toate revendicându-și forța artistică de la puterea maternă a Memoriei absolute. Pe fundalul culturii orale a vechilor celți, cu izvoarele folclorului irlandez și lecturile mistice încă din tinerețe, Yeats nu putea să nu prețuiască în mod special capacitatea *divinatorie* și *vizionarismul*.

În *Istorisirile lui Hanrahan cel Roșu*, heteronimul yeatsian și cea mai pertinentă întrupare a poetului Yeats este victima deznădejdii și a ispitei, dar nu se desparte nici de speranță. El este și naratorul care îi povestește lui Yeats ce este de povestit. În această *mise en abîme* identitară, dibuim de ce, concepuți ca principii mentale, în 1899, Hanrahan, Michael Robartes și Aedh devin purtători lirici de cuvânt și ipostaze

ale eului liric ca atare. Repertoriul Hanrahan cuprinde apariții metamorfice ale unui personaj ce pare profund tradițional, dar care, după mărturia lui Yeats, este propria sa invenție: „Iar eu însumi l-am creat pe Hanrahan“ răsună în întreaga sa operă, de la poeziile și piesele de început la lucrarea filozofică de senectute în care *o viziune* cuprinde toată înțelepciunea strânsă într-o viață.

Isprăvile lui Hanrahan au fost comparate cu povestea mitică a căutării Graalului, deși poetul este mai preocupat de cele patru bătrâne care poartă Cele Patru Comori ale Irlandei, reflectate – fatidic – în cele patru culori al pachetului de cărți de joc. Hanrahan dă buzna într-un șopron în care găsește câțiva săteni la gura focului, în Ajun de Samhain. Intrarea lui furtunoasă este în ton cu identitatea lui abrazivă: înalt, energic și cu un păr intens roșcat, tânărul profesor de la țară Hanrahan devine martorul neașteptat al povestirilor acestor săteni și al cântecului fredonat de unul dintre ei, în care este vorba de un bărbat din Munster și unul din Connaught. Dar, tocmai când declară că a înțeles mesajul abrupt, un plăvan sosit de departe și proțăpit în cadrul ușii le spune în surdină celor de față care este înțelesul cărților de joc. Un semnificativ tabel al corespondențelor ni se arată ochilor minții, la fel de neașteptat. Între fiecare culoare și fiecare dintre comorile irlandeze există o potrivire tainică: Cazanul lui Dagda, zeul cel bun, înseamnă plăcere și își află echivalentul în culoarea numită cupă; Piatra Destinului este simbolul puterii și corespunde caroului; Lancea lui Lug, străvechiul zeu panceltic al luminii, reprezintă curajul și se regăsește ca pică; Sabia zeului Nuada, Stăpânul Marelui Hău, înseamnă cunoaștere și apare ca treflă.

Dar nesăbuitul Hanrahan nu se ostenește să afle rostul Celor Patru Comori și, precum un Orfeu celtic, își pierde definitiv iubita-zână, pe Echte, fiica lui Nuada, cândva rege

peste Tuatha de Danann. În aceeași logică ilogică a magicelor echivalențe, Echte este întruparea idealizată a lui Mary Lavelle, iubita lui Hanrahan, și proiecția lui Maud Gonne, femeia pe care Yeats nu a putut-o avea vreodată soție, în pofida a nenumărate declarații de iubire și cereri în căsătorie. Suprapunerea identitară nu se oprește aici: pe modelul romantic al poetului inspirat de alfabetul naturii, Yeats construiește un personaj din secolul al XVIII-lea gaelic, confundându-se programatic cu ambii, la început de secol XX. Sfidarea succesiunii temporale este de natura mitului. Într-adevăr, Hanrahan cel Roșu sau Owen Hanrahan se trage din Owen Roe O'Sullivan, adică Eoghan Ruadh Ó Súilleabháin. Este o plăsmuire cu rădăcini reale, un amestec de ficțiune și fapt, de mit și istorie. El însuși înseamnă înfruntarea ordinii spirituale cu cea naturală. Este un arhetip al imaginației poetice, o mască yeatsiană și un mesager al Irlandei (încă) poetice. Precum bardul lui Blake, în *Songs of Experience* (*Cântece ale experienței*), Hanrahan este poetul total, în deplin contact cu Cartea Naturii care este Cartea Domnului, dar rupt, de acum, de omenirea căzută.

Să recapitulăm: totul se petrece undeva, în Irlanda profundă, la vremea crucială a începutului iernii celtice (31 octombrie, Ajunul de Samhain, este, în lumea anglo-saxonă, Halloween, noaptea în care se întâlnesc morții cu viii, când spiritele celor plecați revin pe la casele lor de aici, iar melodiile îngânate în bătătură aduc cu cele ale zânelor de *altundeva*). Semne ale eternității și continuității, aceste încrucișări de destine își lasă amprenta asupra întâlnirilor excepționale. Or, prin istorisirile lui Hanrahan-Yeats, pătrundem într-un univers pastoral de natura reprezentării unei alte reprezentări. Precum bătrânul marinar al lui Coleridge, eroul yeatsian are misiunea eternă de a-și povesti soarta *in medias res*, trezind uimiri și speriindu-i pe cei din jur, oameni absorbiți și sorbiți

de grijile imediate. La fel de surprinzătoare este goana pusă la cale de jucătorii de cărți, în care un iepure magic este hăituit de ogari magici până la Poarta Slieve Echtge, intrarea în Lumea Cealaltă. În redarea acestei minunății un rol important îl au *seanchai*, povestitorii care transmit de la o generație la alta înțelepciunea străbună, în relatările lor nescrise. Tot în regimul oral se păstrează și neliniștea lui Hanrahan în căutarea unui *eu adânc*, în pragul casei din Lumea Cealaltă în care o femeie sidhe, dublul aceleiași Maud Gonne, reface corespondența dintre ficțiune și realitate. Călătoria lui Hanrahan devine ezoterică după ce acumulează detalii ale vieții fizice cu material folcloric și memoria colectivă.

Descendente ale zeităților celtice, zânele plănuiesc ridicarea unui Castel al Stâncii menit a readuce frumusețea primă a lucrurilor în lume. Toate susțin credința lui Yeats că înseși legendele arturiene sau povestea Sfântului Graal erau, la origine, legende celtice, narațiuni exemplare ale fondatorilor bătrânului continent. Prin refuzul lui Hanrahan de a o chema pe frumoasa sidhe, eroul își refuză transcendența și rămâne, în diversele texte yeatsiene în care apare, de fiecare dată, una dintr-o suită de ipostaze: poet gaelic, naționalist care deplânge soarta neamului său, suflet rătăcitor încrâncenat în lupta cu bătrânețea, vizionar nutrind vise de supremație a Irlandei, poet muribund mântuit în tărâmul morților. Despărțit de dragostea sa, tânărul se întoarce, după un an, la același șopron, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. *Mitul ca istorie*. Hanrahan este, în ultimă instanță, însemnul identității culturale irlandeze.

Mihaela Anghelescu Irimia

Notă asupra ediției

Dactilograma traducerii de față ne-a parvenit după moartea poetului și traducătorului Mircea Ivănescu. Din aceasta lipseau mai multe file. Ca atare, i-am solicitat poetului și traducătorului Radu Vancu să completeze fragmentele lipsă. Acestea sunt următoarele: *Dedicație către A.E.*; *Către roza tainică*; *Blestemul focurilor și al umbrelor*; *În afara rozei*; ultimul paragraf și poemul de la finalul *Adorației magilor*; poemul de la pagina 99; fragmente din paginile 138–140, din *Despre Costello cel mândru, despre Oona, fiica lui MacDermot*, *și despre cei cu limbile rele.*

Volumul de față cuprinde: ciclurile de povestiri *Istorisirile lui Hanrahan cel Roșu* și *Roza tainică*, precum și textele oculte *Rosa Alchemica*, *Tablele legilor*, *Adorația magilor.*

În alcătuirea prezentei ediții s-a consultat: W.B. Yeats, *Mythologies*, The Macmillan Company, New York, 1959.

Editura

ISTORISIRILE LUI HANRAHAN CEL ROȘU

Trebuie să-i mulțumesc lui Lady Gregory, care m-a ajutat să rescriu poveștile despre Hanrahan cel Roșu în frumoasa limbă a celor din ținutul Kiltartan, printre care mai rătăcea și mai dăinuiește încă amintirea lui sau a vreunuia asemenea lui.

Hanrahan cel Roșu

Hanrahan cel Roșu, profesorașul, cum i se spunea, un bărbat înalt, robust, încă tânăr, cu părul roșu, intră în șopronul în care se adunaseră câțiva bărbați din sat, căci era seara de Samhain. Șopronul fusese pe vremuri o casă de locuit, și când omul căruia îi aparținea își durase o casă mai bună, făcuse din cele două încăperi ale șopronului una singură și o transformase într-o magazie pentru provizii și tot felul de unelte. În căminul cel vechi ardea acum focul, și erau și câteva lumânări de seu înfipte în gâturile unor sticle. O altă sticlă de un sfert, plină cu un lichid întunecat, era așezată pe niște scânduri întinse peste două butoaie, slujind drept masă. Cei mai mulți dintre bărbații strânși aici erau așezați lângă foc și unul dintre ei cânta un cântec, care povestea în multe strofe despre un om din Munster și altul din Connaught care se tot certau între ei care provincie era mai presus.

Hanrahan se îndreptă spre gazdă și spuse:

— Am primit mesajul tău; dar imediat după ce zise asta tăcu, căci un bătrân care părea să fie de la munte, îmbrăcat cu o cămașă și pantaloni de lână grosolană, și care se așezase singur lângă ușă, îi aruncase o privire și mormăise ceva, în vreme ce învârtea în mâini un pachet de cărți de joc vechi.

— Nu-l lua în seamă, spuse stăpânul casei, e un străin; a venit și el adineauri și l-am primit în casă, căci e seara de

Samhain, dar nu cred că e în toate mințile. Ascultă-l numai, să-l auzi cum vorbește.

Și stătură cu toții o clipă să-l asculte pe bătrân și-l auziră murmurând, în vreme ce bătea cărțile: „Frunziș și zurgălăi, Curaj și putere; Cruce și inimă, Atotcunoaștere și Plăcere".

— Uite, tot cu de-astea o ține de mai bine de un ceas, spuse stăpânul casei, și Hanrahan își abătu privirile de la bătrân, ca și cum nu i-ar fi plăcut să-l privească. Apoi spuse:

— Am primit mesajul tău. „E în șopron cu trei veri de-ai lui de la Kilchreist", mi-a zis trimisul tău, „și mai sunt acolo și câțiva vecini".

— Vărul meu e cel de acolo și vrea să stea de vorbă cu tine, spuse gazda, și-l strigă pe un tânăr în manta de dimie, care stătuse până atunci să asculte cântecul, și-i zise: Acesta este Hanrahan cel Roșu, căruia ai tu să-i spui o vorbă.

— Și am să-ți spun o vorbă bună, zise flăcăul, căci e de la iubita ta, Mary Lavelle.

— Dar cum de ai tu să-mi aduci mie vorbă de la ea, și de unde o cunoști?

— Nu o cunosc, dar ieri eram la Loughrea și un vecin de-al meu, cu care aveam niște afaceri, mi-a spus că ea l-a însărcinat să-ți dea de știre, dacă are să întâlnească la târg pe vreunul de aici, din părțile noastre, că ei i-a murit mama și că, dacă mai ai încă de gând să faci casă cu ea, atunci acum ar fi timpul potrivit.

— Sigur că vreau să mă duc să stau cu ea, spuse Hanrahan.

— Și-ți trimite vorbă să te grăbești, căci dacă ea nu o să aibă un bărbat în casă înainte de a se împlini luna, se poate întâmpla ca un altul să pună mâna pe pământurile ei.

Hanrahan sări de pe banca pe care se așezase.

— Am să mă grăbesc, poți să fii sigur. Astăzi e lună plină, și dacă ajung încă în noaptea asta până la Kilchriest, atunci sunt la ea înainte să apună soarele mâine.

La auzul acestor vorbe, ceilalți au râs de el că era atât de grăbit să ajungă la iubita lui, și cineva îl întrebă chiar dacă avea de gând să-și lase de izbeliște școala din vechiul cuptor de pâine, unde le preda lecții atât de frumoase copiilor. Dar el le răspunse că și copiii ar fi fost mai bucuroși dacă a doua zi de dimineață ar fi găsit școala pustie și pe nimeni care să-i pună la treabă; și școala, la drept vorbind, putea să și-o deschidă oriunde, căci el își ținea călimara, cum putea vedea oricare dintre ei, atârnată cu un lanț de gât, iar abecedarul și cărțoiul cel gros cu poemul lui Vergiliu le ducea cu el în buzunarul mantalei.

Unii spuseră că ar fi făcut mai bine să bea un pahar înainte de a porni la drum, și un tinerel îl apucă de pulpana mantalei și-i spuse că n-ar fi fost frumos să plece înainte de a le cânta cântecul pe care-l compusese despre Venus și Mary Lavelle. El bău un pahar de whiskey; dar apoi le spuse că nu mai putea să întârzie și că trebuia să pornească numaidecât la drum.

— Ai tot timpul din lume, Roșule Hanrahan, spuse gazda, oricând are să fie pentru tine timp destul să te lași pradă plăcerilor, odată ce te vei fi însurat, și poate că are să mai treacă multă vreme până când te mai vedem la față.

— Nu vreau să mai stau, spuse Hanrahan, cu gândurile sunt de mult pornit la drum către ea, către cea care m-a chemat, și acum este singură și așteaptă să mă duc la ea.

Atunci se adunară și alții în jurul lui, încercând să-l convingă să mai stea, cel puțin în noaptea aceea, cu ei, căci era un tovarăș bun de veghe și întotdeauna avusese cântece, snoave și glume de tot felul pentru fiecare dintre ei. Dar el îi respinse pe toți, li se smulse din brațe și păși spre ușă. Totuși, când voia să-i treacă pragul, străinul cel bătrân se ridică și-și puse mâna, slabă și uscată ca o gheară de pasăre, pe brațul lui Hanrahan, și-i zise:

— Ar fi păcat, Hanrahan, ca un om atât de învățat și un atât de iscusit născocitor de cântece cum ești tu să plece dintr-o asemenea adunare într-o seară de Samhain. Rămâi aici și joacă puțin cărți cu noi, spuse el. Și uite aici, sunt niște cărți de joc vechi, care au mai trecut prin mâinile oamenilor încă multe nopți înainte de asta, și oricât de vechi și bătrâne sunt cărțile astea, totuși multe dintre bogățiile lumii au fost pierdute și câștigate cu ele.

Unul dintre flăcăii din jur spuse:

— Se pare însă că nu prea s-au lipit de tine multe dintre bogățiile astea ale lumii, bătrâne, și privi spre picioarele goale ale bătrânului, și toți râseră. Dar Hanrahan nu râse împreună cu ei, ci se așeză acolo, fără să spună nici un cuvânt și rămase tăcut. În cele din urmă unul dintre ei zise:

— Atunci, rămâi cu noi, Hanrahan?

La care bătrânul răspunse:

— Sigur că rămâne; n-ați auzit că eu l-am poftit să rămână?

În acel moment cu toții se întoarseră să-l privească pe bătrân, ca și când s-ar fi întrebat de unde venise el de fapt.

— E lung drumul pe care am venit eu, spuse acesta, prin Franța și prin Spania am venit, am străbătut marea Greine, am trecut pe lângă izvoarele tainice și nimeni nu s-a atins vreodată de mine. Apoi tăcu, și nici unul dintre cei de față nu mai îndrăzni să-l întrebe altceva și începură să joace cărți. Erau șase oameni care se așezaseră în jurul scândurilor întinse peste butoaie și jucau, în timp ce restul se opriseră în picioare în spatele lor și-i priveau.

Jucară două sau trei partide fără miză, și apoi bătrânul scoase din buzunar o băncuță de patru penny, care era tocită de tot, lustruită și subțiată, și-i chemă pe ceilalți să pună și ei ceva în joc. Atunci fiecare scoase niște bani și-i puse pe scândură, și oricât de puțini erau banii, păreau totuși mulți, după felul în care și-i împingeau de la unul la altul când

vreunul dintre ei câștiga, ca apoi să-i ia locul vecinul său. Și câteodată se întâmpla că norocul îi era potrivnic vreunuia dintre ei și rămânea fără nimic, și un altul trebuia atunci să-i împrumute ceva, iar el îi plătea îndărăt apoi din ce câștiga; căci nici norocul, nici nenorocul nu adăstau mult la nici unul dintre ei.

Și o dată Hanrahan spuse, vorbind ca prin vis:

— E vremea pentru mine să pornesc la drum. Dar tocmai atunci primi o carte bună și o jucă, și toți banii veniră la el. Și încă o dată gândul lui se întoarse la Mary Lavelle și oftă; și de data aceasta norocul îl părăsi, și o uită iarăși.

În cele din urmă însă, norocul trecu de partea bătrânului și rămase cu el, iar tot ceea ce avea fiecare dintre ei se scurse spre bătrân. Și el începu deodată să râdă, ca și cum ar fi râs în sinea lui, și reîncepu să cânte încetișor: „Frunziș și zurgălăi, Curaj și Putere“, și așa mai departe, și era parcă un vers dintr-un cântec.

Iar după o vreme, oricine i-ar fi privit pe oamenii aceștia, așa cum se legănau, într-o parte și într-alta, așezați acolo, cu ochii pironiți asupra mâinilor bătrânului, ar fi crezut că erau beți sau că și-au pus la bătaie toate bunurile și averile lor în jocul acesta de cărți; dar asta n-ar fi fost adevărat, căci nimeni nu se mai atinsese de sticla aceea de un sfert de când începuse jocul, și acum era, mai departe, aproape plină, iar tot câștigul pentru care se luptau era de câteva monede de șase penny, câțiva șilingi și poate niște băncuțe de aramă.

— Voi știți și să câștigați, dar și să pierdeți, spuse bătrânul, vă curge sânge de jucători adevărați prin vene. Și începu din nou să amestece, să desfacă și să strângă la loc cărțile, foarte repede, și până la urmă nici nu mai păreau să fie niște cărți de joc, ci ai fi zis că făceau cercuri de foc prin aer, cum fac băieții când rotesc tăciuni aprinși legați pe o ață. Și atunci li se păru că toată camera se întunecase dintr-odată și nu

mai vedeau nimic altceva decât mâinile bătrânului și cărțile pe care le rotea el prin aer.

Și deodată țâșni un iepure dintre mâinile sale, și nimeni din cei de acolo nu știa dacă fusese o carte de joc care își luase înfățișarea aceasta, sau dacă dintre palmele bătrânului nu ieșise nimic, dar iepurele fugi, iute ca fulgerul, prin șopron, printre ei, iute cum numai un iepure viu poate s-o facă.

Unii se uitară după iepure, însă cei mai mulți îl priveau mai departe pe bătrân și acolo, în fața ochilor, dintre palmele lui se ivi un câine, întocmai cum înainte apăruse un iepure, și după aceea încă unul, și încă unul, până când se făcu o haită întreagă de câini, care începură să-l gonească pe iepure încoace și încolo prin șopron.

Jucătorii săriseră cu toții în picioare și acum stăteau lipiți de scândurile care alcătuiau masa de joc, ferindu-se de câini, cu toții asurziți și amețiți de larma și lătrăturile care umpluseră șopronul. Dar oricât de iuți ar fi fost câinii, nu puteau să-l prindă pe iepure, iar el alerga mai departe prin șopron, până când în cele din urmă ușa șopronului se dădu deodată în lături, ca împinsă de o izbucnire de vânt, și iepurele făcu un salt mare în aer, țâșni peste scândurile pe care jucaseră cărți și apoi zvâcni afară pe ușă și pieri în noapte; câinii făcură și ei un salt peste scândurile jucătorilor și dispărură și ei pe ușă, după iepure.

Și atunci bătrânul strigă:

— Ho, ho, hop și-așa, după câini, după câini, căci în noaptea asta e mare vânătoare! și fugi după ei pe ușa deschisă. Și oricât erau oamenii de aici deprinși să vâneze iepuri, și erau întotdeauna dispuși să ia parte la o hăituială, cu toții simțiră acum că le e frică să iasă afară în noapte și numai Hanrahan făcu un pas înainte și vorbi astfel:

— Eu vreau să fug după ei, eu îi urmez.

— Ai face mai bine să rămâi aici, Hanrahan, spuse flăcăul care îi era cel mai aproape, sau ai putea să dai de mare primejdie. Însă Hanrahan strigă:

— Vreau să văd dacă aici e lucru curat, și țâșni și el în goană pe ușă, fugind ca unul care aleargă împleticindu-se în vis, iar ușa se trânti în urma lui închizându-se.

I se părea că-l vede pe bătrân în fața lui, dar nu era decât propria lui umbră pe care luna plină i-o arunca în față pe drum, auzea lătratul câinilor care goneau după iepure, departe peste pajiștile verzi de la Granagh, și el porni foarte repede într-acolo, căci aici nu mai era nimic să-l oprească. Iar după o vreme ajunse la niște pajiști mai mici care erau împrejmuite cu pietre îngrămădite laolaltă, și când începu să dea în lături pietrele acestea, cățărându-se peste ele, nu se mai opri să le așeze la loc. Când ajunse la locul unde pârâul curge pe sub pământ, acolo, aproape de Bellylee, auzi câinii gonind în față, spre locul unde izvorăște pârâul. Acum îi venea greu să alerge, căci panta era abruptă și norii ascunseseră luna, și de abia putea să mai vadă drumul. O dată chiar abandonă cărarea, luând-o pe o scurtătură, însă piciorul i se afundă într-o gaură mlăștinoasă și trebui să se cațere la loc pe drumul de piatră. N-ar fi putut spune câtă vreme alergase astfel și nici încotro se îndrepta, însă ajunse în sfârșit sus pe culmea stearpă a muntelui, unde nu mai crește nimic decât buruiană sălbatică, și acum nu mai auzea nici câinii și nici vreun alt zgomot. Apoi însă lătrăturile începură să-i mai ajungă, treptat, la urechi; la început erau foarte departe, apoi însă foarte aproape, și când deodată răsunară chiar lângă el, crescură repede în tărie până când tot aerul răsuna de ele și un tunet de zgomote ca al unei goane de vânătoare trecu deodată pe deasupra lui. După aceea toată larma aceasta se îndreptă spre miazănoapte și nu se mai auzi iarăși nimic.

— Aici nu e lucru curat, spuse el. Nu mai era acum în stare să meargă mai departe și se așeză printre ierburi, acolo

unde ajunsese, undeva prin Munții Slieve Echtge, căci îi pierise toată vlaga după goana aceasta îndelungată care se petrecuse parcă în vis.

După o vreme își dădu seama că alături, lângă el, era o poartă prin care răzbătea lumina, și se minună că nu o văzuse mai devreme, căci era atât de aproape de locul unde se oprise el. Obosit cum era, se ridică și păși prin poarta aceasta, și cu toate că afară era noapte adâncă, înăuntru era lumină ca ziua. Curând întâlni acolo un bătrân, care strânsese laolaltă ierburi aromitoare și i se păru deodată că îl împresurau toate miresmele dulci ale verii. Și bătrânul grăi:

— A durat mult până ai ajuns la noi, Hanrahan, învățatule și născocitorule de cântece.

Și spunând acestea îl conduse într-o casă mare, strălucitoare, și acolo erau toate lucrurile frumoase despre care auzise vreodată vorbindu-se Hanrahan și toate culorile pe care le văzuse vreodată. La capătul sălii se afla un loc înălțat cu câteva trepte și acolo, într-un jilț înalt, ședea o femeie tânără, atât de frumoasă cum lumea nu mai văzuse decât o singură dată, cu un chip îngust și palid și cu flori în păr. Dar ea părea obosită, istovită, ca cineva care a așteptat multă vreme. Și așezate pe trepte în fața ei erau patru femei cărunte, bătrâne de tot; prima ținea în poală un vas mare, a doua avea pe genunchi o piatră mare, și oricât de grea părea să fie, s-ar fi zis totuși că pentru ea era ușoară; a treia avea în mână o lance lungă din lemn ascuțit la capăt și ultima dintre bătrâne ținea o sabie mare, dezgolită.

Hanrahan stătu mult să le privească, dar nici una dintre ele nu scoase nici un cuvânt. Și îi veni în minte să întrebe cine era femeia așezată acolo în jilț și ce aștepta; dar el, care altminteri avea o limbă atât de ascuțită și nu se temea de nimeni, simțea acum o mare sfială să-i adreseze cuvântul unei

femei atât de frumoase, într-un loc de o asemenea splendoare. Apoi se gândi să întrebe ce erau lucrurile pe care le țineau pe genunchi și în mâini bătrânele acestea, ca și cum ar fi fost niște comori de mare preț; dar nu izbuti să rostească deloc cuvintele potrivite pentru asemenea întrebări.

Atunci cea dintâi dintre bătrâne se ridică și înălță vasul cel greu cu amândouă mâinile în aer, apoi spuse:

— Plăcerea; însă Hanrahan nu rosti nici un cuvânt. Apoi se ridică cea de-a doua, înălță piatra în aer și spuse:

— Puterea. Și cea de-a treia se ridică, ținând lancea în mână, și spuse:

— Curajul. Cea de pe urmă dintre cele patru bătrâne, cea cu sabia, se ridică și spuse:

— Atotcunoașterea.

Și fiecare dintre ele părea, după ce vorbise, să aștepte ca Hanrahan să le întrebe ceva, dar el nu scoase nici un cuvânt. Atunci cele patru bătrâne se îndreptară spre ușă și ieșiră, și fiecare ducea cu ea lucrurile pe care le avea în mâini. Pe când ieșeau, cea dintâi spuse:

— El nu dorește nimic de la noi, și cea de-a doua:

— El e un om slab, e un om slab, și cea de-a treia:

— Îi e frică, și cea de-a patra:

— L-a lăsat mintea lui ascuțită, și apoi spuseră toate patru deodată:

— Echtge, fecioara cu mâini de argint, va rămâne mai departe cufundată în somnul ei. E păcat, mare păcat.

Și femeia care părea să fie o regină oftă o dată adânc și lui Hanrahan i se părea că suna în acest suspin al ei un murmur ca al apelor ascunse. Și chiar dacă locul unde se afla el acum ar fi fost încă de zece ori mai încărcat de splendoare și mai strălucitor, Hanrahan nu s-ar fi putut împotrivi somnului care îl covârși deodată; se clătină pe picioare,

asemenea unui om beat, și căzu la pământ acolo, în locul unde se oprise.

Când Hanrahan se trezi, soarele strălucitor îi bătea în față, dar ierburile din jur erau pălite de chiciură și gheața acoperise pârâul la marginea căruia zăcea el întins și care curgea acum mai departe, prin Daire-Caol și Druim-da-rod. După forma munților și după lucirea mării Greine își dădu seama că era întins pe una dintre colinele de la Slieve Echtge, dar nu mai știa deloc cum ajunsese acolo; căci toate cele ce se petrecuseră în șopron îi pieriseră din minte și nu mai știa nimic legat de toate rătăcirile lui în noaptea aceea decât că îl dureau picioarele și îi înțepeniseră oasele.

Și era la un an după aceea, și câțiva oameni din satul Cappaghtagle ședeau în jurul focului într-o casă la marginea drumului, iar Hanrahan cel Roșu, care acum era slab de tot și vlăguit și avea părul lung și vâlvoi, se opri la ușa casei și ceru îngăduința să intre și să se odihnească puțin, iar ei îi urară bun venit, căci era seara de Samhain. Se așeză lângă ei și ei îi turnară whiskey dintr-o sticlă de un sfert. Ei îi văzură călimara pe care o purta la gât atârnată cu un lănțișor, își dădură seama din aceasta că era un învățat și-l rugară să le spună niște povești despre greci.

El își scoase din buzunarul mantalei cartea lui Vergiliu, dar legătura cărții era înnegrită și mâncată de umezeală, iar când o deschise filele îi erau îngălbenite. Dar asta nu mai avea nici o importanță acum, căci el privea în carte ca unul care nu a învățat niciodată să citească.

Un tânăr, care era și el acolo, începu să râdă și îl întrebă de ce mai căra cu el o carte așa de groasă dacă nu era în stare să citească din ea.

Hanrahan simți o mare suferință auzind asta și băgă la loc cartea lui Vergiliu în buzunarul mantalei și îi întrebă dacă nu aveau cărți de joc, căci acestea, spuse el, erau mai bune decât cărțile de citit. Și când fură scoase cărțile de joc, le luă și începu să le amestece. În vreme ce le amesteca, s-ar fi zis că-și adusese aminte de ceva, căci își duse cărțile de joc la frunte, ca unul care încearcă să-și amintească un lucru, și spuse:

— Am mai fost eu o dată aici sau unde am fost eu, oare, în altă parte, într-o noapte ca asta? Apoi sări deodată în picioare, astfel că i se risipiră cărțile de joc pe jos și strigă:

— Care dintre voi mi-a adus vorbă din partea lui Mary Lavelle?

— Noi nu te-am mai văzut niciodată până acum și n-am auzit niciodată de Mary Lavelle, spuse gazda. Cine este ea, întrebă el, și despre ce vorbești tu de fapt?

— Era în noaptea asta, acum un an, mă aflam într-un șopron și erau acolo oameni care jucau cărți și erau bani pe masă; și-i împingeau de la unul la altul, încolo și încoace, și mie mi s-a adus vorbă de undeva și am plecat să-mi văd iubita; s-o văd pe Mary Lavelle, care mă dorea. Și deodată Hanrahan strigă: Unde am fost eu de atunci? Unde am fost eu un an întreg?

— E greu de spus unde ai fi putut fi tu în toată vremea asta, vorbi cel mai vârstnic dintre oamenii de acolo, sau prin ce părți ale pământului ai rătăcit; și se pare că ai strâns praful multor drumuri de pe lumea asta pe tălpile tale; căci mulți sunt cei care rătăcesc astfel, și uită ca și tine, adăugă el, când sunt întrebați după aceea de călătoriile lor.

— Asta este adevărat, zise un altul dintre bărbații de acolo. Eu am cunoscut odată o femeie care a plecat și ea la drum astfel și a rătăcit șapte ani; s-a întors după aceea și povestea că a fost deseori bucuroasă să poată mânca din hrana care

le era aruncată porcilor în troacă. Dar pentru tine ar fi mai bine să te duci acum la pastor, spuse el, și să-l rogi să ridice farmecele care au fost aruncate asupra ta.

— Eu vreau să mă duc la iubita mea, vreau să mă duc la Mary Lavelle, spuse Hanrahan, am zăbovit de acum prea mult timp; cine știe ce i s-ar fi putut întâmpla în tot anul acesta lung.

Și cu aceasta vru să se îndrepte spre ușă, dar cu toții îi spuseră că cel mai bun lucru pe care îl putea face era să rămână acolo și să-și adune puterile pentru drum. Și avea într-adevăr nevoie de așa ceva, căci era foarte slăbit și, când îi aduseră de mâncare, înfuleca întocmai ca unul care nu mai văzuse până atunci nimic de-ale gurii, iar unul dintre cei de acolo spuse:

— Mănâncă de parcă ar fi călcat peste iarba foamei.

Se iviseră zorii când Hanrahan porni la drum, și i se păru că a trecut multă vreme până ajunse acasă la Mary Lavelle. Iar când ajunse acolo găsi ușa spartă și acoperișul de stuf năruit înăuntru, peste casă, și nu se vedea nici țipenie de viețuitoare. Iar când îi întrebă pe vecini ce se petrecuse cu ea, aceștia nu știură să-i spună nimic decât că ea trebuise să plece de acolo și se măritase cu un zilier oarecare, iar apoi plecase împreună cu el să caute de lucru la Londra sau la Liverpool ori în vreun alt oraș mare.

Dacă și găsiseră vreun loc mai bun sau mai rău decât acesta de aici, Hanrahan nu mai află niciodată, dar oricum ar fi fost, nu a mai văzut-o niciodată și nu a mai auzit niciodată ceva despre ea.

Cum a fost împletită funia

Odată, când ziua se înclina către noapte, Hanrahan trecea pe drum prin apropiere de Kinvara și auzi cântec de lăută de undeva dintr-o casă care se afla ceva mai departe de drum. O luă pe potecă spre casa aceea, căci avea obiceiul să nu treacă niciodată pe lângă o casă unde se cânta sau se dănțuia fără să intre și el. Stăpânul casei se afla în ușă și-l recunoscu pe Hanrahan când acesta se apropie, așa că îi spuse:

— Fii bine-venit, Hanrahan, de multă vreme nu te-ai mai lăsat văzut pe la noi. Dar stăpâna casei veni și ea în ușă și-i spuse bărbatului ei:

— Mie nu mi-ar părea foarte rău dacă Hanrahan n-ar intra în seara aceasta la noi în casă, căci el nu este prea bine văzut acum de către preot și de către femeile de pe aici, care țin la reputația lor, și așa cum îl văd venind acum nu m-ar mira dacă n-ar fi băut prea mult.

Însă bărbatul ei spuse:

— Eu nu am să alung de la ușa mea un poet atât de mare cum este Hanrahan. Și cu aceasta îl pofti să intre.

O mulțime de vecini se adunaseră acolo, și mulți dintre ei îl cunoșteau pe Hanrahan; dar cei mai mulți dintre băietanii care se strânseseră prin colțuri doar auziseră despre el de la părinții lor și acum se ridicaseră în picioare și își lungeau gâturile să-l vadă, iar unul dintre ei spuse:

— Nu este acesta Hanrahan, cel care ținea școala și care a fost răpit de Ei? Însă maică-sa îi puse mâna peste gură și-l mustră, spunându-i să tacă și să nu mai vorbească despre asemenea lucruri.

— Căci Hanrahan, spuse ea, se înfurie ușor, dacă aude că se vorbește despre povestea asta sau dacă îl întreabă cineva despre ce s-a întâmplat atunci.

Unul sau altul dintre cei de față îl strigă pe Hanrahan și-l rugă să le cânte un cântec, dar stăpânul casei le spuse că nu era acum momentul să-i ceară să cânte, înainte să se fi odihnit puțin; și îi oferi whiskey într-un pahar, iar Hanrahan îi mulțumi, îi ură sănătate și bău paharul dintr-o sorbitură.

Lăutarul își struni vioara pentru dansul următor și stăpânul casei le spuse celor tineri că aveau cu toții să afle ce înseamnă să dansezi abia după ce aveau să-l vadă pe Hanrahan dănțuind, căci așa ceva nu se mai văzuse niciodată, de când Hanrahan plecase de prin părțile locului. Hanrahan le spuse însă că nu voia să danseze, căci el știa acum să facă ceva mai bun cu picioarele lui de când rătăcise prin toate cele cinci țări ale Irlandei.

Și tocmai când le spunea el aceasta, apăru Oona, fata stăpânului casei, în ușa întredeschisă, cu brațul încărcat de turbă de Connemara pentru foc. Aruncă brațul de turbă în cămin și flăcările țâșniră deodată și cu toții văzură la lumina focului cât de frumoasă era și cum râdea. Doi sau trei dintre flăcăi se ridicară în picioare și o rugară să danseze cu ei. Dar Hanrahan străbătu deodată încăperea trecând peste locul lăsat pentru dans, îi împinse pe ceilalți la o parte și spuse că ea avea să danseze cu el, după tot drumul acesta lung pe care-l făcuse ca să o întâlnească. Și se prea poate să-i mai fi spus și câteva vorbe frumoase la ureche, căci ea nu avu nimic împotrivă și se prinse la dans cu el, iar obrajii i se făcuseră roșii de tot. Atunci se ridicară și alte perechi, dar când să se pornească dansul, Hanrahan își coborî privirile și văzu că

încălțările îi erau rupte și scâlciate și că i se vedeau prin ele ciorapii găuriți, murdari; și atunci spuse, deodată mâniat, că locul nu era bun pentru dans și că nici lăutarii nu făceau multe parale, și se așeză în colțul cel mai întunecat de lângă foc. Dar când el se așeză, fata îl urmă și stătu acolo lângă el.

Ceilalți dansară însă, și când se sfârși dansul cerură un altul și o vreme nimeni nu le mai dădu atenție Oonei și lui Hanrahan cel Roșu, cum stăteau acolo, în colțul lor. Doar mama ei se neliniști deodată și o strigă pe Oona să vină să o ajute cu pusul mesei în camera din spate. Însă Oona, care altminteri era ascultătoare în toate, îi răspunse că vine numaidecât, dar nu chiar acum; căci îl asculta pe Hanrahan care îi tot șoptea la ureche. Atunci maică-sa fu și mai îngrijorată, se apropie de ei și se prefăcu o vreme că ațâță focul, încercând astfel să audă ce anume îi șoptea poetul fiicei ei. Și deodată îl auzi cum îi povestea despre Deirdre, cea cu mâinile albe ca zăpada, și cum ea îi împinsese la pieire pe fiii lui Usnach; și cum roșul din obrajii ei nu fusese atât de roșu ca sângele fiilor de rege care se vărsase pentru ea; și cum jalea și tristețea ei nu aveau să fie uitate niciodată. Îi spunea că poate amintirea despre ea era cea care făcea ca țipătul nagâțului peste landă să sune pentru urechea poetului la fel de trist ca jelaniile tinerilor bărbați după câte un tovarăș căzut în luptă. Și niciodată amintirea ei n-ar fi rămas vie dacă n-ar fi fost poeții care să-i laude frumusețea în cântecele lor.

Data următoare nu mai putu înțelege la fel de bine ce-i spunea el, dar ce izbuti totuși să audă suna ca o poezie, chiar dacă nu avea rimă, și aceasta este ceea ce îl auzi ea spunând:

— Soarele și luna sunt ca un bărbat și o fată, sunt viața mea și viața ta, rătăcesc veșnic pe cer, amândouă, ca sub o aceeași pălărie. Dumnezeu le-a făcut pe amândouă una pentru alta. El a făcut și viața ta, și pe a mea, înainte să înceapă lumea le-a făcut Dumnezeu, ca ele să poată străbate lumea, în sus și în jos ca dansatorii cei doi, cei mai buni care există,

care dănțuie mai departe, prin toată încăperea asta a șopronului în sus și în jos, atunci când toți ceilalți nu mai pot să danseze și se sprijină obosiți de perete.

Atunci bătrâna trecu dincolo, unde bărbatul său și ceilalți jucau cărți, dar el nici nu vru s-o asculte, și ea se duse la una dintre vecine și-i zise:

— Nu există adică nici un mijloc prin care să-i despărțim pe cei doi de acolo? Și fără să mai aștepte vreun răspuns, le spuse unor tineri care stăteau de vorbă puțin mai încolo:

— La ce mai sunteți voi buni dacă nu izbutiți s-o faceți pe cea mai frumoasă fată din casă să danseze cu voi? Duceți-vă acuma cu toții, câți sunteți aici, le spuse, și vedeți dacă nu puteți s-o scăpați de poetul acela și de vorbăria lui.

Dar Oona nu le dădu ascultare nici unuia dintre ei; le făcu doar semn cu mâna să plece de acolo. Și atunci ei se îndreptară către Hanrahan și-i spuseră că cel mai bun lucru ar fi fost să danseze el cu fata sau, dacă nu, s-o lase să danseze cu unul dintre ei. Când Hanrahan îi auzi, strigă:

— Foarte bine, am să dansez eu cu ea; căci aici, în toată casa, nu e nimeni care să danseze cu ea, în afară de mine.

Și pe loc se ridică în picioare și o luă de mână. Câțiva dintre flăcăi se mâniară atunci și începură să râdă de mantaua lui murdară și ponosită și de încălțările lui scâlciate. Însă el nu le mai dădea atenție, și nici Oona, ci se priveau doar în ochi unul pe altul, ca și cum în afară de ei n-ar mai fi fost nimeni și nimic altceva pe lumea asta. Însă o altă pereche, care stătuse la o parte, cum fac îndrăgostiții, li se alătură pe dată, luându-se de mâini și mișcându-și picioarele ca să țină ritmul cu muzica. Însă Hanrahan le întoarse spatele ca și cum s-ar fi înfuriat, și, în loc să danseze, începu să cânte. În timp ce cânta o ținea pe Oona de mână și glasul lui răsuna din ce în ce mai tare. Flăcăii din jur își lăsară la o parte batjocura, iar lăuta conteni din cântat și acum nu se mai auzea

nimic altceva decât glasul lui, care suna precum murmurul vântului. Și ce cânta era un cântec pe care îl auzise odată, sau poate pe care-l făcuse chiar el, în rătăcirile lui prin Slieve Echtge, și cuvintele acestui cântec, așa cum s-ar putea ele traduce pe limba noastră, erau acestea:

Degetele reci ale morții
N-au să ne mai găsească vreodată,
În țara înalt boltită a visului
Pe care am știut-o odată;
Ramuri se pleacă de roade și floare
În orice anotimp;
Și râurile se revarsă
Cu chipuri de dincolo de timp;
Și-un bătrân suflă în cimpoi,
Într-o pădure argintată, aurită,
Regine, cu ochii de gheață albastră,
Dănțuie în horă vrăjită.

Și în vreme ce el cânta, Oona se strângea tot mai tare lângă el, și de pe obrajii ei pierise culoarea, și ochii ei nu mai erau acum albaștri, ci cenușii de lacrimile care înotau în ei, și oricine ar fi stat să privească la ea ar fi spus că e gata în orice clipă să plece cu el, spre apusul sau spre răsăritul lumii.

Dar unul dintre tinerii de acolo strigă:

— Dar unde e țara asta despre care cânți tu? Bagă de seamă, Oona; țara asta e departe de tot de aici și ai putea să fii multă vreme pe drum înainte să ajungi acolo.

Și un altul adăugă:

— Nu e țara tinereții veșnice, asta în care ai vrea tu să mergi cu el, ci el vrea să te mâne spre Mayo, în mlaștini.

Și atunci Oona îl privi pe Hanrahan, ca și când ar fi vrut să-l întrebe ceva, și el îi ridică mâna pe care o ținea într-ale lui și strigă:

— Este aproape de tot de noi țara asta; ea este pretutindeni. S-ar putea să fie prin munții aceștia pleșuvi, dincolo, în spatele nostru, sau în inima pădurii. Și spuse cu glas foarte ridicat, și rotind limpede cuvintele:

— Da, în inima pădurii; o, moartea nu are să ne găsească niciodată în inima pădurii; vrei tu să mergi cu mine într-acolo, Oona? o întrebă el.

Dar în vreme ce el vorbea așa, cele două bătrâne pășiseră în fața ușii și mama Oonei izbucni în plâns și strigă:

— Omul acesta i-a făcut farmece. Nu-i putem îndemna pe bărbații de aici să-l alunge din casă?

— Asta nu se poate, spuse cealaltă bătrână, căci el este un poet gael, și știi și tu că atunci când îl alungi din casă pe unul dintre aceștia, el are să arunce un blestem asupra ta care să-ți pustiască grânele de pe câmp și să-ți usuce laptele vitelor, și va pluti asupra ta vreme de șapte ani.

— Atunci, pentru numele lui Dumnezeu, făcu mama fetei, de ce l-am mai lăsat în casă pe un asemenea sălbatic cum este el?

— Nu ți-ar fi adus nici o neplăcere dacă l-ai fi lăsat să stea afară; dar s-ar putea să vină un mare necaz peste tine dacă-l izgonești din casă. Dar ascultă planul meu despre cum ai putea să-l faci să iasă din casă de bunăvoie, fără să-l îndemne cineva la asta.

Și nu trecu mult și cele două femei intrară din nou în încăpere, fiecare cu un braț de fân în poală. Hanrahan nu mai cânta acum, ci îi vorbea Oonei cu voce scăzută și îngrămădindu-și foarte grăbit cuvintele:

— Casa e îngustă, dar lumea e largă, și nimeni din cei care iubesc cu adevărat nu trebuie să se teamă de noapte sau de dimineață sau de soare sau de stele sau de umbrele serii sau de vreunul dintre lucrurile acestea pământești.

— Hanrahan, îi spuse atunci mama Oonei, și-l bătu ușor pe umăr, vrei să mă ajuți aici o clipă?

— Fă asta, Hanrahan, spuse vecina, și ajută-mă să împletim o funie din fânul acesta, căci vântul a smuls acoperișul de paie de pe șopron.

— O fac cu plăcere, spuse el și luă bețigașul în mâini.

Mama îi trecea fânul din poală, dar el se grăbea să ajungă odată la capăt și să fie iar liber, să-și vadă de treaba lui. În vremea aceasta femeile sporovăiau mai departe și-i dădeau mereu fân îndemnându-l să împletească mai departe. Îi spuneau că el se pricepe ca nimeni altul să împletească o funie, mai bine decât bărbații lor și mai bine decât oricare dintre vecini. Și Hanrahan văzu că Oona îl privea dintr-o parte și începu să împletească și mai repede, și în vremea asta era cu fruntea sus și se fălea cu îndemânarea mâinilor sale, cu învățătura și știința pe care le avea și cu puterea brațelor sale.

Și în vreme ce vorbea astfel, lăudându-se singur, se trăgea tot mai în spate, pe măsură ce desfășura funia la care împletea, până când ajunse la ușa casei, deschisă în spatele lui, și, fără să-și dea seama, trecu pragul și se găsi astfel afară în drum. Dar cum ajunse el acolo, repede de tot mama sări la ușă și-i aruncă afară după el funia. Apoi închise repede ușa și poarta și trase zăvorul.

Era foarte mulțumită că-i reușise șiretlicul acesta și râdea tare acum, și vecinii cu toții râdeau și ei și o lăudau. Dar îl auziră bătând la ușă și ocărând de dincolo de ea, iar mama abia izbuti s-o oprească pe Oona, care își pusese mâna pe zăvor să-l tragă la o parte. Atunci ea făcu un semn lăutarului și el începu o melodie nouă. Unul dintre flăcăi o apucă pe Oona de mână fără s-o mai întrebe și o duse în mijlocul celor care se strânseseră să dănțuiască. Și când dansul se sfârșise și läuta amuțise, de afară nu se mai auzea nici un zgomot și drumul era la fel de pustiu ca mai înainte.

Cât despre Hanrahan, văzând el că fusese alungat în fața porții ferecate și că în seara din jur nu mai putea găsi nici

adăpost, nici băutură și nici o fată care să plece urechea la spusele lui, îi pieiră și mânia, și curajul și porni către locul unde valurile se spărgeau de țărm.

Ajuns acolo, se lăsă pe o piatră mare și începu să-și vânture brațul drept prin fața ochilor și să cânte încet, numai pentru sine, așa cum făcea întotdeauna ca să-și dea curaj, când vedea că lucrurile nu-i merg bine. S-ar putea ca atunci să fi făcut acel cântec care și astăzi se numește *Cum s-a împletit funia* și care începe astfel: „Cine-a fost pisica moartă care până aici m-a adus".

Dar după ce cântase astfel o vreme, i se păru că se lasă ceața și umbrele peste el, așa cum se ridicau din mare sau alunecau peste oglinda apei. Una dintre umbrele acestea i se părea că este regina pe care o văzuse el odată cufundată în somn pe Slieve Echtge; numai că acum ea nu mai dormea, ci râdea de el și le striga celor care erau în spatele lui:

— Este un om slab, este un om slab, nu are deloc curaj.

Și el simți că mai strângea încă în mâini împletiturile funiei și continua să le răsucească și i se părea că le împletește astfel laolaltă chiar pe toate femeile lumii. Pe urmă i se păru că în visul său funia aceasta se preschimbase într-un mare balaur de apă care ieșea din mare și i se încolăcea acum în jur și-l strângea tot mai tare și creștea tot mai uriaș, până când pământul întreg și tot cerul erau cuprinse în încolăcirile lui. Dar în sfârșit el izbuti să scape din încolăcirea aceasta și păși iarăși pe țărm, înaintând, clătinându-se pe picioare, nesigur, și umbre cenușii îl urmăreau din spate și mereu răsărindu-i în jur. Și îi strigau astfel:

— E mare păcat de cel care nu urmează chemarea când îl strigă fiicele Sidhei, căci nu va mai găsi mângâiere în dragostea femeilor pământene până la sfârșitul vieții și al timpului, și frigul mormântului este în inima lui pentru totdeauna de acum înainte. El singur și-a ales moartea; așa că lăsați-l să moară, lăsați-l să moară!

Hanrahan și Cathleen, fiica lui Houlihan

Și altă dată Hanrahan a pornit în rătăcirile sale către miazănoapte și, când și când, îl mai ajuta pe câte un țăran la vremea recoltei și-și spunea mai departe poveștile și își aducea partea de cântece la înmormântări și la nunți.

Și într-o zi, mergând așa pe drum spre Colloney, o ajunse din urmă pe o femeie pe nume Margaret Ronney, pe care o cunoscuse odată la Munster, când era tânăr. La vremea aceea ea nu avea chiar cel mai bun renume și preotul fusese cel care până la urmă o izgonise din părțile locului unde-și dusese zilele până atunci. O recunoscu după mers, după culoarea ochilor și după felul de a-și trece mâna stângă peste față ca să-și dea părul la o parte. Umblase mult, prin diferite locuri, îi povesti ea, și vânduse heringi și tot felul de alte mărunțișuri și acum se ducea acasă, către Sligo, în satul unde ședea împreună cu o altă femeie, Marry Gillis, a cărei viață, dacă ar fi fost povestită, ar fi semănat întocmai cu a ei.

Ar fi fost o mare bucurie pentru amândouă, îi spuse ea, dacă el le-ar fi însoțit și s-ar fi stabilit la ele acasă, și le-ar fi cântat cântecele sale orbilor și schilozilor de prin părțile acelea și saltimbancilor de la târguri.

Ea îl ținea încă bine minte, îi spuse, și într-un fel ținea la el; iar, în ce o privea pe Mary Gillis, ea îi și știa unele dintre cântece pe dinafară. Nu trebuia așadar să-i fie teamă că n-ar fi dus-o bine la ele. Și toți muzicanții cerșetori care l-ar fi

auzit i-ar fi dat și lui, atâta vreme cât s-ar fi învoit să stea la ele, câte o parte din ce câștigau ei în schimbul cântecelor și povestirilor lui, și aveau să ducă mai departe numele său prin toate parohiile Irlandei.

Și el ar fi fost mulțumit să meargă acum cu ea și să-și poată spune că și-a găsit și el o femeie care să-i asculte poveștile despre grijile și necazurile lui și care să-l mângâie. Era acum vremea amurgului, când orice bărbat pare arătos și orice femeie poate să treacă drept frumoasă. Ea își petrecu brațul în jurul lui, când el îi povesti despre necazurile pe care le avusese cu împletitul funiei, și în lumina scăzută a înserării nici ea nu arăta acum mai urâtă decât oricare altă femeie.

Și, tot vorbind așa, străbătură drumul până în satul ei și pe Mary Gillis, când îl văzu și auzi cine era el, o podidi aproape plânsul la gândul că aveau acum în casă un om care purta un nume atât de faimos.

Hanrahan se lăsă ispitit să rămână o vreme la ele, căci era obosit de îndelungatele lui rătăciri de colo-colo. Și din ziua în care găsise coliba aceea dărăpănată și căzută în paragină și Mary Lavelle dispăruse, iar acoperișul casei ei se năruise, el nu mai dorise niciodată să aibă o casă a lui și nu mai rămăsese niciodată într-un loc atâta vreme cât să vadă frunzele tinere înverzind din nou în locurile unde le văzuse pe cele vechi uscându-se și căzând. Și schimbarea aceasta de viață îi prii; îi plăcea să aibă un acoperiș deasupra capului să-l apere de ploaie și un foc la vremea înserării și partea sa la mesele întinse fără să trebuiască să se roage pentru aceasta. Multe dintre cântecele sale le compuse câtă vreme stătu acolo cu ele, în locul acela unde fusese primit și își găsise odihna. Cele mai multe erau cântece de dragoste, dar unele erau și cântece de jale, iar altele, oricum ar fi putut să se numească, vorbeau despre Irlanda și suferințele ei.

În fiecare seară veneau schilozii, orbii, cerșetorii și muzicanții rătăcitori, se strângeau cu toții în casa lor și-i ascultau

cântecele, poemele și povestirile lui despre timpurile vechi ale Fiannei și le întipăreau în mintea lor care nu fusese niciodată stricată de cărțile scrise, și în felul acesta îi purtară numele departe prin întregul Connaught, oriunde ar fi fost vreo nuntă sau botezul vreunui copil sau vreun priveghi. El nu se simțise niciodată mai bine, și nici mai târziu nu o dusese mai bine decât în vremea aceea și niciodată nu fusese atât de prețuit în ochii oamenilor.

Într-o seară în decembrie el cânta un mic cântec pe care spunea că-l învățase de la nagâțul cel verde care trăiește la poalele muntelui. Era un cântec despre tinerii blonzi care porniseră din Limerick și acum rătăceau prin toate părțile pământului. În noaptea aceea erau o mulțime de oameni în cămara casei, și doi sau trei dintre tinerii care se strecuraseră erau așezați pe jos, lângă foc. Însă ei erau în prea mare măsură preocupați cu coptul cartofilor în cenușa căminului sau cu alte îndeletniciri de felul acesta ca să-i mai dea și lui prea multă atenție; însă vreme îndelungată după aceea ei aveau să-și mai amintească, de câte ori i se rostea numele, de sunetul glasului său, de mișcările mâinilor lui, de felul în care se așeza el pe marginea patului și de felul în care-i cădea umbra pe peretele spoit din spatele lui când se mișca și cum îi creștea umbra asta până în tavan. Și ei știau atunci că văzuseră cu ochii lor un rege printre poeții Țării Galilor, unul dintre cei care țes visele oamenilor.

Dintr-odată el se opri din cântat și ochii i se înnourară ca și când ar fi privit un lucru aflat în depărtare.

Mary Gillis tocmai îi turna whiskey în paharul care era așezat pe masă în fața lui, când se opri deodată și-l întrebă:

— Te gândești cumva să ne părăsești?

Margaret Ronney o auzi și nu înțelese de ce Mary îi spusese tocmai vorbele acestea, dar ea le luă foarte în serios. Se apropie și ea de masă și în ochi i se citea spaima că ar fi putut

pierde un atât de bun tovarăș, un om care era atât de prețuit și care atrăgea atât de mulți oameni acasă la ele.

— Nu-i așa, scumpul meu, că n-ai să pleci de la noi? spuse ea și-i luă mâna în a ei.

— Nu la asta mă gândesc eu, spuse el, ci la mama noastră Irlanda și la toată suferința care o apasă. Și își rezemă capul pe mână și cântă cuvintele acestea, iar glasul lui era ca vântul trecând peste un loc singuratic:

Scaieții cei cărunți și înalți se frâng în două curând
Sub vântul amarnic și negru care vine din stânga suflând;
Curajul nostru se frânge ca un pom uscat în vânt negru și moare,
Dar noi în inima noastră ne-ascundem flacăra cu dogoare
Din ochii Cathleenei, fata lui Houlihan.

Vântul a strâns norii înalt peste Muntele Knocknarea,
Și-a azvârlit trăsnetul peste stâncile sparte și
Mânia care e asemenea norilor tunători ne apasă inimile neliniștite;
Însă noi ne plecăm acum adânc și-i sărutăm picioarele albite
Ale Cathleenei, fata lui Houlihan.

Iazul cel galben s-a revărsat pe munte și clipocește,
Căci vântul umed suflă din cerul care de noi se lipește;
Și ca apele revărsate ne sunt trupurile și sângele fierbinte,
Dar mai curată decât lumânarea înaltă în fața Crucii Sfinte
Este Cathleen, fata lui Houlihan.

Și în vreme ce cânta, glasul prinse să i se frângă și lacrimi îi alunecau pe obraji, iar Margaret Ronney își îngropă fața în mâini și plânse odată cu el. Un cerșetor orb așezat lângă foc își scutură zdrențele și oftă, iar apoi nu mai rămase nimeni în încăperea întunecată care să fi avut ochii uscați.

Blestemul lui Hanrahan cel Roșu

Într-o frumoasă dimineață de mai, mult după ce plecase de la Margaret Ronney de acasă, Hanrahan rătăcea pe undeva pe aproape de Collooney, și ciripitul păsărelelor prin gardurile vii, care erau acum toate albe de flori, îl îndemnă și pe el să cânte în vreme ce mergea mai departe. Se îndrepta acum spre propriul său cămin, mic și nearătos. De fapt era doar o colibă dărăpănată; e adevărat, era o cocioabă doar, dar el se mai bucura și acum când o revedea. Aceasta pentru că era istovit după ani mulți de rătăcire pe vreme de toate felurile și fără să găsească întotdeauna adăpost, indiferent de anotimp; chiar dacă rareori i se refuza primirea și câte o parte din ce se găsea de-ale gurii pe masă, tot i se părea și că i se înțepenise și mintea deopotrivă cu încheieturile și nu-i mai era acum le fel de ușor ca înainte să depene glume și jocuri noaptea întreagă și să-i facă pe toți tinerii strânși acolo lângă el să râdă la snoavele lui sau să le sucească fetelor mințile cu cântecele lui.

Și astfel, cu câtva timp înainte intrase într-o colibă pe care cine știe ce nenorocit o părăsise cândva, ducându-se poate să muncească la strânsul recoltei și nu se mai întorsese niciodată. După ce se apucase să-i dreagă acoperișul de stuf și își făcuse, din paie și din niște saci vechi, un culcuș într-un colț, și după ce măturase dușumeaua de lut, se simțea acum mulțumit că avea un loc al lui unde să se simtă acasă, de unde

să plece și unde să se întoarcă oricând avea el chef și unde să-și poată lăsa capul în palme câte o seară întreagă când îl apuca jalea și dorul după vremurile de demult. Și vecinii începură să-i trimită, unul câte unul, copiii ca să mai învețe câte ceva de la el, și cu ce-i mai aduceau copiii, câteva ouă și câte o turtă de secară sau câte un coșuleț de turbă, își ținea și el zilele. Și când, uneori, în câte o zi mai tulbure și câte o noapte mai sălbatică își mai dădea și el în petec, nimeni nu găsea ceva de spus. Căci știau cu toții că el era un poet și că-i clocotea neliniștea în sânge.

Și tocmai ieșise dintr-o asemenea noapte tulbure în acea dimineață de mai și-i era parcă inima ușoară; și cânta acum numai pentru el un cântec nou care tocmai îi venise în minte. Dar mulțumirea asta nu-l ținu mult; căci văzu un iepure care trecu în fugă drumul și o tuli pe câmp printr-o spărtură din zidul de piatră de la marginea drumului. Și el știa că asta nu e semn bun, când un iepure îi tăia drumul, și se duse cu gândul la iepurele care odinioară îl atrăsese pe stâncile de Slieve Echtge, la vremea aceea când îl așteptase Mary Lavelle, și cum de atunci nu mai știuse, nici măcar pentru o clipă, niciodată ce însemna să fie și el mulțumit de viață.

— Și uite, ușor de tot pot să-mi mai aducă ceva rău în cale, își spuse.

Și tocmai atunci auzi un plânset venind dinspre câmpul de alături și privi peste zid. Acolo văzu, sub un tufiș de păducel înflorit, o fată care stătea și plângea de-ți venea să crezi că i se frânge inima. Fața și-o ascunsese în mâini, dar părul ei moale, ceafa albă și statura zveltă îi aduseră aminte și de Bridget Purcell, și de Margaret Gillane, și de Maeve Connelan, și de Oona Curry, și de Celia Driscoll și de toate celelalte fete cărora le făcuse la vremea lor cântece și ale căror inimi le fermecase cu vorbe frumoase.

Ea își ridică atunci capul și el văzu că era o fată de prin partea locului, fata unui țăran de pe acolo.

— Ce te apasă așa pe inimă, Nora? o întrebă el.

— Nu e nimic ce să-mi poți lua tu de pe inimă, Roșule Hanrahan.

— Dar dacă ai totuși vreun necaz, atunci uite, eu sunt aici, și poate că te pot ajuta, îi răspunse el, căci mă pricep bine la istoria vechilor greci și știu bine ce sunt grija și suferința și despărțirea când n-ai încotro și știu cât de rea poate să fie lumea. Și dacă nici eu n-oi fi în stare să te apăr de suferință, spuse el, căci i-am apărat pe mulți de dureri prin puterea care este în cântecele mele, așa cum era și în cântecele poeților de demult, care au trăit înaintea mea încă de la începuturile lumii. Și laolaltă cu ei am să mă așez și eu odată să stau de vorbă, într-un loc undeva departe, dincolo de lumea aceasta, și am să stau acolo până la sfârșitul timpului și al veșniciei, mai spuse el.

Fata atunci se opri din plâns și îi zise:

— Owen Hanrahan, am auzit deseori spunându-se că tu ai suferit mult și ai îndurat multe asupriri și că ai cunoscut întreaga suferință a lumii, de când n-ai știut să cucerești iubirea acelei femei regești acolo, pe Slieve Echtge, și că ea nu te-a mai lăsat de atunci niciodată să-ți găsești liniștea. Dar dacă sunt făpturi din lumea aceasta care-ți fac ție un rău, atunci tu știi foarte bine să le plătești îndărăt răul. Și acum, Owen Hanrahan, ai să faci ceea ce te rog? întrebă ea.

— Sigur că am s-o fac, răspunse el.

— Tata, mama și frații mei vor cu toții să mă mărit cu bătrânul Paddy Doe, căci el are o fermă mare și o sută de jugăre de pământ la poalele muntelui. Și ceea ce poți tu să faci, Hanrahan, spuse ea, este aceasta: fă un cântec despre el, așa cum ai făcut despre bătrânul Peter Kilmarten, atunci când erai tânăr; ca jalea să se ridice asupra lui și să se prăvălească

peste el, până când el se va vedea nevoit să se gândească la cimitirul din Collooney, și nu la căsătorie. Și grăbește-te, căci ei au și hotărât nunta pentru mâine și mai bine am să văd soarele mâine răsărind peste ziua morții mele decât peste cea de mâine.

— Am să fac un cântec astfel ca rușinea și tristețea să se pogoare peste el; dar spune-mi cât de bătrân este, căci asta trebuie să se spună în cântecul meu.

— O, e bătrân de tot. E la fel de bătrân ca tine, Roșule Hanrahan.

— La fel de bătrân ca mine, spuse Hanrahan, și vocea i se frânse deodată, la fel de bătrân ca mine; și sunt totuși mai bine de douăzeci de ani între noi.

E o zi rea pentru Owen Hanrahan cea în care o fată tânără cu flori de mai în obraji îl socotește un om bătrân.

— Mă doare, spuse el, mi-ai înfipt un ghimpe în inimă.

Și el se întoarse de la ea și porni în jos pe drum până ajunse la o piatră mare. Se lăsă să cadă acolo, căci i se părea că greutatea tuturor anilor pe care-i trăise îl apăsa dintr-odată. Și își aduse aminte că doar cu câteva zile în urmă o femeie îi strigase din pragul casei ei pe când el îi trecea prin față: „Hanrahan cel Roșu, uite că nu mai ești așa acuma, căci părul tău a căpătat culoarea unui ghemotoc de paie vechi". Iar el îi ceruse ceva de băut și ea îi dăduse lapte acrit, și nu dulce cum îi dădea odinioară; și uneori fuseseră fete care-și strânseseră capetele laolaltă și începuseră să râdă împreună cu niște țingăi prostănaci tocmai când el era pe punctul să înceapă o poezie sau un cântec din cele pe care altădată le ascultau cu atâta bucurie. Și se gândea acum cât de țepene îi erau mereu încheieturile când se ridica dimineața din culcuș și cum îl dureau genunchii după un drum mai lung, și i se părea că ajunsese deodată un om foarte bătrân căruia i-a intrat durerea în oase și gerul în spinare și care de abia își

mai trage sufletul. Și la gândul acesta îl cuprinse deodată o mare mânie împotriva bătrâneții și a tuturor celor pe care le aduce ea cu sine. Și atunci își ridică privirile și văzu un vultur mare și pestriț care plutea prin văzduh către Ballygawley, și strigă:

— Și tu, vulture din Ballygawley, și tu ești bătrân, și aripile tale, uite, sunt pline de găuri. Am să fac un cântec despre tine și despre bătrânii tăi tovarăși, știuca din lacul Dargan și creanga de brad din jugul înalt al străinului, în așa fel încât un blestem să atârne veșnic asupra voastră.

Alături de el era o tufă de păducel alb, înflorit acum ca toate celelalte, și un vânt ușor suflă florile albe peste straiele lui.

— Flori de mai, spuse el și le culese în palmă. Flori de mai, voi nu știți nimic despre bătrânețe, căci voi muriți în plină splendoare; și eu am să vă aduc și pe voi în cântecul meu și am să vă binecuvântez.

Atunci se ridică și frânse o crenguță din tufa aceasta și o luă cu el. Dar el părea acum bătrân și frânt de oboseală, așa cum mergea pe drum spre casă în ziua aceea, cu spinarea încovoiată și cu umbra pogorâtă peste față.

Când ajunse la coliba lui nu era nimeni acolo, și merse și se lungi o vreme în culcușul său, așa cum avea obiceiul când voia să facă o poezie, o zicală de binecuvântare sau un blestem. Și de data aceasta nu durăt mult până când își termină blestemul, căci toată puterea brazilor, așa cum și-o sorb ei din zicerile lor de blestem, era acum asupra lui. Și când termină începu să-și caute în minte cum anume să facă să-l răspândească în întreaga țară.

Câțiva dintre elevii săi veniră atunci, treptat, să întrebe dacă în ziua aceea avea să se țină școală, și Hanrahan se ridică și se așeză pe bancă în fața căminului și școlarii stăteau acum cu toții în jurul lui.

Ei se gândeau că el avea să-și scoată cartea cea groasă a lui Vergiliu, cartea de rugăciuni sau abecedarul, dar în loc să facă asta el ridică în fața lor în aer o crenguță de păducel alb, cea pe care o mai ținea încă în mână.

— Copii, spuse el, am astăzi pentru voi o lecție nouă. Voi înșivă și toți oamenii frumoși de pe lume sunteți ca florile acestea și bătrânețea este ca un vânt care vine și împrăștie florile. Și eu am făcut o poezie cu un blestem peste bătrânețe și peste tot ceea ce este bătrân; ascultați-o acum, așa cum v-o spun eu. Și aceasta este ceea ce le-a spus el atunci:

Poetul Owen Hanrahan,
Printre buruieni în livadă,
Își blestemă capul încărunțit
Pe care părul stă să îi cadă,
Și blestemă vulturul bălțat care-n cer
Spre Ballygawley se leagănă-n ceață,
Și știe mai multe despre necazuri și nenoroc
Decât orice făptură mai are viață;
Și blestemă bradul bătrân care
Se încăpățânează să înverzească,
La carul înalt al străinului vrând
Jugul să i-l mai împodobească,
Și blestemă știuca bătrână care
La pândă în apele lacului liniștit
Își simte-n zadar în trupul uscat
Durerile pe care le-a suferit;
Și pe bătrânul Paddy Bruen, și pe el,
Îl blestemă acum în răspăr,
Pe țeasta calpă a căruia acum
Nu mai crește nici fir de păr,
Și pe vecinul lui Paddy, pe Peter Hart,
Și pe prietenul lui, Mike cu părul cărunt,

Căci fără sfârșit sunt poveștile lor, cele
Pe care oricine le știe demult,
Și pe urmă pe Shemus Cullinan,
Păstorul de sus de pe munte,
Îl blestemă să nu-și mai țină toiagul
În mâna care să nu-l mai asculte.
Dar peste bătrânul Paddy Doe
Lasă blestem încă și încă,
Și-azvârle blestemul cel mai de soi
Smuls din crăpătura de stâncă,
Pentru că acesta vrea să-și înmoaie oasele reci
Pline de gută și de durere uscată,
Și capul de nebun bătrân ar vrea
Să și-l lase peste un piept de fată curată.
Și pentru că și cântecul cel mai tineresc
Trebuie să amuțească odată și odată,
El lasă acuma blestem de soi
Până și-o slobozi sufletul din trup odată;
Doar florile de mai, numai ele
Să înflorească veșnic și liniștit,
Căci ele în frumusețe răsar și veșnic
Au să înflorească în frumusețe fără sfârșit.

Și le cântă poemul acesta copiilor, vers după vers, până când fiecare dintre ei învățase câte un fragment și cei mai isteți puteau să-l spună pe tot.

— Cu asta e de-ajuns pentru azi, spuse el apoi. Și ce mai trebuie să faceți vă spun eu acum. Duceți-vă acum și cântați cântecul acesta o vreme acolo, pe pajiște, pe melodia *O creangă înverzită prin iarbă*, și cântați-l pentru oricine are să vă iasă în cale și chiar și pentru cei bătrâni.

— Eu așa am să fac, spuse unul dintre copii, eu îl cunosc bine pe bătrânul Paddy Doe. Astă-vară, în noaptea de Sfântul

Ioan, i-am aruncat un șoarece prin coșul de la sobă; dar cântecul acesta e mai bun decât un șoarece.

— Eu am să mă duc la Sligo, la oraș, și am să-l cânt acolo pe stradă, spuse un altul.

— Da, spuse Hanrahan, și duceți-vă și până dincolo și cântați-l și pentru Margaret Ronney și Mary Gillis, și puneți-le și pe ele să-l cânte și spuneți-le să-i învețe și pe cerșetori, și pe muzicanții rătăcitori, ca să-l cânte și ei pe drumurile toate.

Și copiii alergară plini de mândrie și de bună dispoziție afară din colibă și umplură cu larma cântecului tot drumul. Și Hanrahan știu că acum nu mai exista primejdia ca acest cântec al său să rămână neauzit.

În dimineața următoare, el ședea în fața colibei și-i privea pe copii cum veneau, câte doi, câte trei, la școală. Veniseră aproape toți și el se uită pe cer să vadă cât era de sus soarele ca să știe dacă era ceasul să-și înceapă lecțiile. Și auzi atunci o larmă care era ca un zumzet de albine în văzduh sau ca murmurul unui pârâu ascuns pe care l-au umflat ploile de primăvară. Și văzu o droaie de oameni care veneau pe drum înspre colibă și băgă de seamă că erau cu toții oameni bătrâni. Și în frunte erau Paddy Buren, Michael Brent și Paddy Doe, și nu era unul care să nu țină în mâini câte un ciomag gros de fag sau o nuia de alun. Cum îl văzură, și începură să-și fluture bețele și ciomegele încoace și încolo ca niște crengi în vânt de furtună și picioarele lor bătrâne începură să alerge.

Hanrahan nu stătu să-i aștepte, ci o luă și el din loc pornind în sus, pe dealul din spatele colinei, și fugi așa până când ei nu-l mai putură vedea.

După o vreme se furișă îndărăt, în jos pe deal, printr-un șanț pe unde se putea ascunde după un gard. Și când ajunse în apropierea colibei văzu că bătrânii ședeau cu toții în jurul ei și unul dintre ei tocmai aruncase un ghemotoc de paie aprinse peste acoperișul colibei.

— Vai mie, își spuse Hanrahan, mi-am stârnit împotriva mea bătrânețea și timpul și nevoile și bolile, și acum trebuie să pornesc iarăși în rătăcirile mele de altădată. Și, Binecuvântată Regină a Cerului, spuse el, apără-mă de vulturul de la Ballygawley, de bradul acela bătrân și de știuca din lacul Dargan și de cei asemenea acestora cu ghemotoacele de paie aprinse de oamenii bătrâni.

Viziunea lui Hanrahan

Era în luna iunie, și Hanrahan mergea odată pe drum către Sligo, dar nu intră în oraș, ci o luă spre Muntele Bulben, căci îl năpădeau gânduri despre zilele de altădată și nu mai avea poftă acum să se întâlnească cu oameni obișnuiți. Și cum mergea pe drum, își cânta pentru el un cântec care-i răsărise cândva în minte în visurile sale:

Degetele reci ale morții
N-au să ne mai găsească vreodată,
În țara înalt boltită a visului
Pe care-am știut-o altădată;
Ramuri se pleacă de roade și floare
În orice anotimp;
Și râurile se revarsă
Cu chipuri de dincolo de timp,
Și câte un bătrân suflă-n cimpoi
Într-o pădure argintată, aurită,
Regina cu ochii de gheață albastră,
Dănțuie în horă vrăjită.

Și puiul de vulpe tot murmura,
O, ce farmec se lasă pe lume, greu?
Și soarele râdea acum dulce,
Și luna strunea calul meu;
Dar puiul de vulpe tot murmura,

O, nu mai struni calul lui,
Căci el călărește acuma spre țara
Zânelor cuprinsă în farmecul lumii lui.

Hanrahan începuse între timp să urce pe panta muntelui și-și conteni o vreme cântecul, căci era un urcuș lung pentru el și trebuia să se oprească mereu și să se odihnească o vreme. Și odată, cum ședea așa, văzu o creangă de trandafir sălbatic cu flori multe pe ea care creștea alături într-o crăpătură dintre stânci și asta îi aduse deodată în minte trandafirii sălbatici pe care de multe ori i-i dusese lui Mary Lavelle, și nici unei alte femei după aceea. Și rupse o crenguță din tufa aceea, cu muguri pe ea și cu flori desfăcute, și-și continuă cântecul:

Și Michael trâmbița și-o desprinde
Din creanga ce i se leagănă ușoară
Alături și are să sune odată
Când s-o întinde masa de seară.
Și Gabriel are să vină dinspre pârâu,
Cu un pește în undiță, povestind
Despre minunile toate câte se întâmplă
Pe drumurile unde vin oamenii rătăcind.
Și-și va ridica acum cornul cel vechi
De argint bătrân și are să soarbă
Până când are să cadă în somn
La marginea nopții înstelată și oarbă.

Și puiul de vulpe tot murmura,
O, ce farmec se lasă pe lume, greu?
Și soarele râdea acum dulce,
Și luna strunea calul meu;
Dar puiul de vulpe tot murmura,
O, nu mai struni calul lui,
Căci el călărește acuma spre țara
Zânelor, cuprinsă în farmecul lumii lui.

Și el se ridică de lângă crăpătura aceea dintre stânci și urcă mai departe pe munte, și-i mai veniră în minte câteva dintre cântecele vechi care povesteau despre îndrăgostiți, despre cei buni și despre cei răi și despre cei care fuseseră treziți din somnul lor din mormânt de puterea iubirii pe care o trăiseră unii pentru alții și fuseseră purtați într-o viață în loc umbros unde își așteaptă judecata și sunt alungați din fața Domnului.

Și în sfârșit, când se făcuse seară, ajunse la Jugul înalt al Străinului și acolo se întinse la pământ sub un perete de stâncă și privi în jos înspre valea care era plină acum de ceață cenușie, de la un munte până la altul.

Și i se părea, așa cum ședea și privea în jos, că ceața se legăna alcătuind siluetele unor bărbați și femei, și inima începu să-i bată mai tare, de spaimă și de bucurie, la vedenia aceasta. Și mâinile lui, care întotdeauna erau în mișcare, culegeau petalele trandafirilor de pe crenguțele tufei și el le privea cum pluteau, coborând ca un nor mic, pâlpâitor înspre valea de sub el.

Dintr-odată auzi o muzică ușoară, care avea în ea mai multe râsete și plânsete decât toate muzicile din lume. Și inima îi crescu deodată, pe când o auzea, și începu să râdă tare, căci știa că este muzica pe care o cântă cei care stăpânesc frumuseți mai mari și demnități mai înalte decât oricare dintre neamurile lumii acesteia. Și i se părea că micile petale, moi, de trandafir, așa cum coborau, plutind prin aer, spre vale, își schimbau forma, până când ajunseră să semene cu o droaie de bărbați și femei, aflați undeva departe, în ceață, înveșmântați în culoarea trandafirilor. Și pe urmă, din această culoare se făcură mai multe, și ce vedea el acum era ca o mare procesiune de tineri zvelți și frumoși și de femei asemenea unor regine; și aceștia toți nu se depărtau de el, ci îi veneau în întâmpinare și-i treceau pe alături, și atât de semețe le

erau privirile, și chipurile atât de pline de tandrețe deplină, și foarte palide și slăbite, ca și cum ar fi căutat de veșnicii lucruri frumoase, pline de tristețe. Și brațe de umbră se întindeau din ceața aceasta, ca și când ar fi vrut să-l cuprindă, dar nu reușeau să se cuprindă unele pe altele, căci nimic nu putea să tulbure liniștea care era în jurul lor. Iar înaintea și în urma lor, dar la o oarecare depărtare, ca și când ar fi păstrat cu evlavie o distanță, apăreau alte făpturi, se înălțau, se cufundau și piereau în depărtare, și Hanrahan recunoștea, după zborul lor rotitor, că erau Sidhii, vechii zei înfrânți odinioară.

Dar brațele acestea de umbră nu se înălțau după acelea care pluteau astfel în ceață, după cei care nu pot nici să păcătuiască, nici să asculte de poruncile omenești. Și apoi toate făpturile acestea păreau să se facă tot mai mici, în depărtare, și să se îndrepte spre poarta cea albă care este într-o latură a muntelui.

Ceața se întindea acum înaintea lui ca o mare pustie și cuprindea muntele în valuri prelungi, rotindu-se, cenușii; dar când Hanrahan stătu astfel să o privească o vreme, ceața începu iarăși să se legene, parcă depărtându-se, cu o viață tremurătoare, care părea să pâlpâie în unele locuri prin ea, și apoi se înălțară iarăși brațe și capete albe, înconjurate de părul care le flutura alene, ieșind astfel din valurile cenușii. Se înălțau tot mai mult, și când ajunseră la marginea stâncilor înalte, prinseră să aibă o formă mai lămurită, și o altă procesiune, pe jumătate pierdută prin negură, înainta acum cu pași foarte înceți și nesiguri, și în miezul fiecăreia dintre aceste umbre era ceva care licărea în lumina stelelor. Se apropiau acum, și Hanrahan vedea că și acestea erau siluetele unor oameni plini de iubire; aveau oglinzi în formă de inimă în locul unde ar fi trebuit să le fie inimile și căutau înfrigurate propria imagine, fiecare în oglinda celuilalt. Trecură astfel

prin fața lui și alunecau în adâncuri, iar în locul lor se înălțau alte umbre. Acestea însă nu rămâneau alături, ci urmau una alteia și-și întindeau brațele în cele mai sălbatice gesturi, iar el văzu că cele care pluteau înaintea lor erau femei și fețele lor erau frumoase peste măsură; trupurile lor erau însă umbre doar, fără viață, și părul lor, vălurind lung, tremura și le învăluia, pâlpâind pe lângă ele, ca și când ar fi fost însuflețit cu o viață proprie, înfricoșătoare. Apoi ceața se ridică deodată și le ascunse, iar o suflare ușoară de vânt le purtă către miazănoapte și răsărit și-l acoperi totodată și pe Hanrahan cu o aripă albă de nour.

El se ridică tremurând în picioare și voia să-și întoarcă fața de la valea de sub el, și atunci văzu două umbre întunecate, pe jumătate încă ascunse în negură, care stăteau alături, în văzduh, deasupra stâncilor, și una, care avea ochii plini de suferință și grijă a unei cerșetoare, îi vorbi cu glasul unei femei:

— Vorbește-mi, căci nimeni nu mi-a mai vorbit în lumea aceasta sau în vreo altă lume de șapte sute de ani.

— Spune-mi, o întrebă Hanrahan, cine sunt cele care au zburat astfel pe aici?

— Cele care au venit la început, spuse femeia, sunt cele care iubesc și au iubit, ale căror nume au fost sărbătorite mai presus de ale oricăror altora, în vremurile vechi: Blanad, Deirdre, Grania și tovarășele lor iubite, și multe altele care nu sunt tot atât de renumite, dar care au fost și ele la fel de mult iubite. Și pentru că nu numai tinerețea lor în floare a fost cea care le atrăgea laolaltă, ci frumusețea lor, care este mai dăinuitoare decât noaptea și decât stelele, noaptea și stelele le-au învăluit veșnic și le-au păzit de zbucium și de căderea în pieire, în ciuda morții și amărăciunii pe care dragostea lor le-au adus pe lume. Și cele care au venit apoi, spuse ea, care mai respiră încă în aerul dulce și care-și purtau oglinda în inimile lor, acestea nu au fost cântate de poeți, pentru că ele au vrut doar să triumfe una asupra alteia pentru

a-și arăta astfel puterea și frumusețea; și în felul acesta au adus și ele un fel de iubire. Și femeile cu trupuri de umbră, acestea nu jinduiau nici să iubească, nici să triumfe asupra altora, ci doar să fie iubite; și nu este deloc sânge în inimile și în trupurile lor, doar dacă nu vor fi atinse și străbătute de un sărut care să le trezească la viață pentru o clipă. Toate sunt nefericite, dar eu sunt cea mai nefericită dintre toate, căci eu sunt Dervagille, și acesta de aici este Dermot, și păcatul pe care l-am săvârșit noi a fost cel care i-a adus pe normanzi în Irlanda. Blestemele tuturor neamurilor au căzut astfel asupra noastră și pedeapsa care ne apasă este cea mai cruntă pedeapsă. A fost doar înflorirea bărbatului și cea a femeii lucrul pe care noi l-am iubit unul în celălalt, frumusețea trecătoare a țărânei, nu cea care dăinuie veșnic. Și când am murit, nu s-a lăsat o liniște dăinuitoare, netrecătoare asupra noastră, și amărăciunea și suferința tuturor luptelor pe care noi le-am adus asupra Irlandei au ajuns pedeapsa noastră. Noi trebuie acum să rătăcim veșnic unul cu celălalt, însă Dermot, care a fost iubitul meu, mă vede întotdeauna ca un stârv care a stat multă vreme în mormânt și eu știu că acesta este chipul în care mă înfățișez în ochii lui. Întreabă-mă mai departe, întreabă-mă mai departe, căci toți anii aceștia și-au lăsat înțelepciunea în inima mea și nu m-a mai auzit nimeni de șapte sute de ani.

Pe Hanrahan însă îl cuprinse o mare spaimă, și ridicându-și brațele deasupra capului strigă tare; de trei ori țipă astfel, și vitele din vale își ridicară capetele și mugiră, iar păsările din pădurea de la marginea muntelui se treziră din somnul lor și zburară bătând din aripi printre crengile tremurătoare. Dar mai în adânc, sub stânci, plutea mai departe prin aer micul mănunchi de petale de trandafir, căci porțile veșniciei se deschiseseră și se închiseseră iarăși în durata aceasta a unei singure bătăi de inimă.

Moartea lui Hanrahan

Hanrahan, care nu stătea niciodată mult timp locului, se reîntorsese în satele de la poalele Muntelui Slieve Echtge, în Illeton, Soalp și Ballylee, și se reîntorcea când într-una, când într-alta din casele de acolo, și era pretutindeni binevenit, de dragul vremurilor de demult și al cântecelor și învățăturilor sale. Încă se mai găseau câteva băncuțe de aramă și chiar și niște monede de argint într-o pungă de piele pe care el o purta sub mantia lui. Dar se întâmpla rareori să aibă nevoie să dea vreuna din ele pentru ceva, și nimeni dintre cei de aici nu ar fi luat ceva de la el. Mâna i se îngreunase peste toiagul de lemn de trandafir pe care se sprijinea, și obrajii îi erau supți și mâncați de vreme; dar în ce privește hrana, mere pădurețe, lapte și puțină turtă de secară, era întotdeauna câtă avea nevoie. Și la marginea unei regiuni atât de sălbatice și de mlăștinoase cum este Slieve Echtge nu-i lipsea nici câte un ulcior de whiskey, în al cărui gust se ascundea o tărie cum e a fumului de turbă. A rătăcit astfel mult prin pădurea cea mare de la Kinadife, iar uneori stătea ceasuri întregi printre trestii pe țărmul lacului Belshragh și asculta murmurul apelor care coborau din munți, sau urmărea cu ochii umbrele de prin părțile întunecate ale landei. Stătea atât de liniștit, încât aproape că nu le mai speria pe viețuitoarele care în amurg ieșeau din bălăriile mlaștinilor și ale câmpurilor. Și cum treceau astfel zilele, i se părea că începe

să aparțină unei lumi nevăzute, cufundată în ceață, lume care era învăluită în culori nemaivăzute vreodată și în care domnea o tăcere mai adâncă decât toate muțeniile lumii. Și câteodată i se părea că aude muzică străbătând prin pădure, uneori aproape, alteori departe, iar când aceasta amuțea, pierea din amintirea sa asemenea unui vis. Și odată, în liniștea unei amiezi, auzi un zăngănit ca atunci când se ciocnesc multe săbii, și vuietul acesta nu conteni multă vreme. Iar când se lăsă noaptea și luna răsări, lacul licărea ca un portal de argint bătut cu pietre prețioase scânteietoare și din tăcerea lui se înălțară un sunet ușor ca o jelanie și un râs înspăimântător, întretăiat de vânt, și multe mâini palide, fluturând să-i facă semn, păreau să se ridice din adâncuri.

Într-o seară, pe la vremea recoltei, ședea el acolo privind în apă și gândindu-se la toate tainele care sunt închise în lacuri și în munți. Și deodată auzi o chemare, care venea dinspre miazăzi, la început foarte ușoară, dar apoi, pe măsură ce umbrele trestiilor se alungeau tot mai tare, din ce în ce mai puternică și mai deslușită, până când deslușí următoarele cuvinte:

— Sunt frumoasă, sunt frumoasă! Păsările din văzduh, fluturii de sub frunziș și moliile de noapte de peste ape mă privesc, căci niciodată nu le-a fost dat să vadă făptură mai frumoasă. Sunt tânără, sunt tânără! Priviți-mă, munților, priviți la mine, voi, păduri care îngălbeniți de vreme, căci trupul meu va licări alb precum apele mării atunci când voi de mult veți fi pierit de pe lume. Voi și toată stirpea oamenilor și stirpea viețuitoarelor, a animalelor și peștilor și stirpea celor cu aripi vă stingeți ca o lumânare care a ars până la capăt, dar eu râd în hohote, căci eu sunt veșnic tânără!

Glasul acesta contenea din când în când, ca și când ar fi obosit, și apoi se ridica iarăși și mereu striga aceleași cuvinte:

— Sunt frumoasă, sunt frumoasă!

Și apoi trestiile de la capătul micului lac tremurară o clipă și o femeie înaltă cât o stâncă își croi drum printre ele și se îndreptă spre Hanrahan cu pași foarte înceți. Fața ei era de culoarea pământului și avea mai multe riduri decât s-au scris vreodată pe chipul vreunei vrăjitoare bătrâne. Părul cărunt îi atârna în șuvițe încâlcite, și zdrențele pe care le avea pe trup de abia îi ascundeau pielea înnegrită, care era tăbăcită de vremurile trecute peste ea. Cu ochii larg deschiși și cu capul înălțat trecu pe lângă el, și brațele îi atârnau moi pe lângă trup. Astfel pieri ea în umbrele muntelui care se întind la vremea aceea a zilei spre apus.

O spaimă îl cuprinse pe Hanrahan când o văzu, căci își dădu seama că era Winny Byrne, cerșetoarea care rătăcea dintr-un loc într-altul, întotdeauna cu același țipăt pe buze, și el auzise adesea că ea stăpânise pe vremuri atât de multă înțelepciune, încât toate femeile din preajmă o căutau să-i ceară sfatul, și glasul ei fusese minunat de frumos, până într-atât încât bărbații și femeile din toate părțile țării veneau doar ca s-o audă cântând la vreun priveghi sau la vreo nuntă; și ceilalți, Sidhii cei puternici îi luaseră mintea cu mulți ani înainte, într-o noapte de Samhain, când adormise într-o crăpătură dintre stânci și văzuse în visele ei suita de slujitoare a lui Echtgen, regina muntelui.

Și când ea pierise astfel, pe panta muntelui se mai auzea încă, de parcă ar mai fi plutit acolo, chemarea ei, „Sunt frumoasă, sunt frumoasă!“, venind dinspre stelele de pe cer.

Un vânt rece începu să sufle prin trestii și Hanrahan se înfioră și se ridică să-și caute o casă în care să ardă focul în cămin. Dar în loc să coboare muntele ca de obicei, el urcă acum mai sus, urmând cărarea îngustă care poate fusese pe vremuri un drum sau numai albia secată a unui pârâu. Era același drum pe care trecuse Winny și ducea spre coliba cea mică unde se adăpostea ea atunci când răbda să stea locului

o vreme. El urcă foarte încet, ca și când ar fi purtat o mare povară în spinare, și în sfârșit văzu o lumină, puțin spre stânga lui, și se gândi că era casa lui Winny cea de la care venea lumina aceasta, și se îndreptă spre colibă. Însă norii acoperiseră luna și el nu mai putea să vadă acum pe unde pășea. După ce mersese astfel câțiva pași îi alunecă piciorul și căzu într-o groapă mlăștinoasă. Se luptă să iasă și se trase în sus agățându-se de rădăcinile buruienilor, dar căderea aceasta îl zguduise, așa că simți mai degrabă dorința de a se întinde la pământ decât de a merge mai departe. Dar el fusese întotdeauna neînfricat și răbdător, astfel că porni iarăși la drum, pas cu pas, până când ajunse la coliba lui Winny. Coliba nu avea ferestre și lumina pe care o văzuse venea de pe ușa deschisă. Se gândi să intre și să se odihnească o clipă, dar când se îndreptă spre ușă, înăuntru nu o văzu pe Winny, ci patru femei bătrâne, cu părul cărunt, care ședeau în jurul unei mese și jucau în cărți, dar Winny nu era printre ele.

Hanrahan se așeză în fața colibei, lângă ușă, pe o grămadă de turbă, căci era obosit de moarte și nu mai avea poftă să stea de vorbă sau să joace cărți. Și pe urmă îl dureau picioarele și toate încheieturile foarte tare. El auzea cum femeile vorbeau în timp ce jucau cărți și-și spuneau una alteia cărțile pe care le avea fiecare. Și lui i se părea că ele rosteau, așa cum o făcuse odinioară, cu multă vreme înainte, bătrânul cel străin în șopron:

— Frunziș și zurgălăi, Curaj și Putere; Cruce și inimă, Atotcunoaștere și Plăcere.

Și începu și el să-și repete cuvintele acestea, iarăși și iarăși; și fie că era cufundat într-un vis, fie că nu, durerea din umăr nu-l slăbea nici o clipă. După o vreme cele patru femei din colibă începură să se certe între ele, și fiecare le acuza pe celelalte că trișaseră, iar glasurile lor răsunau tot mai tare laolaltă cu țipetele și injuriile lor, până când în cele din urmă aerul

din jurul colibei era plin de ele. Și Hanrahan, care le asculta așa, între somn și trezie, spuse:

— Aceasta e larma stârnită de cele care-i vor răul bărbatului și de cele care-i sunt prietene și care se luptă laolaltă când se apropie moartea de el. Și aș vrea să știu, adăugă el, cine este bărbatul care e atât de aproape de moarte în locul acesta singuratic.

I se părea că dormise multă vreme, și deschise ochii, iar chipul pe care-l vedea aplecat asupra lui era chipul lui Winny de la răspântie. Ea îl privea cu atenție, ca și când ar fi vrut să se încredințeze că nu era mort, și-i ștergea cu o cârpă umedă sângele care i se uscase pe tâmple, iar după o vreme îl duse pe jumătate împingându-l și pe jumătate purtându-l pe sus în colibă și-l întinse pe ceea ce îi slujea ei drept culcuș. Îi dădu dintr-un ulcior de pe cămin câteva mere pădurețe și, ceea ce îi făcu și mai bine, un ulcior cu apă proaspătă de izvor. El ațipi astfel o vreme, și uneori o auzea cântând doar pentru ea în vreme ce se învârtea prin colibă, și astfel se lăsă noaptea. Când se iviră zorii, el își căută pe pipăite punga în care-și păstra puținul avut și i-o întinse. Ea scoase de acolo câteva băncuțe de aramă și chiar și câteva monede de argint, dar le lăsă să cadă la loc, ca și când acestea n-ar fi însemnat nimic pentru ea, poate pentru că ea nu obișnuia să cerșească bani, ci de mâncare și zdrențe, sau poate pentru că dimineața care se luminase de-a binelea acum o umpluse de mândrie și de o nouă credință în marea ei frumusețe. Ea ieși din colibă și culese câteva brațe de buruieni și le aduse înăuntru așezându-le peste Hanrahan în vreme ce-i murmura ceva despre răcoarea dimineții. Și în timp ce ea făcea acestea, el îi privea ridurile de pe chip și vedea cum părul ei era cenușiu și dinții ei negri și sparți și cu multe găuri între ei. Când el fu bine acoperit de ierburile acelea, ea ieși pe ușă și se duse, coborând pe panta muntelui, iar el auzi cum strigătul ei „Sunt fru-

moasă, sunt frumoasă“ se făcea tot mai slab, pe măsură ce ea se îndepărta și în cele din urmă pieri cu totul.

Și astfel Hanrahan zăcu acolo ziua întreagă cu dureri, cuprins de o mare slăbiciune, iar când umbrele serii se lăsaseră el auzi glasul lui Winny urcând iarăși pe coasta muntelui. Apoi intră și ea în colibă, fierse cartofii și îi împărți cu el, așa cum făcuse și în noaptea dinainte. Și în felul acesta trecu o zi după alta, iar mădularele lui erau tot mai grele. Și treptat, pe măsură ce se simțea tot mai slăbit, vedea cum alții, care erau mai mari decât el, trăiau și ei în colibă și începură să o umple; și lui i se părea că aceștia aveau toată puterea în mâinile lor și ar fi putut, cu o singură apăsare a mâinilor lor, să năruie zidurile pe care durerile mari le ridicaseră în jurul lui și ar fi putut să-l ducă în lumea lor. Uneori auzea și glasuri; erau foarte joase și pline de bucurie și strigau spre el de sub streașină sau din flăcările din cămin, și altă dată toată coliba se umpluse de muzică, o muzică ce o străbătuse deodată, ca un vânt. După o vreme slăbiciunea nu-i mai lăsă loc durerilor și pogorî asupra lui o mare pace, cum e pacea în inima unui lac mare, și prin pacea aceasta străbăteau, ca flăcările luminilor înșelătoare de pe landă, glasurile joase și pline de bucurie care acum îi vorbeau mereu, neîncetat.

Într-o dimineață el auzi de undeva de afară, din fața ușii, o muzică, și pe măsură ce ziua se scurgea, ea se făcea tot mai puternică, până când glasurile joase și pline de bucurie și, când se făcu seară, strigătul lui Winny dinspre coasta muntelui se pierdură în ea. Către miezul nopții zidurile parcă începură dintr-odată să se topească, și doar culcușul unde era el părea să mai rămână și să plutească pe o lumină palidă, tainică, o lumină care se cobora din toate părțile oriunde ar fi întors privirea; și când el, orbit de strălucirea puternică dintâi, închise ochii și apoi îi deschise iarăși, văzu că lumina aceasta era însuflețită de făpturi mari, umbroase, care pluteau prin ea.

În același timp muzica răzbătea acum foarte deslușit în urechile sale și el își dădu seama că nu era nimic altceva decât clinchetul neîncetat de săbii.

— Eu am trecut acum de moartea mea, spuse el, și sunt în mijlocul muzicii cerești. O, heruvimi și serafimi, primiți sufletul meu.

La strigătul acesta al lui, lumina care îi era mai aproape se umplu de scânteierile unei străluciri și mai puternice, iar el văzu că erau vârfurile săbiilor care se îndreptau spre inima lui; apoi, pe neașteptate, o flacără țâșni din acea lumină, strălucitoare și arzătoare precum iubirea sau mânia Domnului, apoi se stinse, iar el se regăsi cufundat în întuneric. La început nu putea să vadă nimic, căci totul în jurul lui era întuneric ca pe landa neagră a mlaștinilor. Și deodată focul se ridică iarăși, ca și când s-ar fi aruncat un braț de paie în el, iar când privi în jur, văzu că lumina cădea asupra unui vas mare care atârna de un cârlig de sub acoperiș, pe piatra cea netedă pe care Winny își făcea câteodată câte o prăjitură, pe cuțitul cel lung, ruginit, cu care ea tăia rădăcinile ierburilor, și pe toiagul lung de lemn negru de trandafir pe care îl adusese el însuși când venise aici. Și în vreme ce Hanrahan privea aceste patru lucruri, își aminti ceva și puterea i se întoarse în trup, astfel că se ridică în capul oaselor pe culcușul lui și vorbi cu glas foarte tare și limpede:

— Vasul, piatra, sabia și lancea. Ce înseamnă acestea? Ale cui sunt? Și de data asta am rostit întrebarea, spuse el.

Și după aceea căzu la loc în culcuș, iar respirația îi era acum slabă de tot.

Winny Byrne, care ințețise focul, veni spre el, cu ochii pironiți asupra culcușului; și glasurile încete, râzând reîncepu să cheme, și o lumină palidă, ca un val cenușiu, se sparse deodată peste încăperea în care erau ei și el nu mai știa din ce lume tainică venise. Vedea chipul pustiit de vreme al lui

Winny și brațele ei uscate, care erau cenușii ca pământul crăpat de arșiță și slab cum era acum se trase totuși mai departe către perete. Și atunci dintre zdrențele pe care se întăriseră și se uscaseră lutul și noroaiele, ieșiră două brațe, altele și umbros mlădioase, ca spuma în vârtejul pârâului, care se încolăciră pe după trupul lui și un glas, pe care putea să-l audă deslușit, dar care părea să vină de foarte departe, îi vorbi în șoaptă:

— Tu n-ai să mai mergi să mă cauți pe mine la pieptul altor femei.

— Cine ești tu? întrebă el.

— Eu sunt una din neamul celor care nu mai sunt trecătoare, dintre glasurile veșnic răsunând și mereu dăinuind care-și găsesc odihna în cei înfrânți și în cei muribunzi și în cei care și-au pierdut mințile; eu am venit să te caut pe tine, și acum tu ești al meu, până când lumea întreagă se stinge ca o lumânare care a ars până la capăt. Dar ridică-ți acum privirile, strigă ea, căci s-au aprins torțele la nunta noastră.

Și atunci văzu el că întreaga colibă se umpluse cu mâinile palide și umbroase și că fiecare dintre mâinile acestea ținea ceva care părea să fie când o faclă de nuntă, când o lumânare de mort.

Când a doua zi de dimineață răsări soarele, Winny de la Răspântie se ridică din locul unde șezuse alături de leșul lui și porni din nou la cerșit din oraș în oraș și își cânta același cântec pe drum:

— Sunt frumoasă, sunt frumoasă! Păsările din văzduh, fluturii de sub frunziș și moliile de noapte de peste ape mă privesc, căci niciodată nu le-a fost dat să vadă făptură mai frumoasă. Sunt tânără, sunt tânără! Priviți-mă, munților, priviți la mine, voi, păduri care îngălbeniți de vreme, căci trupul meu va licări alb precum apele mării atunci când voi de mult veți fi pierit de pe lume. Voi și toată stirpea oamenilor și stirpea viețuitoarelor, a animalelor și peștilor și stirpea

celor cu aripi vă stingeți ca o lumânare care a ars până la capăt, dar eu râd în hohote, căci eu sunt veșnic tânără!

Ea nu se mai întoarse la coliba ei în noaptea aceea, nici în vreuna din nopțile care urmară, și nu mai târziu de două zile cei care ieșiseră pe landă să strângă turbă găsiră leșul lui Owen Hanrahan cel Roșu, aduseră bărbați să-l îngroape și femei să-l bocească și-i făcură o înmormântare vrednică de un mare poet.

ROZA TAINICĂ

Dedicație către A.E.

„Cât despre trăit, slugile vor face asta în locul nostru."

Villiers de L'Isle Adam

„Elena, când se privea în oglindă, văzând cutele veștede săpate în fața ei de vârsta bătrână, plângea, întrebându-se la ce a fost de două ori ispitită."

Leonardo da Vinci

Dragul meu A.E.,

Îți dedic ție cartea aceasta fiindcă, indiferent dac-o vei găsi bine ori rău scrisă, te vei înduioșa oricum de mâhnirile și extazele personajelor ei, poate chiar mai mult decât mine însumi. Deși am scris povestirile acestea în vremuri diferite și în maniere diferite, și fără vreun plan anume, toate au un singur subiect, lupta spiritualului cu ordinea naturală; și cum aș putea dedica o astfel de carte altcuiva decât ție, singurul poet al Irlandei moderne care a turnat extazul spiritual în vers? Prietenii mei din Irlanda mă întreabă uneori când am de gând să scriu un poem sau o baladă cu adevărat națională, și prin poem sau baladă națională înțeleg că au în gând un poem sau o baladă întemeiată pe vreun episod faimos din istoria Irlandei și țesută din gândurile și sentimentele care-i mișcă pe cei mai mulți dintre irlandezii patrioți. Eu, pe de altă parte, cred că poezia și balada nu se pot face nici

măcar prin studiul cel mai conștiincios al episoadelor faimoase și al gândurilor și sentimentelor celorlalți, ci numai privind în acea flăcăruie mică, infinită, tremurătoare și veșnică pe care o chemăm noi înșine. Dacă un scriitor vrea să intereseze pe acei oameni printre care a crescut, sau dacă-și închipuie că are o datorie față de ei, poate să aleagă ca simboluri pentru arta lui legendele lor, istoria lor, credințele lor, părerile lor, întrucât are dreptul de a alege între lucruri mai neînsemnate decât el însuși, însă nu poate alege între conținuturile artei. Cu toate acestea, în măsura în care cartea de față e vizionară, ea e irlandeză, căci Irlanda, care e încă predominant celtică, a păstrat alături de alte chestiuni mai puțin admirabile și un dar al viziunii, care a dispărut la alte națiuni mai grăbite și mai înfloritoare: nici un candelabru scânteietor nu ne-a împiedicat să privim în întuneric, iar când privești în întuneric, întotdeauna e ceva acolo.

Către roza tainică

O, Roză îndepărtată, prea secretă și neprihănită,
Învăluie-mă în ceasul de pe urmă; du-mă într-o clipită
Acolo unde cei ce te-au căutat în Mormântul Sfânt,
Ori în teascul de vin, trăiesc dincolo de orice avânt
Și zbucium de vise nimicite; și du-mă în depărtare
Printre pleoape palide, grele de somnul pe care
L-au numit frumusețe. Petalele-ți enorme învăluie-n sine
Bărbile străvechi, mitrele de aur și rubine
Ale Magilor încoronați; și pe regele ai cărui ochi priviră
Cum Mâinile străpunse și Crucea din vechime se iviră
Prin ceața druidică, întunecând a torțelor lucoare;
Până s-a stârnit nebunia deșartă și a murit; și pe cel care
A întâlnit-o pe zâna Fand prin roua în flăcări mergând,
Pe un țărm cenușiu unde vântul nu bătea nicicând,
Și a pierdut lumea și pe Emer pentru un sărut;
Și pe cel care a alungat zeii din castelul știut
Și până când o sută de dimineți roșii au înflorit
A petrecut, și gorganele morților lui le-a jelit;
Și pe regele mândru și visător care a lăsat tronul
Și tristețea deoparte și, chemând bardul și bufonul,
A trăit printre nomazii mânjiți de vin în codrii răzleți;
Și pe acela care și-a vândut țarina și casa și bunurile de preț
Și a căutat prin ținuturi și insule ani și luni nenumărate
Până a găsit, printre râsete și lacrimi îngemănate,

O femeie de o frumusețe într-atât de orbitoare,
Încât bărbații treierau noaptea luminați ca-n amiaza mare
De o cosiță de-a ei, furată. Aștept și eu cu inima la gură
Ceasul stihiei tale de iubire și ură.
Când vor fi risipite stelele alandala pe cer,
Ca scânteile suflate de foalele fierarului, până ce pier?
Ceasul tău a venit, nu-i așa, stihia ta suflă nedomolită,
O, Roză îndepărtată, prea tainică și neprihănită?

Răstignirea proscrisului

Un bărbat, palid la față și cu părul castaniu și rar, alerga mai degrabă decât mergea pe drumul care ducea dinspre miazăzi către orașul Sligo. Mulți îl cunoșteau sub numele de Cumhal, fiul lui Cormac, și mulți îl numeau Armăsarul Sălbatic și Iute ca Vântul. Era de meserie saltimbanc, purta o tunică în carouri viu colorate, iar în picioare încălțări ascuțite la vârf și era mai degrabă pântecos. De felul lui era din neamul Ernaan, iar locul de naștere era Câmpul de Aur, dar își găsea oricând ospeție și adăpost în toate cele cinci regate ale Irlandei și nu-și avea nici un lăcaș statornic nicăieri pe fața pământului. Acum, ochii îi alunecau de la turnurile clădirilor care mai târziu aveau să devină abația Carmelitelor, spre un șir de cruci care se profilau pe cer pe o colină puțin mai la răsărit de oraș, iar el își încleștă pumnii și și-i scutură spre crucile acelea. Știa că nu sunt goale, căci le înconjurau din toate părțile păsările, și se gândea în sinea lui că fără îndoială un rătăcitor fără rost, așa ca el, fusese țintuit pe vreuna dintre crucile acestea, și murmură:

— Să fii spânzurat sau sugrumat de călău, sau ucis cu pietre, ori să ți se taie capul, toate acestea sunt rele, firește, dar ca păsările să-ți scoată ochii cu ciocurile și lupii să-ți mănânce picioarele! O, dacă vântul druizilor l-ar fi ucis încă din leagăn pe războinicul lui Dathi care a fost în Irlanda copacul morții din țările barbare, sau dacă fulgerul care l-a

izbit pe Dathi la poalele muntelui omorându-l l-ar fi ucis și pe el, sau dacă femeile cu păr verde și dinți verzi ale mării i-ar fi săpat și lui mormântul, acolo, la rădăcinile mării adânci.

În vreme ce vorbea, tremura din cap până-n picioare, sudoarea îi îmbrobonase fruntea și nici nu știa de ce, căci mai văzuse până atunci multe asemenea cruci. Merse mai departe peste două dealuri, trecu de poarta întărită a orașului și o luă la stânga pe drumul care ducea spre poarta abației. Aceasta era bătută în cuie mari, iar când ciocăni în ea, fratele laic care ședea acolo se ridică și îi deschise și el se rugă să i se dea și lui un loc în casa de oaspeți. Fratele laic puse un tăciune de turbă aprins pe o lopățică și îl conduse într-o clădire mare și goală de alături, ale cărei podele erau acoperite cu rogojini de papură murdară, aprinse o lumânare de trestie pe care o înfipse între două pietre ale zidului, aruncă tăciunele aprins în cămin și-i mai dădu două ghemotoace de turbă și unul de paie arătându-i o pătură care atârna de un cui în perete și o scândură în perete pe care erau o bucată de pâine și un ulcior cu apă și un ciubăr în celălalt colț al încăperii. Apoi fratele laic îl părăsi și se întoarse la locul său lângă poartă. Și Cumhal, fiul lui Cormac, începu să sufle în tăciunele de turbă încă arzând ca să aprindă ghemotoacele de turbă și cel de paie, dar acestea nu voiau să ardă, căci erau umede. Își scoase încălțările cu vârfuri ascuțite din picioare și trase mai aproape ciubărul din colț, căci voia să-și spele picioarele de pulberea drumului; dar apa era atât de murdară, încât nu putea vedea fundul ciubărului. Îi era foarte foame, căci nu mâncase nimic toată ziua, astfel că nu-și mai făcu sânge rău cu ciubărul, ci apucă coltucul de pâine neagră și mușcă din el, și îndată scuipă dumicatul din gură, căci pâinea era tare și mucegăită. Nici de data aceasta nu se lăsă stăpânit de mânie, căci nu mai băuse de multe ceasuri nimic; cum trăsese nădejde în ceva bere sau vin la capătul zilei sale de mers, nu

se atinsese de apa pâraielor, astfel încât cina să-i fie cu atât mai plăcută. Acum duse ulciorul la gură, dar îl dădu repede la o parte, căci apa din el era amară și avea gust rău. Atunci izbi deodată cu piciorul ulciorul, astfel că acesta zbură până-n peretele celălalt, sfărâmându-se, apoi luă din cui pătura ca să se înfășoare în ea peste noapte. Însă abia ce o atinse că aceasta păru să se preschimbe într-o droaie de purici care de abia așteptaseră să-l ciupească. Se aruncă atunci furios spre ușa acestei căsuțe de oaspeți, dar călugărul, care pesemne era deprins cu asemenea împrejurări, o încuiase pe dinafară. Atunci el goli ciubărul și începu să izbească furios cu el în ușă, până când fratele laic veni la ușă și-l întrebă ce-i lipsea și de ce îl tulbura astfel din somn.

— Ce-mi lipsește? strigă Cumhal. Adică turba asta pe care mi-ai lăsat-o nu-i la fel de udă precum nisipul pe țărmul mării? Și puricii din pătura asta a ta nu-s la fel de nenumărați ca valurile mării și tot atât de plini de viață? Și nu e pâinea asta la fel de tare ca inima unui călugăr uitat de Dumnezeu? Și apa din ulcior la fel de amară și de duhnitoare ca sufletul unui astfel de călugăr? Și nu e și apa asta de spălat din ciubărul tău la culoare ca și când s-ar fi stins tăciuni aprinși în ea?

Fratele laic se încredință însă că ușa era încuiată bine pe dinafară și se întoarse în culcușul său de lângă poartă, căci era prea somnoros ca să mai aibă chef de vorbă. Însă Cumhal continuă să izbească în ușă și curând auzi iarăși pașii fratelui laic și-i strigă:

— Voi, călugări leneși și fără inimă, asupritori ai barzilor și saltimbancilor, voi, care urâți viața și bucuria! Voi, care nu știți să trageți spada și care nu spuneți niciodată adevărul! Stirpe de făpturi care asupriți poporul cu lenevia și înșelăciunile voastre!

— Saltimbancule, spuse fratele laic de afară, să știi că și eu pot să fac poezele. Fac chiar multe prostii din astea când

stau acolo în nișa mea de lângă poartă și mă necăjește să aud cum barzii clevetesc împotriva călugărilor. Frate al meu, aș vrea să dorm și de asta mai stau doar cât să-ți spun că însuși capul acestei mânăstiri, reverendul nostru abate, este cel care orânduiește toate lucrurile și hotărăște felul în care sunt găzduiți călătorii.

— Tu n-ai decât să te duci să dormi liniștit, spuse Cumhal, eu însă am să pun un blestem de bard pe mânăstirea asta! Apoi răsturnă ciubărul cu susul în jos, îl împinse lângă fereastră, se cocoță pe el și începu acolo să cânte cât îl ținea gura. Cântecul îl trezi pe abate, astfel că acesta se ridică din patul lui și suflă o dată din fluierul de argint. Și tot suflă astfel până când fratele laic de la poartă veni în fața lui.

— Nu pot să dorm cu toată gălăgia asta, spuse abatele. Ce se întâmplă acolo?

— E un saltimbanc, spuse fratele, și se plânge de turba de foc și de pâine, de apa din ulcior, de apa de spălat și de pătură. Și acuma cântă un blestem de bard asupra sfinției tale, frate stareț, și asupra tatălui sfinției tale și a mamei sfinției tale și asupra bunicilor sfinției tale și asupra tuturor rubedeniilor sfinției tale.

— Și blestemă în rime?

— Blestemă în rime și cu câte două asonanțe la fiecare stanță a blestemului ăsta al său.

Abatele își smulse scufia de noapte de pe cap și și-o mototoli în mâini și pata în formă de cer a părului cărunt din mijlocul țestei sale calpe arăta precum monumentul de piatră de pe Knock-na-rea, căci în Connaught pe vremea aceea nu se renunțase încă la tunsoarea cea veche a călugărilor.

— Dacă nu facem ceva în toată situația asta, atunci cântecul lui o să strângă toți copiii de pe drum, pe fetele care torc în fața porților și pe tâlharii de pe Muntele Bulben.

— Să mă duc atunci, întrebă celălalt, să-i dau niște turbă uscată, o bucată mai moale de pâine, apă curată într-un ulcior și niște apă curată să se spele și o pătură nouă, și să-l pun să jure pe Sfântul Benignus astfel ca să-l lege cu totul și cu totul, și pe soare, și pe lună, că nu are să le spună rimele astea ale lui copiilor de pe drum, și nici fetelor care țes pe la porți, și nici hoților de drumul mare de pe Muntele Bulben?

— Nici binecuvântatul nostru sfânt patron, și nici soarele și luna n-au să ne folosească la ceva aici, spuse abatele, căci mâine sau în ziua de după cea de mâine are să-l cuprindă iar pofta să blesteme, sau mândria lui că a scornit asemenea rime n-are să-i mai dea pace și atunci are să-i învețe pe copii versurile acestea și pe fete și pe tâlhari, sau poate că are să le povestească și confraților lui de breaslă cum i-a mers în casa noastră de oaspeți și aceștia au să înceapă până la urmă să blesteme și ei, iar renumele meu va păli. Căci, văd eu bine, nu mai există temei de încredere în oameni sau cumpătare printre cei care umblă pe drumuri, ci numai pentru cei care stau sub acoperișuri și între patru pereți. Din cauza asta îți poruncesc să te duci și să-i trezești pe frații noștri: pe fratele Kelvin, pe fratele Porumbel, pe fratele Lupul cel Mic, pe fratele Patrick cel Chel, pe fratele Brandon cel Chel, pe fratele Iacob și pe fratele Peter. Ei să-l înșface pe omul ăsta și să-l lege bine cu funii și să-l cufunde în apa râului pentru ca el să înceteze cu cântecul ăsta al lui. Și mâine dimineață, ca să nu blesteme și mai tare, îl vom răstigni.

— Dar toate crucile sunt pline, spuse fratele laic.

— Atunci are să trebuiască să înălțăm una nouă. Dacă nu-i punem noi capăt, are s-o facă altcineva, căci cine mai poate să mănânce și să doarmă astăzi în liniște, câtă vreme oameni ca el se mai învârtesc peste tot prin lume? Ne-am face cu toții de rușine în fața Sfântului Benignus și el ar întoarce spre noi o față încruntată dacă, atunci când are să

vină la Ziua Judecății să ne judece, are să se vadă că noi i-am cruțat dușmanul când a căzut pe mâna noastră! Frate, ăsta nu e unul dintre barzii și saltimbancii aceia care să nu-și fi lăsat copiii din flori prin toate cele cinci regate, și când unul ca ăștia îi taie punga omului de la chimir sau chiar și gâtul – și de-alde ăștia poți să fii sigur că le fac și pe una, și pe alta – nici nu-i trece prin gând să meargă la spovedanie și să facă penitență. Poți tu să-mi spui unul singur dintre ăștia care să nu fi rămas în străfundul inimii un păgân și care să nu ducă dorul feciorilor lui Lir și ai lui Aengus și să nu ofteze după Bridget, după Dagda, Dana Muma și după toți ceilalți zei falși ai vremurilor vechi? Care să nu facă mereu poeme spre lauda regilor și reginelor demonilor, a lui Finvarrah, al cărui sălaș este sub Cruachan, și a lui Aeodh cel Roșu din Knock- na-Sidha, și a Clionei a Valurilor, și a lui Aoibhell al stâncilor și domului cenușiu, căruia ei îi spun stăpânul cupelor mării? Și vreunul singur care să nu blasfemieze numele Domnului și al lui Hristos și al sfinților binecuvântați? În vreme ce vorbea astfel, abatele își făcea cu sârg semnul crucii, iar când termină își trase scufia de noapte peste urechi ca să nu mai audă gălăgia, închise ochii și se întinse să doarmă mai departe.

Fratele novice îi găsi pe frații călugări ridicați în capul oaselor în paturile lor, căci îi trezise larma, și îi îndemnă să se scoale. Apoi îl legară pe Cumhal și-l târâră până la râu și acolo îl scufundară în locul care mai târziu s-a numit Vadul lui Buckley.

— Saltimbancule, îi spuse fratele novice pe când îl duceau îndărăt în casa de oaspeți, de ce-ți folosești mintea pe care ți-a dăruit-o Dumnezeu numai ca să faci mereu povești și poezele de blasfemie și lipsite de rușine? Căci asta este lucrarea minții tale. De fapt, și eu știu pe dinafară multe asemenea povești și poeme și din cauza asta știu și că ce-ți spun

eu acum e adevărul gol-goluț! Și de ce le tot lauzi pe duhurile acelea rele, Finvarrah și Aeodh cel Roșu, Cliona și Aoibhell Și eu sunt un om cu multă minte și cu mare învățătură, dar eu îi venerez întotdeauna pe reverendul nostru stareț și pe Benignus, sfântul nostru patron, și pe prinții Bisericii. Sufletul este cuvios și cu frică de Dumnezeu, însă al tău este asemenea vântului în tufișurile de mărăcini. Eu m-am străduit să pun o vorbă bună pentru tine după puterile mele, căci sunt un om care se gândește la multe, dar cine l-ar putea ajuta pe unul ca tine?

— Prietene, îi răspunse saltimbancul, sufletul meu este într-adevăr asemenea vântului și el mă suflă încoace și încolo și în sus și în jos, și-mi aduce multe lucruri în minte, și-mi scoate multe lucruri din minte, din cauza asta mi se și spune Armăsarul Sălbatic și Iute ca Vântul. Mai mult nu mai vorbi însă în noaptea aceea, căci îi clănțăneau dinții de frig.

Când se făcu dimineață, starețul și călugării veniră la el și-l îndemnară să se pregătească pentru că avea să fie răstignit, apoi îl scoaseră din casa de oaspeți. Și pe când el era încă în pragul acelei case, un stol de gâște sălbatice călătoare trecu în zbor cu țipăt mare pe deasupra lui. El își ridică brațele spre ele și vorbi astfel:

— Voi, gâște sălbatice mereu rătăcitoare, adăstați puțin. S-ar putea ca sufletul meu să zboare cu voi către țărmurile pustii și către marea nestăpânită!

La poartă, în jurul lor se strânseră o droaie de cerșetori care veniseră acolo ca să ceară pomană de la pelerini sau de la călătorii care s-ar fi întâmplat să înnopteze în casa de oaspeți a mânăstirii. Abatele și călugării îl duseră pe saltimbanc într-un loc mai îndepărtat din pădure, unde creșteau pe vremea aceea pomi tineri, și-l puseră să taie unul dintre ei și să-l potrivească de lungimea cuvenită, iar în vremea asta cerșetorii stăteau în cerc în jurul lor și sporovăiau între ei dând

mereu din mâini. Pe urmă abatele îi porunci să cioplească o bucată mai scurtă de lemn și s-o bată în cuie peste cea dintâi. Acum era gata crucea pentru el. Și i-o încărcară pe umeri, căci răstignirea trebuia să se facă pe colina unde erau celelalte cruci. Când străbătuseră așa jumătate de milă, el îi rugă să se oprească și să-l lase să le înfățișeze toate meșteșugurile lui de saltimbanc, pentru că, le spuse, el cunoștea toate secretele lui Aengus, cel priceput în meșteșuguri și arte. Călugării mai bătrâni voiau să continue degrabă drumul, dar cei mai tineri voiau să-l vadă făcându-și giumbușlucurile. Și astfel el făcu acolo în fața lor multe lucruri de minune, și-și scoase chiar și broaște din urechi. Dar după o vreme călugării se întoarseră spre el și-i spuseră că scamatoriile astea ale lui erau plictisitoare și cam blasfematorii și-i încărcară iarăși crucea în spinare. După o altă jumătate de milă, el îi rugă din nou să se oprească și să-l lase să le istorisească snoavele lui, căci, spunea el, știa toate măscările lui Conan, cel cu țeasta cheală, pe a cărui spinare crește lână ca pe o oaie. Și după ce călugării cei tineri îi auziră poveștile înveselitoare, îl poftiră să-și ia din nou crucea în spate, căci nu le ședea bine să asculte asemenea prostii. Și încă o dată, după altă jumătate de milă, el îi rugă să se oprească și să-l asculte cum avea să le cânte istoria lui Deirdre cea cu pieptul alb ca neaua, despre cum răbdase ea multe suferințe și cum feciorii lui Usna muriseră ca s-o slujească pe ea. Călugării cei tineri înnebuneau de nerăbdare să-i audă istorisirea, dar când termină, ei se mâniară și-l loviră pentru că trezise pofte uitate în inimile lor. Îl încărcară deci iarăși cu crucea în spate și-l mânară spre colină.

Când ajunse pe culme, ei îi luară crucea din spate și începură să sape o groapă în care s-o împlânte, iar în vremea asta cerșetorii se strânseră în jur și tot sporovăiau între ei.

— Mai am o ultimă dorință, înainte să mor, spuse Cumhal.

— Nu-ți mai îngăduim nici un răgaz, spuse abatele.

— Nu vă cer nici un răgaz, căci eu am tras sabia, am spus adevărul, mi-am trăit visul și sunt mulțumit.

— Vrei atunci să te spovedești?

— Pe soare și pe lună, așa ceva nu fac! Vă rog numai să mă lăsați să-mi înfulec mâncarea pe care o am în desaga asta din spate. Eu îmi duc întotdeauna ceva de-ale gurii în desagă când pornesc în rătăcirile mele, dar nu mă ating de nimic decât dacă sunt aproape mort de foame. Acum n-am mai mâncat nimic de două zile.

— Atunci poți să mănânci, spuse abatele, îi întoarse spatele și se duse să-i ajute pe călugării care săpau groapa.

Saltimbancul scoase o bucată de pâine și câteva felii de slănină afumată din desagă și le așeză pe o piatră.

— Vreau să le dau săracilor zecimea lor, spuse el și tăie a zecea parte din pâine și din slănină la o parte. Care dintre voi este cel mai sărac? Atunci se ridică un zvon mare de glasuri, căci cerșetorii începură să-și spună fiecare istoria nenorocirilor și sărăciei sale, și chipurile lor palide se legănau asemenea lacului Gara când viitura l-a umplut cu apa mlaștinilor.

El îi ascultă o vreme și apoi spuse:

— Eu însumi sunt cel mai sărac, căci eu am rătăcit pe drumurile pustii și pe țărmurile mării. Și tunica asta zdrențuită din țesătură colorată din spinarea mea, și încălțările scâlciate din picioarele mele mi-au fost totdeauna povară, căci în inima mea era orașul cu turnuri plin de veșminte splendid colorate. Și eram cu atât mai singur pe drumuri și pe țărmul mării, căci eu auzeam în inima mea foșnetul veșmintelor tivite cu trandafiri al celei care este mai știutoare decât Aengus cel mult știutor, și e mai bogată în frumusețea râsului decât Conan cel cu țeasta chealǎ și stăpânește mai mult din înțelepciunea lacrimilor decât Deidre cea cu pieptul alb ca neaua, și care este mai vrednică de iubit decât le răsar

zorii dimineții celor care s-au rătăcit în întuneric. Acum, când eu am terminat cu toate, puteți să le luați voi pe acestea.

Astfel că le aruncă pâinea și slănina cerșetorilor și aceștia se bătură pentru ele cu multe țipete până când fu înfulecată ultima îmbucătură. Între timp însă călugării îl bătuseră pe saltimbanc în cuie pe cruce și ridicaseră crucea înfiptă în groapă, iar acum aruncau pământul la loc cu lopețile și călcau în grabă în jur să-l așeze la loc. După care plecară de acolo, dar cerșetorii rămaseră și se așezară în jurul crucii. Când însă începu să coboare soarele, se ridicară să plece și ei, căci aerul se făcuse rece. Și când se îndepărtaseră o bucată de drum, veniră lupii care se arătaseră mai devreme la marginea unei păduri și se apropiară, iar păsările zburau acum în cercuri tot mai strânse.

— Mai rămâneți o vreme, voi, proscrișilor, strigă saltimbancul cu vocea slabă după cerșetori, și țineți fiarele și păsările departe de mine. Dar cerșetorii erau supărați pentru că îi numise proscriși și aruncară în el cu pietre și cu murdării, iar o cerșetoare care avea cu ea un copil i-l ridică în fața ochilor și-i strigă că el e tatăl copilului, blestemându-l, și după asta plecară cu toții părăsindu-l acolo. Atunci lupii începură să se strângă la picioarele crucii și păsările zburau acum tot mai jos spre el. Și dintr-odată se lăsară cu toatele peste capul, brațele și umerii lui și începură să-l ciugulească cu ciocurile lor ascuțite, iar lupii începură să-i mănânce picioarele.

— Proscrișilor, gemu el, v-ați întors și voi cu toții împotriva celui proscris?

În afara rozei

Într-o seară de iarnă, un bătrân cavaler într-o armură ruginită de zale călărea încetișor pe coasta împădurită dinspre sud a Muntelui Bulben, privind cum soarele cobora pe nori purpurii deasupra mării. Calul îi era obosit, ca după o călătorie îndelungată, iar pe coif purta nu blazonul vreunui lord de prin împrejurimi ori al unui rege, ci o micuță roză alcătuită din rubine care scânteiau cu fiecare clipă într-un purpuriu și mai adânc. Pletele albe îi cădeau în bucle rărite pe umeri, și neorânduiala lor îi sporea melancolia de pe chip, chipul unuia dintre cei care vin arareori în lume, și întotdeauna în vâltoarea ei, visătorii care trebuie să pună în faptă ce visează, oamenii faptei, care trebuie să viseze ce au de înfăptuit.

După ce privi o vreme spre soare, lăsă frâiele să cadă pe grumazul calului și, întinzând amândouă brațele spre vest, spuse:

— O, Roză Divină a Flăcării Intelectului, lasă porțile păcii tale să mi se deschidă în cele din urmă!

Și deodată niște guițături vârtoase se auziră din pădure, la câteva sute de metri mai sus, înspre munte. Opri calul ca să asculte, și auzi în spatele lui zgomot de voci și de pași.

— Îi bat ca să-i facă să meargă pe cărarea îngustă dinspre trecătoare, zise cineva, și peste o clipă o duzină de țărani înarmați cu sulițe scurte îl ajunseră din urmă pe cavaler și se opriră la mică distanță de el, cu căciulile albastre în mâini.

— Unde mergeți cu sulițele acelea? îi întrebă.

Iar cel care părea să le fie conducător răspunse:

— O bandă de tâlhari de codru au coborât cu puțină vreme în urmă de pe dealuri și au luat porcii unui bătrân care trăiește lângă Glen Car Lough, iar noi am plecat pe urmele lor. Acum, că știm că-s de patru ori mai mulți decât noi, căutăm să găsim drumul pe care au luat-o; și vom spune cât de curând păsul nostru lui De Courcey, iar dacă el nu ne va ajuta, lui Fitzgerald; căci de Courcey și Fitzgerald au căzut de puțină vreme la pace, și nu știm cui aparținem.

— Însă până atunci, zise cavalerul, porcii vor fi mâncați.

— O mână de oameni nu pot face mai mult, și nu era înțelept ca toată valea să iasă și să-și riște viața pentru doi porci, sau chiar pentru două duzini de porci.

— Puteți să-mi spuneți, zise cavalerul, dacă bătrânul care avea porcii e credincios și cu inima curată?

— E la fel de curat la inimă ca oricare altul și mai credincios decât toți, căci se roagă unui sfânt în fiecare dimineață înainte să mănânce.

— Atunci e un lucru bun să lupți pentru cauza lui, spuse cavalerul, iar dacă vă veți bate cu tâlharii de codru o să duc eu greul luptei, și știți bine că un bărbat în armură face cât mulți tâlhari din ăștia îmbrăcați în lână și piei.

Conducătorul se întoarse spre tovarășii lui și-i întrebă dacă aveau de gând să riște; însă ei păreau nerăbdători să se întoarcă la bordeiele lor.

— Sunt tâlharii necinstiți și necredincioși?

— Sunt necinstiți în toate tocmelile lor, zise un țăran, și nimeni nu i-a auzit vreodată rugându-se.

— Atunci, spuse cavalerul, o să dau cinci coroane pentru fiecare cap de tâlhar ucis de noi în luptă.

Apoi porunci conducătorului să-i arate drumul, și plecară cu toții.

După o vreme ajunseră într-un loc în care o potecă bătătorită intra în pădure și, urmând-o, se întoarseră înspre direcția din care veniseră, apoi începură să urce coasta împădurită a muntelui. Nu peste multă vreme poteca se făcu prea îngustă și abruptă, încât cavalerul fu nevoit să descalece și să-și lase calul legat de tulpina unui copac. Știau că erau pe drumul cel bun: vedeau urme de încălțări ascuțite în pământul moale și, amestecate cu ele, urmele copitelor despicate ale porcilor. Poteca se făcu deodată și mai abruptă și, cum urmele de copite despicate dispăreau, își dădură seama că hoții luaseră porcii în cârcă. Din când în când, o urmă lungă pe pământ arăta că un porc alunecase și fusese târât pentru o vreme. Merseră astfel vreo douăzeci de minute, când un zgomot amestecat de glasuri le spuse că-i ajungeau din urmă pe hoți. Apoi glasurile amuțiră, și înțeleseră că fuseseră și ei auziți, la rândul lor. Iuțiră pasul cu băgare de seamă și, peste vreo cinci minute, unul dintre ei văzu o vestă de piele ascunsă pe jumătate după o tufă de alun. O săgeată lovi armura de zale a cavalerului, însă ricoșă fără să-i facă vreun rău, iar apoi o ploaie de săgeți se abătu asupra lor, bâzâitoare ca niște albine uriașe. Fugiră și se cățărară, se cățărară și fugiră spre hoți, care se vedeau acum stând printre tufe cu arcurile încă vibrând în mâini: căci nu aveau decât sulițe și trebuiau să ajungă cât mai repede față în față. Cavalerul era în fruntea lor și doborî întâi unul, apoi încă unul dintre tâlhari. Țăranii strigau și, grăbind pasul, îi făcură pe tâlhari să dea înapoi până ieșiră pe creasta netedă a muntelui, iar acolo văzură cei doi porci scurmând liniștiți în iarba măruntă, așa că fugiră și se așezară în cerc în jurul lor și începură să se tragă înapoi spre poteca îngustă: bătrânul cavaler venea acum în urma tuturor, doborând hoț după hoț. Printre țărani nu era nimeni rănit grav, întrucât el dusese greul luptei, după cum o arătau prea bine spărturile însângerate din armură; și când ajunseră la gura

potecii înguste le porunci să coboare porcii în vale, ca el să rămână să le păzească drumul de întoarcere. Așa că în clipa următoare era singur și, slăbit din cauza sângelui pierdut, ar fi putut fi doborât acolo și atunci de tâlharii pe care-i alungase, dacă spaima nu i-ar fi făcut să fugă mâncând pământul.

Un ceas trecu, și ei nu se întoarseră; iar acum cavalerul nu mai putea sta de veghe, ci trebui să se întindă pe iarbă. Mai trecu o jumătate de ceas, și abia atunci un flăcău cu ceea ce părea a fi o sumă de pene de cocoș îndesate la pălărie apăru pe poteca din spatele lui și începu să se miște încoace și încolo printre tâlharii morți, retezându-le capetele. După care așeză capetele grămadă în fața cavalerului și spuse:

— O, mare cavaler, am fost trimis să vin și să-ți cer coroanele pe care le-ai promis pentru capete: cinci coroane pentru fiecare cap. Mi-au cerut să-ți spun că s-au rugat lui Dumnezeu și Maicii Domnului să-ți dea viață lungă, însă sunt țărani săraci și vor banii înainte să mori. Mi-au spus asta iar și iar, de teamă că s-ar putea să uit, și au jurat să mă bată dac-o fac.

Cavalerul se ridică într-un cot și, deschizând o pungă care-i atârna la cingătoare, numără cinci coroane pentru fiecare cap. Erau treizeci de capete cu totul.

— O, mare cavaler, zise flăcăul, mi-au mai cerut să am grijă de tine, să aprind un foc și să-ți ung rănile cu asta.

Adună crengi și frunze laolaltă și, scăpărând cremenea și amnarul peste o grămăjoară de frunze uscate, aprinse o flacără zdravănă. Apoi, dând la o parte cămașa de zale, începu să ungă rănile; dar proceda neîndemânatic, ca un om care face din amintiri ceea ce i s-a spus. Cavalerul îi făcu semn să se oprească, apoi spuse:

— Pari un flăcău de treabă.

— Aș îndrăzni să vă rog ceva pentru mine.

— Au mai rămas câteva coroane, zise cavalerul; să ți le dau?

— Ah, nu, zise flăcăul. N-aș avea ce să fac cu ele. Nu e decât un lucru pe care țin să-l fac, și n-am nevoie de bani pentru el. Bat sat după sat și deal după deal și oriunde se întâmplă să dau peste un cocoș bun îl fur și-l duc în pădure, și-l țin acolo sub un coș până găsesc alt cocoș bun, și după aia îi pun să se bată. Oamenii spun că-s sărac cu duhul și nu-mi fac nici un rău, nu-mi cer niciodată să fac nimic, doar să duc câte o veste din când în când. Tocmai pentru că-s sărac cu duhul m-au trimis să iau coroanele: oricine altcineva le-ar fura, iar ei nu îndrăznesc să se întoarcă singuri, fiindcă acum, dacă nu ești cu ei, se tem de tâlhari. Ai auzit că, atunci când tâlharii sunt botezați, lupii le sunt nași, iar brațul drept le rămâne nebotezat?

— Dacă n-o să iei coroanele astea, bunul meu flăcău, atunci mă tem că n-am nimic altceva pentru tine, afară doar dacă nu vrei cămașa asta de zale, de care eu în curând n-o să mai am nevoie.

— Era ceva ce voiam; da, acum mi-am adus aminte, zise flăcăul. Vreau să-mi spui de ce te-ai luptat precum vitejii și uriașii din basme pentru un lucru de nimic. Ești om ca noi toți? Nu cumva ești de fapt un vrăjitor bătrân care trăiește pe dealurile astea, nu cumva un vânt se va stârni curând și te va preface în praf?

— O să-ți povestesc despre mine, răspunse cavalerul, pentru că acum, dacă am rămas ultimul din frăție, pot să povestesc totul și să dau mărturie în fața Domnului. Privește Roza de Rubine de pe coiful meu și o să vezi simbolul vieții mele și al nădejdii mele.

Iar apoi îi spuse flăcăului povestea aceasta, însă cu pauze din ce în ce mai dese; și, în vreme ce el povestea, Roza lucea întunecată și sângerie în lumina focului, iar flăcăul se juca cu penele cocoșului, înfipte în pământ în fața lui și mutate dintr-o parte în alta ca și cum ar fi fost actori într-o piesă.

— Trăiesc într-un ținut departe de acesta, și am fost unul dintre Cavalerii Sfântului Ioan, spuse bătrânul; însă eram unul dintre cei din Ordin care tânjeau mereu după pătimiri mai pline de ardoare în slujba Celui Preaînalt. Până la urmă a venit la noi un cavaler din Palestina, căruia adevărul adevărurilor îi fusese dezvăluit de Domnul însuși. Văzuse o mare Roză de Foc, și o Voce ieșind din Roză îi spusese că oamenii vor părăsi lumina din inimile lor și se vor închina unei ordini și unei veșnicii din afara lor, și că atunci lumina se va stinge, și nimeni nu va scăpa de blestemul ăsta, afară doar de omul bun și prost care nu poate și de omul rău și înflăcărat care nu vrea să creadă. Deja, îi spusese Vocea, lumina neînfrânată a inimii strălucea tot mai stins deasupra lumii ca s-o mai țină în viață, cu un lustru tot mai puțin neprihănit, și, pe măsură ce pălea, o boală ciudată infecta stelele, dealurile, iarba și copacii cu putreziciune, și nimeni dintre cei care văzuseră limpede adevărul și calea străveche nu putea intra în Împărăția Domnului, care e în Inima Rozei, dacă rămânea de bunăvoie în lumea descompusă; așadar trebuiau să-și dovedească mânia împotriva Puterilor Descompunerii murind în slujba Rozei Domnului.

În timp ce Cavalerul din Palestina ne povestea lucrurile acestea, aveam o viziune în care o Roză purpurie se desfăcea în jurul lui, așa încât părea să vorbească din inima ei, iar aerul se umplea de mireasmă. Am știut astfel că însăși Vocea Domnului ne vorbea prin cavaler, ne-am strâns în jurul lui și i-am cerut să ne arate calea în toate și să ne învețe cum să dăm ascultare Vocii. Așa că ne-a legat cu jurământ și ne-a dat semne și cuvinte cu care să ne cunoaștem unii pe alții chiar și după mulți ani, și a ales locuri de întâlnire, și ne-a trimis prin oști din toată lumea ca să căutăm cauzele bune și să murim în luptă pentru ele. La început credeam că era mai la îndemână să murim postind până la moarte în cinstea

vreunui sfânt; însă ne-a spus că ăsta era un lucru rău, fiindcă-l făceam de dragul morții, și luam astfel din mâinile Domnului alegerea timpului și a chipului morții noastre, și astfel Îi făceam puterea mai slabă. Trebuia să alegem să-l slujim cât mai desăvârșit, atâta tot, și să-L lăsăm pe Domnul să ne răsplătească la timpul stabilit de El și în chipul stabilit de El. Iar după asta ne-a poruncit să mâncăm întotdeauna câte doi la masă, ca să ne veghem unul pe celălalt să nu postim fără cumpăn, căci unii dintre noi spuneau că, dacă posteai din iubire pentru cei sfinți și apoi mureai, moartea era îngăduită. Anii au trecut, și unul câte unul tovarășii mei au murit în Țara Sfântă, sau în luptă cu prinții cei răi ai lumii, sau curățind drumurile de tâlhari; și cu ei a murit și cavalerul din Palestina, și în cele din urmă am rămas singur. Am luptat în fiecare cauză în care cei puțini se puneau de-a curmezișul celor mulți, și părul mi-a albit, și o teamă grozavă că l-aș fi mâniat pe Domnul m-a cuprins. Însă, auzind apoi că insula asta era mai plină de războaie și jafuri decât orice alt ținut, am venit aici, am găsit lucrul pe care-l căutam și, iată!, sunt plin de o mare bucurie.

Zicând asta, începu să cânte în latină și, în timp ce cânta, vocea îi era din ce în ce mai slabă. Apoi ochii i se închiseră, buzele îi rămaseră întredeschise, iar flăcăul își dădu seama că murise.

— Mi-a spus o poveste frumoasă, zise, căci era cu lupte, dar n-am înțeles mare lucru din ea, și e greu să ții minte o poveste așa de lungă.

Și, luând sabia cavalerului, începu să sape o groapă în pământul moale. Săpa vârtos, zorii îi luminau deja slab părul și aproape încheiase treaba, când un cocoș cântă în valea de dedesubt.

— Ah, zise, trebuie să am pasărea asta!

Și fugi pe cărarea îngustă spre vale.

Înțelepciunea regelui

Marea regină a Irlandei murise la naștere și copilul ei fusese dat spre creștere unei femei care locuia într-o căsuță în umbra pădurii. Odată, pe vreme de noapte, femeia ședea pierdută în gânduri lângă leagănul copilului gândindu-se la frumusețea lui și se ruga zeilor să-i dăruiască acestui copil înțelepciune pe măsura frumuseții lui. Chiar atunci bătu cineva la ușă și ea se ridică minunându-se, căci vecinii cei mai apropiați erau cei din palatul marelui rege, aflat la o milă distanță, iar acum era târziu în noapte.

— Cine e, care bate acolo? strigă ea, și o voce subțire îi răspunse:

— Deschide! Căci eu sunt Muma Vulturului Cenușiu și vin din întunecimea pădurii celei mari.

Cu frică trase ea zăvorul de la ușă și o femeie înaltă, înveșmântată în cenușiu, a cărei statură nu era omenească, intră și se opri la capul leagănului. Doica se trăsese îndărăt până la perete și nu-și putea lua ochii de la femeia aceasta, căci vedea la lumina focului din cămin că, în loc de păr, pe capul acesteia creșteau penele vulturului cenușiu.

— Deschide! strigă încă o dată o voce, căci eu sunt o Mumă a Vulturului Cenușiu și stau de veghe la cuibul său în întunecimea pădurii celei mari. Doica deschise ușa a doua oară, deși de abia putea apuca zăvorul cu degetele care îi tremurau de spaimă, și o a doua femeie cernită, nu mai puțin

bătrână decât cealaltă și cu aceleași pene în loc de păr, intră și se apropie de cea dintâi. După puțină vreme veni o a treia femeie cernită, și apoi o a patra, și apoi încă una, și încă una, și încă una până când coliba se umpluse cu totul de trupurile lor uriașe. Ele stătură așa tăcând multă vreme, dar în cele din urmă cea cu voce subțire murmură:

— Surorilor, eu l-am recunoscut de departe, după roșul inimii sale sub pielea lui argintie. Și apoi vorbi o alta:

— Surorilor, eu l-am recunoscut pentru că inima lui se zbătea ca o pasăre într-o plasă de fire de argint. Și o a treia luă cuvântul:

— Surorilor, eu l-am recunoscut pentru că inima sa cânta precum o pasăre care e fericită într-o colivie de argint. Și apoi cântară toate laolaltă și cele care stăteau mai aproape împingeau leagănul cu degete lungi, ofilite. Iar glasurile se făcură apoi blânde și iubitoare și curând fură ca vântul care trece prin pădurea cea mare.

Ce sub ochi nu-i în minte nu-i:
Căci omul și femeia lui,
Plini de voință, goi de stare,
Luatu-ne-au grâul de mâncare,
Luatu-ne-au piatra de Altar;
Grindini și ploi și trăsnet doar,
Și roșii inimi acum sure,
Sunt vii cât Timpul curge-ușure.

Când cântecul amuțise, bătrâna care vorbise la început spuse:

— Nu mai avem nimic altceva de făcut decât să amestecăm o picătură din sângele nostru în sângele lui. Își înțepă brațul cu vârful ascuțit al unui fus pe care o pusese pe doică să i-l aducă și lăsă o picătură de sânge, cenușiu cum e

ceața, să cadă pe buzele copilului. După aceea păși afară în întunecime.

Când bătrânele plecară, doica își luă inima în dinți și se grăbi spre casa regelui cel mare și din mijlocul sălii de adunare strigă tare că în noaptea aceea duhurile sidhe se aplecaseră asupra leagănului copilului. Regele, poeții și învățații lui merseră cu ea în colibă și se strânseră în jurul leagănului și făceau larmă mare acolo, iar copilul se ridică în capul oaselor și-i privi.

Trecură doi ani și regele muri în lupta cu Fer Bolg, iar poeții și învățații domneau acum în numele copilului și vedeau că nu era departe timpul când el însuși avea să domnească, pentru că nimeni nu mai văzuse vreodată un copil atât de înțelept. Și totul ar fi mers bine, dacă nu s-ar fi petrecut o minune ce-i făcu să se neliniștească pe toți bărbații și pe toate femeile, care de fapt nu mai încetau să sporovăiască despre asta. Penele vulturului cenușiu începuseră acum să crească prin părul copilului, și oricât i le-ar fi tăiat mereu doica, după o vreme ele erau iarăși pe capul copilului, mai multe decât înainte. Asta n-ar fi avut prea mare însemnătate, căci în zilele acelea minunile erau o nimica toată, dacă n-ar fi existat o lege veche în Irlanda, cum că nimeni cu vreun beteșug sau însemn pe trup nu avea voie să se așeze pe tronul țării. Și cum un vultur cenușiu este o sălbăticiune a aerului, care nu a stat niciodată în fața unei table de joc și nici la lumina focului să asculte cântecele poeților, nu era cu putință ca un om în al cărui păr creșteau pene să fie socotit de ceilalți altfel decât beteag sau căzut pradă farmecelor. Și de asemenea poporul nu putea despărți admirația pe care o nutrea pentru înțelepciunea copilului de o spaimă amestecată cu repulsie, ca în fața unuia care nu are sânge omenesc. Dar cu toții se învoiau totuși ca el să domnească, pentru că suferiseră mult de pe urma unor regi neînțelegători și a tulburărilor stârnite

de aceștia. Și nimeni nu se temea de nimic altceva decât că marea sa înțelepciune avea să-i poruncească să asculte de legea aceasta și să hotărască pe un altul în locul său drept conducător.

Când copilul împlinise șapte ani, poeții și învățații fură chemați de către cel mai vârstnic dintre poeți și toate aceste lucruri fură discutate și cumpănite. Copilul văzuse că cei de la curte aveau numai păr pe cap și, cu toate că îi spuseseră că și ei avuseseră pene, dar că și le pierduseră din cauza păcatelor unor strămoși, ei știau totuși că acum copilul avea să afle adevărul îndată ce începea să străbată împrejurimile. După ce se sfătuiră îndelung, ei făcură o nouă lege prin care, sub amenințarea pedepsei cu moartea, li se poruncea oamenilor să-și amestece cu toată arta pene de vultur cenușiu prin propriul păr și trimiseră oameni cu plase, lanțuri și arcuri pentru ca din toate țările învecinate să strângă destule pene. Hotărâră de asemenea ca oricine avea să-i dezvăluie copilului adevărul să fie pe loc omorât.

Trecură anii și copilul crescuse și devenise adolescent, apoi bărbat în toată firea, și-și ocupa vremea cu gânduri ciudate și pătrunzătoare despre deosebirea dintre lucrurile care de mult fuseseră socotite ca fiind asemănătoare, și despre asemănarea dintre altele care de multă vreme erau gândite ca fiind diferite. O mulțime de oameni veneau din țări străine ca să-l vadă și să-i ceară sfatul, dar la granițe fuseseră postați paznici care-i sileau pe toți cei care veneau să poarte în păr pene de vultur cenușiu. Iar ei ascultându-l aveau impresia că vorbele lui luminau orice întunecime și le umpleau inimile cu muzică; dar îndată ce se întorceau în țările lor, li se părea că de fapt cuvintele lui se pierdeau în depărtări, iar ce își mai aminteau din ele părea prea ciudat și subtil ca să-i poată ajuta spre a-și trăi zilele grăbite până la capăt. Unii duceau de fapt după aceea o altă viață, dar nu mai era atât de minunată

cum fusese cea veche. Unii se străduiseră multă vreme pentru o cauză bună, dar când auziseră cum îi prețuia el și care le era cauza, se întorseseră în țara lor doar ca să constate că ceea ce iubiseră ei era mai puțin vrednic de iubire, iar brațul lor, mai puțin puternic în luptă, căci el îi învățase cât e de subțire firul de păr care desparte adevărul de minciună. Alții care, dimpotrivă, nu fuseseră în slujba vreunei cauze, ci trudiseră liniștiți la agonisirea propriei lor averi găseau, după ce el le explicase înțelesul străduințelor și țelurilor lor, că oasele le erau prea trudite și voința de muncă grea prea mică, căci el le arătase țeluri mai înalte. Și mulți dintre tinerii care îl auziseră vorbind despre toate aceste lucruri își aminteau unele dintre cuvintele lui ciudate, care făceau ca toate bucuriile să pară de nimic, ajungeau să-și dorească bucurii de neatins și sfârșeau astfel nefericiți.

Printre cei care veneau să-l vadă și să-l asculte era și fiica unui mic rege care trăia într-o țară îndepărtată. Și când el o văzu o îndrăgi imediat, pentru că era frumoasă, avea o piele albă și o frumusețe stranie, diferită de a femeilor din ținutul lui. Însă Dana, marea mamă, îi sortise o inimă la fel ca a celorlalte femei, iar când ea află despre minunea tainică a penelor de vultur fu cuprinsă de o mare repulsie. El îi vorbea deseori de marea ei frumusețe, lăudând-o în cuvinte simple și sincere, și o rugă umil să-i dăruiască iubirea ei, căci și în visele lui el era pătrunzător și le știa pe toate. Ea primi pe jumătate dragostea lui, copleșită de măreția lui, dar pe jumătate o respingea. Și zi după zi regele îi oferea daruri pe care negutătorii le aduseseră din țări depărtate de peste mare, dar mereu chipul ei șovăia între surâs și încruntare, între dăruire și reținere. El îi așternu toată înțelepciunea lui la picioare și îi povesti o mulțime de lucruri – cum blânzii și veselii Oameni din Dea i-au izgonit pe uriașii, întunecații și hidoșii Oameni de Sub Mare – pe care chiar și duhurile

sidhe le uitaseră, căci se întâmplaseră cu atât de multă vreme în urmă, sau poate pentru că nu aveau vreme să se mai gândească la ele, iar el credea că fata îl înțelege, căci frumusețea ei i se părea că este înțelepciunea însăși.

Însă în cetatea lui era un războinic tânăr și frumos, care avea părul blond și era priceput în lupte și în îmblânzirea cailor. Și într-o zi, când regele se plimba prin livadă, care se afla între șanțul castelului și pădure, regele auzi un glas din sălciile care ascundeau șanțul:

— Iubita mea, spunea glasul, îi urăsc pe toți pentru că te silesc să-ți împletești penele acestea urâte în părul tău frumos, și asta numai pentru ca pasărea de pradă de pe tronul nopții să poată dormi liniștită. Și vocea adâncă și melodioasă pe care o iubea răspunse:

— Părul meu nu este frumos ca al tău; și acum, când ți-am scos penele din păr, am să-mi trec mâinile prin el, așa, așa și așa; căci el nu aruncă umbre de spaimă și de întunecime peste inima mea.

Și atunci regele își aduse aminte de multe lucruri pe care le uitase fără să le fi înțeles, cuvinte întâmplătoare ale poeților și învățaților săi, și de propriile îndoieli pe care și le rezolvase, și cu vocea tremurătoare îi chemă pe cei doi îndrăgostiți la sine. Ei veniră printre sălcii, se aruncară la picioarele lui și-i implorară iertarea, dar el se aplecă și scoase penele din părul femeii, se întoarse și se îndepărtă fără nici un cuvânt. Se duse în sala cea mare și îi chemă pe toți poeții și învățații săi și apoi se urcă pe podiumul cel înalt din fața tronului și vorbi cu glas tare și limpede:

— Voi, făcători ai legilor, de ce m-ați lăsat să păcătuiesc împotriva legii? Voi, știutorilor de versuri, de ce m-ați lăsat să păcătuiesc împotriva muțeniei și tăcerii legii? Legea a fost făcută de oameni pentru binele oamenilor, însă înțelepciunea este lucrarea zeilor, și nici un om nu trebuie să trăiască în

lumina înțelepciunii, căci ea, și ploaia, și grindina, și tunetul urmează o cale care este nimicitoare pentru făpturile muritoare. Voi, oameni ai legii și oameni ai artei versului, trăiți după felul vostru și chemați-l pe Eocha, cel care-și face de lucru cu toate, ca el să domnească asupra voastră, căci eu am să plec să-mi caut felul meu de a trăi.

Apoi coborî, trecu printre ei și le scoase penele vulturului cenușiu fiecăruia, unul după altul, din păr, și le risipi peste rogojinile de pe dușumea, apoi părăsi sala și nimeni nu îndrăzni să-l urmeze, căci ochii îi străluceau ca ai păsării de pradă. Și nici un om nu l-a mai văzut vreodată și nici nu i-a mai auzit glasul. Unii cred că el și-a luat locul veșnic printre demoni, și alții că adastă acum printre zeițele întunecate și înfricoșătoare care se așază noaptea în jurul iazurilor din pădure și privesc cum stelele răsar și se scufundă în oglinda lor singuratică.

Inima primăverii

Un om bătrân-bătrân, al cărui chip era aproape la fel de descărnat ca o gheară de pasăre, ședea cufundat în gânduri pe țărmul stâncos și scund, împădurit cu aluni, al insulei care se află în locul unde lacul Gill e cel mai larg. Alături de el ședea un băiat de șaptesprezece ani cu o față bronzată și privea cum rândunelele fugăreau peste oglinda liniștită a apei muștele. Bătrânul era înveșmântat în catifea albastră, decolorată de soare, iar băiatul purta o tunică de dimie și avea în jurul gâtului un rozariu de pietre colorate. În spatele celor doi, pe jumătate ascunsă de arbori, se afla o mică mânăstire. Cu multă vreme în urmă fusese arsă de partizanii păgâni ai partidei reginei, însă băiatul o îmbrăcase cu stuf și rogojini, astfel ca bătrânul să aibă un adăpost pentru ultimele sale zile. Însă de grădina care era înconjurată de ziduri nu se atinsese, iar crinii și trandafirii călugărilor se răspândiseră pretutindeni, până când belșugul lor învălmășit se amestecase cu pâlcurile tot mai rare ale ferigilor și buruienilor. Ferigile înseși crescuseră atât de înalte, încât printre ele un copil ar fi rămas ascuns privirilor, chiar dacă s-ar fi ridicat pe vârful picioarelor. Iar dincolo de ferigi creșteau mulți pomișori de alun și câțiva stejari tineri.

— Maestre, spuse băiatul, posturile acestea lungi și strădaniile cu care invoci noaptea, cu toiagul tău de arțar, făpturile care trăiesc în apă și printre aluni și stejari îți întrec

puterile. Odihnește-te puțin de toate ostenelile, căci mi s-a părut astăzi dimineață că mâna ta se sprijină mai grea pe umăr și picioarele tale păreau să te poarte mai puțin sigure decât altă dată. Lumea zice că ești mai bătrân decât vulturul și totuși nu vrei să te dărui odihnei care i se cuvine bătrâneții. Vorbea grăbit și tulburat, ca și când întreaga lui inimă ar fi fost în gândurile și vorbele acelei clipe, și bătrânul răspunse vorbind încet și îngândurat, ca și când inima i-ar fi fost la zile îndepărtate și la întâmplări de demult.

— Am să-ți spun de ce nu pot să-mi îngădui odihna, răspunse el. Se cuvine ca tu să afli asta, căci m-ai slujit cu credință în acești cinci ani, și mai mult încă, și mi-ai fost credincios și ai îmblânzit puțin prin aceasta blestemul singurătății care îi apasă întotdeauna pe cei înțelepți. Și acum, când sfârșitul oboselilor și triumful speranțelor mele se apropie, este cu atât mai necesar să o știi.

— Maestre, să nu crezi că vreau să te întreb despre asta. Treaba mea este să țin focul să ardă și să am grijă ca acoperișul să se închidă bine împotriva ploii și să stea sigur, ca vântul să nu-l tragă cu sine prin coroanele copacilor; și să-ți dau jos cărțile grele de la locurile lor și să ridic din colțuri sulurile grele pictate pe care sunt înscrise numele duhurilor sidhe și în toate acestea să-mi păstrez inima simplă și plină de evlavie. Căci știu bine că Dumnezeu, din belșugul înțelepciunii sale, a dăruit fiecărei viețuitoare înțelepciunea care i se cuvine; și să fac lucrurile acestea este înțelepciunea mea!

— Ție ți-e teamă, spuse bătrânul și ochii i se luminară de o mânie neașteptată.

— Uneori, noaptea, spuse băiatul, când stai aplecat peste cărțile tale, cu toiagul de arțar în mână, eu mă uit afară pe ușă și atunci văd o făptură cenușie care mână niște porci prin tufișul de aluni, și pe urmă iarăși făpturi mărunte cu tichii roșii care ies din lac și pasc vaci mici, albe. Eu nu mă

tem de făpturile astea mici atât de tare ca de omul cenușiu, căci când se apropie de casă, își mulg vacile, beau laptele înspumat și încep să dănțuie. Și știu bine că nu este nici o răutate într-o inimă care iubește dansul. Dar mi-e frică totuși. Și mi-e frică și de femeile acelea mari, cu brâiele albe, care vin prin văzduh și se întorc încet încoace și încolo și se încunună cu trandafiri sau cu crini. Și în vremea asta își scutură părul, care are o viață a lui și care, așa cum le-am auzit povestind făpturilor celor mici, se mișcă după cum îi poruncesc gândurile lor, odată răsfirându-se și apoi iarăși strângându-li-se pe lângă cap. Au chipuri blânde, minunate, însă, Aengus, fiu al lui Forbis, mie mi-e frică de toate aceste creaturi, mi-e teamă de duhurile sidhe și de arta care le aduce aproape.

— De ce, întrebă bătrânul, ți-e frică ție de zeii cei vechi, care au întărit în lupte lăncile părinților părinților tăi, și de făpturile cele mici care la vreme de noapte ies din adâncurile lacului și care au tăifăsuit cu cei de aici la vatra părinților părinților tăi? În zilele astea rele ale noastre ele mai stau încă de pază frumuseților demne de iubire ale lumii. Dar trebuie să-ți spun de ce am păstrat postul și mi-am continuat strădania când alții s-au dăruit somnului bătrâneții, căci dacă tu nu ai să mă mai ajuți încă o dată, tot postul și toate strădaniile mele vor fi fost în van. Dacă tu ai să mai faci și acest ultim lucru pentru mine, ai să poți să pleci și să-ți faci o colibă, să-ți iei o bucată de pământ. O fată de soție și să-i uiți pe zeii cei vechi; căci eu am să las aici, în chilia aceasta, îndeajuns de mulți bani ca să întăresc bârnele casei tale și să-ți umplu cămara de provizii. Eu m-am străduit toată lunga mea viață să găsesc taina vieții. În tinerețea mea nu am fost fericit, căci știam că ea are să piară; și la vârsta bărbăției nu am fost fericit, căci știam că acum se apropie bătrânețea și așa m-am dăruit ca adolescent, ca bărbat și ca bătrân cu totul căutării acestei mari taine. Doream o viață al cărei belșug

să umple secole întregi și disprețuiam o viață lungă doar de câteva zeci de ani. Voiam să ajung – nu, am să ajung – ca și zeii vechi ai acestui pământ. În tinerețea mea am citit, într-un manuscris ebraic pe care l-am găsit într-o mânăstire din Spania, că există o clipă, când soarele a părăsit zodia Berbecului și încă nu a intrat în cea a Leului, care vibrează de cântecul puterilor nemuritoare și că cel care găsește această clipă și ascultă cântecul devine el însuși asemenea puterilor acestora nemuritoare. M-am întors în Irlanda și i-am întrebat pe cei care invocă spiritele și pe doctorii de animale dacă știu când este această clipă; dar deși toți auziseră despre asta, n-am găsit pe nici unul care să poată să citească ceasul acesta în clepsidra timpului. Atunci m-am dăruit magiei și mi-am petrecut viața în asceze și istoveli ca să-i câștig de partea mea pe zei și pe elfi. Și acum unul dintre elfi mi-a spus în sfârșit că această clipă e aproape. Unul dintre ei, care purta o tichie roșie și ale cărui buze erau albe de spuma laptelui proaspăt, mi-a șoptit la ureche:

— Mâine, puțin mai devreme ca întâiul ceas după răsăritul zorilor să se fi sfârșit, voi găsi clipa aceea, și atunci mă voi retrage într-o țară de la miazăzi, îmi voi clădi un palat din marmură albă în mijlocul unei păduri de portocali, îi voi strânge în jurul meu pe cei viteji și pe cei frumoși și am să intru în regatul veșnic al tinereții mele. Dar pentru ca eu să pot să aud întregul cântec, așa mi-a spus acea mică făptură cu spuma laptelui proaspăt pe buze, trebuie ca tu să aduci o mulțime de crengi verzi și să le presari în fața ușii și în fața ferestrei de la chilia mea; și trebuie să întinzi pe dușumea rogojini proaspete verzi și apoi rogojinile acestea și masa să le acoperi cu trandafirii și crinii călugărilor. Asta trebuie să faci tu în noaptea asta și mâine, la capătul celui dintâi ceas după răsăritul soarelui trebuie să vii și să mă strigi.

— Și atunci ai să fii tânăr, tânăr cu totul? întrebă băiatul.

— Am să fiu atunci la fel de tânăr ca tine, dar acum mai sunt încă bătrân și obosit și tu trebuie să mă ajuți să ajung la jilțul și la cărțile mele.

Băiatul îl conduse pe Aengus, fiu al lui Forbis, în chilie, și după ce aprinsese înainte lampa care, printr-un meșteșug anume al bătrânului, răspândea o mireasmă de flori străine, se duse în pădure și începu să taie crengi verzi din pomișorii de alun și să strângă mănunchiuri mari de papură de pe țărmul de apus al insulei, unde stâncile mici coborau în nisipurile blânde risipindu-se înspre țărm și făcând loc unui mâl moale. Se înnoptase înainte ca el să fi tăiat și strâns îndeajuns și se făcuse aproape miezul nopții când el dusese ultimele mănunchiuri acasă, iar acum se întoarse să culeagă trandafirii și crinii. Era una dintre acele nopți calde, încărcate de splendoare, în care toate par să fie tăiate în pietre prețioase. Peretele Muntelui Sleuth, care se afla departe, spre miazăzi, părea sculptat în beril verde și apa care îl oglindea licărea ca un opal palid. Trandafirii pe care el îi strângea semănau cu niște rubine scânteietoare și crinii aveau strălucirea mată a perlelor. Fiecare lucru căpătase acum aparența unei făpturi netrecătoare, numai un licurici nu, a cărui flacără slabă ardea mai departe printre umbrele din jur, și care se mișca încet încoace și încolo fiind singura făptură care părea vie cu adevărat, singura care părea trecătoare ca speranțele omenești. Băiatul adună un braț plin de trandafiri și de crini, îl puse și pe licurici printre florile albe și roșii și le duse în chilie, unde bătrânul era cufundat într-un somn părelnic. Băiatul așeză câte un strat de flori după altul pe dușumea și peste masă, închise apoi încet ușa și se aruncă în culcușul lui de papură ca să viseze la o femeie pe care să și-o fi dorit și la copii surâzători. În zori el se ridică și coborî spre țărmul lacului, luând și clepsidra cu el. Puse o bucată de pâine pe o piatră și un ulcior cu vin în luntre, pentru ca maestrul să nu ducă lipsă de

hrană la pornirea în călătorie, și apoi se așeză așteptând să treacă ceasul dintâi după răsăritul zorilor. Treptat, păsările începură să cânte și, când ultimul grăunte de nisip căzu în clepsidră, i se păru deodată că totul era străbătut de o muzică nemaiauzită. Era clipa cea mai frumoasă și mai plină de viață a anului. Se putea auzi cum bate în ea inima primăverii. Băiatul se ridică și se duse să-l cheme pe maestrul său. Crengile verzi acopereau ușa și el trebui să-și facă drum prin ele. Când pătrunse în chilie, lumina soarelui cădea în împletituri tremurătoare pe dușumea, peste pereți și masă, și totul era cufundat într-o umbră molatică, verde. Bătrânul însă era așezat la masă și strângea în brațe o grămadă de trandafiri și de crini, iar capul îi căzuse în piept. Pe masă, în stânga sa, era o pungă de piele plină cu monede de aur și de argint, ca și când s-ar fi pregătit de călătorie, iar în dreapta sa se sprijinea de jilț un toiag lung de drumeție.

Băiatul îl atinse pe bătrân pe umăr, dar acesta nu se mișcă. El îi ridică mâinile, dar ele erau reci de tot și-i căzură moi la o parte.

— Ar fi fost mai bine pentru el, murmură băiatul, să-și fi spus rugăciunile și să-și fi sărutat mătăniile. Privi la catifeaua decolorată de soare, albastră, acoperită peste tot de polen și, în vreme ce își coborâse astfel ochii, un sturz se lăsă pe crengile de lângă fereastră și începu să cânte.

Blestemul focurilor și al umbrelor

Într-o noapte de vară, în vreme de pace, vreo douăzeci de soldați puritani aflați sub comanda cuviosului Sir Frederick Hamilton năvăliră pe poarta mânăstirii călugărilor carmeliți aflată deasupra lacului Gara din Sligo. Când ușa se prăbuși cu un trosnet, văzură o mână de călugări adunați în jurul altarului, cu veșmintele albe strălucind în lumina încremenită a lumânărilor sfințite. Toți călugării erau în genunchi, în afară de stareț, care stătea pe treptele altarului cu un crucifix uriaș de bronz în mână.

— Împușcați-i! strigă Sir Frederick Hamilton, însă nimeni nu se clinti, căci erau cu toții abia convertiți și se temeau de crucifix și de lumânările sfinte. Luminile albe venite dinspre altar proiectau umbrele soldaților pe boltă și pe ziduri. Când soldații se răspândiră prin biserică, umbrele lor începură un dans fantastic printre brâuri și inscripții memoriale. Pentru scurtă vreme fu liniște, apoi cinci soldați, care erau gărzile de corp ale lui Sir Frederick Hamilton, ridicară muschetele și împușcară cinci călugări. Zarva și fumul risipiră misterul luminilor palide ale altarului, încât ceilalți soldați prinseră curaj și începură să tragă. Peste o clipă călugării zăceau pe treptele altarului, cu veșmintele albe mânjite de sânge.

— Dați foc bisericii! strigă Sir Frederick Hamilton, iar la cuvântul lui cineva ieși și se întoarse cu un polog de paie uscate, le așeză pe peretele dinspre vest și, după ce făcu asta,

se trase înapoi, căci avea încă teama de crucifix și de lumânările sfinte în inimă. Văzând asta, cei cinci soldați care erau gărzile de corp ale lui Sir Frederick Hamilton se repeziră și, luând fiecare câte o lumânare sfințită, dădură foc paielor. Limbile roșii de foc se întinseră grăbite de la brâu la brâu și de la inscripție la inscripție și se târâră pe pardoseală, făcând scaunele și băncile să ardă cu vâlvătăi. Dansul umbrelor pieri și începu dansul flăcărilor. Soldații se retraseră spre poarta din peretele sudic și priviră dansatorii aceia gălbui întinzându-se care încotro.

O vreme altarul rămase teafăr și nevătămat, învăluit în lumina lui albă; ochii soldaților se întoarseră spre el. Stareţul, pe care-l crezuseră mort, se ridicase în picioare și acum stătea în fața altarului, ținând crucifixul înălțat cu amândouă mâinile deasupra capului. Strigă deodată cu voce tunătoare:

— Vai și amar de ucigașii celor ce sălășluiesc în Lumina Domnului, căci o să rătăcească printre umbrele de nestăpânit și o să urmeze focurile de nestăpânit!

Iar după ce strigă asta se prăbuși mort, cu fața în jos, iar crucifixul de bronz se rostogoli pe treptele altarului. Fumul se făcuse acum prea gros, așa că soldații ieșiră la aer. În fața lor erau case în flăcări. În spatele lor străluceau ferestrele pictate ale mânăstirii, pline de sfinți și de martiri, treziți parcă dintr-o visare sfântă la viață furioasă și însuflețită. Ochii soldaților erau orbiți, și pentru un timp nu putură vedea altceva decât fețele învăpăiate ale sfinților și martirilor. Nu trecu totuși mult până văzură un bărbat acoperit de praf care venea în goană spre ei.

— Doi soli, strigă, au fost trimiși de irlandezii înfrânți ca să ridice împotriva voastră tot ținutul Manor Hamilton, și dacă nu-i opriți o să fiți înfrânți prin păduri, înainte să ajungeți acasă! Cei doi se îndreaptă călare spre nord-est, între Ben Bulben și Cashel-na-Gael.

Sir Frederick Hamilton îi chemă la el pe cei cinci soldați care trăseseră primii în călugări și zise:

— Încălecați repede, goniți prin pădure spre munte, ajungeți înaintea acelor oameni și ucideți-i.

În clipa următoare soldații erau deja pe drum, nu peste multă vreme treceau deja râul prin locul numit astăzi Vadul lui Buckley și intrau în pădure. Urmară o potecă bătătorită care șerpuia de-a lungul malului nordic al râului. Crengile mestecenilor și ale scorușilor se întrețeseau deasupra lor și ascundeau lumina înnegurată a lunii, cufundând poteca într-o beznă aproape smolită. Călăreau grăbiți la trap, când vorbind una-alta, când uitându-se la vreo nevăstuică ori vreun iepure rătăcit zbughind-o în noapte. Treptat, pe măsură ce bezna și tăcerea codrului îi apăsau mai tare, se strânseră la un loc și începură să vorbească repede; erau tovarăși vechi și-și cunoșteau unii altora viețile. Unul fusese însurat, și le spunea cât de fericită va fi nevasta lui să-l vadă întorcându-se teafăr din campania asta nesăbuită împotriva carmeliților și să audă cum soarta îi pedepsise pe cei nechibzuiți. Cel mai vârstnic dintre cei cinci, a cărui nevastă murise, vorbea despre o carafă de vin care-l aștepta pe un raft de sus; iar un al treilea, care era cel mai tânăr, avea o iubită care-l aștepta să se întoarcă, și călărea puțin înaintea celorlalți, fără să vorbească deloc. Deodată tânărul se opri și văzură toți cum calul lui tremura.

— Am văzut ceva, zise, și nu știu sigur, dar ar putea fi una dintre umbre. Arăta ca un vierme uriaș cu o coroană de argint pe cap.

Unul dintre cei cinci duse mâna la frunte, gata să se închine, dar își aduse aminte că-și schimbase credința, așa că o coborî și zise:

— Sunt sigur că era numai o umbră, fiindcă sunt multe asupra noastră, și de cele mai ciudate feluri.

Călăriră mai departe în tăcere. Plouase în timpul zilei, iar picăturile cădeau de pe ramuri, umezindu-le părul și umerii. Peste puțin timp începură iar să vorbească. Luptaseră împreună în multe bătălii împotriva multor răsculați, și acum își povesteau iar unul altuia povestea rănilor, încât se trezi în inima lor cea mai puternică dintre frății, frăția sabiei, și uitară pe jumătate de groaznica singurătate a pădurilor.

Dintr-odată primii doi cai nechezară, după care se opriră și nu voiră să meargă mai departe. Undeva în față lucea apa, și înțeleseră după vuiet că era un râu. Descălecară și, trăgând caii de zăbale și momindu-i, îi duseră pe malul râului. În mijlocul apei stătea o bătrână înaltă, cu părul sur revărsându-i-se peste rochia cenușie. Era în apă până la genunchi și se apleca din când în când, de-ai fi zis că spăla. Curând văzură că spăla într-adevăr ceva ce plutea doar pe jumătate. Luna licări deasupra și văzură că era cadavrul unui bărbat și, în vreme ce-l priveau, o bulboană întoarse fața cadavrului spre ei, și fiecare dintre cei cinci soldați își recunoscu în aceeași clipă propria față. Cum stăteau muți și împietriți de groază, femeia începu să vorbească, spunând domol și tare:

— L-ați văzut pe fiul meu? Are o coroană de argint pe cap, și sunt rubine pe coroană.

Atunci cel mai vârstnic dintre soldați, cel care fusese rănit cel mai adesea, scoase sabia și strigă:

— Am luptat pentru adevărul Dumnezeului meu, și n-am de ce să mă tem de umbrele Satanei.

Și apoi țâșni în apă. După o clipă era înapoi. Femeia dispăruse și, cu toate că împunsese cu sabia în apă și în aer, nu lovise nimic.

Cei cinci soldați încălecară din nou și își mânară caii prin vad, dar zadarnic. Încercară iar și iar, cufundându-se în apă ici și colo, însă caii făceau spume și dădeau înapoi.

— Haideți, zise soldatul vârstnic, să călărim înapoi în pădure și să încercăm să trecem râul undeva mai sus.

Călăreau pe sub frunziș, tulpinile de silnică trosneau sub copitele cailor, iar crengile loveau în căștile de oțel. După vreo douăzeci de minute de călărit ajunseră iar la râu, iar după alte zece minute găsiră un loc pe unde puteau să treacă fără să se afunde mai sus de scara de la șa. Pădurea de cealaltă parte a râului era foarte rară, și lumina lunii trecea prin ea în fuioare lungi. Vântul se stârnise și începuse să fugărească repede norii peste fața lunii, așa încât șuvițe subțiri de lumină păreau că joacă un dans grotesc printre tufele risipite și brazii pipernciți. Vârfurile copacilor începură și ele să geamă, și sunetul lor era ca glasul morților purtat de vânt; iar soldații își amintiră de credința care spune că morții din purgatoriu sunt scuipați în vârful copacilor și al stâncilor. Se întoarseră puțin spre sud, sperând că o să dea iar peste cărarea bătătorită, dar nu găsiră nici urmă de ea.

Între timp, geamătul se auzea tot mai tare, iar dansul flăcăruilor albe de lună tot mai iute. Începură să deslușească treptat sunetul unei muzici îndepărtate. Era sunet de cimpoi, și se îndreptară spre el cu mare bucurie. Venea din fundul unei văgăuni adânci, scobită ca o cupă. În mijlocul văgăunii se afla un bătrân cu o cușmă roșie și cu fața veștedă. Ședea la un foc de lemne, cu o torță aprinsă înfiptă în pământ la picioare, și cânta înverșunat la un cimpoi vechi. Pletele roșii i se întindeau pe față ca rugina pe stânci.

— Ați văzut-o pe nevasta mea? strigă, privind în sus pentru o clipă. Spăla! Spăla!

— Mi-e frică de el, zise soldatul cel tânăr, mă tem că e un spirit sidhe.

— Nu, spuse soldatul vârstnic, e om, căci pot să-i văd pistruii de pe față. O să-l silim să ne fie călăuză.

Și, spunând asta, scoase sabia, iar ceilalți făcură la fel. Se așezară în cerc în jurul cimpoiașului și-și îndreptară săbiile spre el, iar soldatul vârstnic îi spuse că trebuiau să omoare doi răsculați, care luaseră drumul dintre Ben Bulben și culmea

înaltă numită Cashel-na-Gael, și că trebuia să meargă în șa cu unul dintre ei și să le fie călăuză, pentru că se rătăciseră. Cimpoiașul se răsuci și arătă spre un copac din apropiere, iar ei văzură un cal alb și bătrân cu zăbala, căpăstrul și șaua gata puse. Bătrânul își trecu cimpoiul pe spate și, luând torța în mână, se sui pe cal și plecă înaintea lor, cât de repede putea.

Pădurea se făcea tot mai rară, iar drumul începea să urce înspre munte. Luna apusese deja, iar pâlpâirile albicioase ale stelelor se iveau peste tot. Panta era tot mai abruptă, până ajunseră să călărească mult deasupra pădurilor, înspre vârful larg al muntelui. Pădurea se întindea mile întregi sub ei, iar departe spre sud licărea vâlvătaia roșie a orașului în flăcări. Însă în fața și deasupra lor erau flăcări micuțe și albe. Călăuza lăsă deodată frâul și, arătând în sus cu mâna în care nu avea torța, strigă:

— Priviți, priviți lumânările sfinte!

Și porni înainte în galop, clătinând torța într-o parte și în alta.

— Auziți copitele solilor? țipă călăuza. Repede, repede! Sau o să vă scape din mâini!

Și hohoti ca un vânător încântat. Soldaților li se păru că se aude undeva departe sub ei tropot de copite; însă acum drumul începea să coboare tot mai mult, iar viteza creștea nebunește cu fiecare clipă. Încercară să oprească, dar era în zadar, caii s-ar fi zis că înnebuniseră. Călăuza lăsase frâiele pe grumazul bătrânului cal alb și flutura din mâini, cântând o baladă celtă sălbatică. Văzură deodată lucirea palidă a unui râu, la o depărtare uriașă sub ei, și știură că erau pe marginea prăpastiei căreia i se spune acum Lug-na-Gael, adică Hopul Străinului. Cei șase cai săriră în gol, și cinci țipete se înălțară în văzduh, iar peste o clipă cinci oameni și cinci cai se prăbușiră, bufnind înfundat pe coastele verzi, până la picioarele stâncilor.

Bătrânii în amurg

Aproape de Capul Țestei de Mort, lângă Rosses, unde hanul părăsit al navigatorilor privea spre mare prin două ferestruici rotunde ca printr-o pereche de ochi, acum mai bine de o sută de ani era o colibă de lut. Aceasta era și o casă a celor care străjuiau marea, căci în ea locuia un anume Michael Bruen, un bătrân care fusese pe vremuri contrabandist, și tată și bunic de contrabandiști, și când, după coborârea nopții vreun mare vas francez aluneca prin golf venind pe mare dinspre Roughley, sarcina sa era să atârne la fereastra dinspre miazăzi un felinar de corn, pentru ca vasul să poată pluti mai departe spre Insula Dorren și de acolo, cu ajutorul unui alt asemenea felinar de corn, mai departe, către satul Rosses. În afară de acest semnal luminos el nu prea avea alte legături cu oamenii, căci era foarte bătrân și gândurile lui erau îndreptate numai către salvarea sufletului său, așa că veghea mereu la picioarele crucifixului spaniol sculptat din lemn de stejar, de deasupra șemineului, sau aplecat peste mătăniile aduse cu un transport de mătăsuri și dantele din Franța. O dată se întâmplă că veghease astfel ceas după ceas noaptea întreagă, căci bătea un vânt blând și prielnic, și corabia *La Mère de Misericorde* trebuia de mult să-și facă apariția. Tocmai voia să se întindă în culcușul său de paie, văzând că zorii albeau cerul înspre soare-răsare, și pentru că știa că acea corabie nu avea să îndrăznească să plutească

după răsăritul soarelui spre Roughley și să-și lase acolo ancora, și atunci văzu deodată un șir lung de bâtlani care zburau încet dinspre Insula Dorren către bălțile care, aproape înecate în trestii, se aștern în spatele așa-numitului Al Doilea Armăsar. El nu mai văzuse niciodată până atunci bâtlani zburând peste mare, căci sunt păsări care se țin întotdeauna pe lângă țărm, și, pentru că aceasta îi risipise amorțeala somnului, dar și pentru că marea întârziere a corabiei făcuse să i se golească aproape de tot cămara de provizii, el apucă o flintă a cărei țeavă era legată cu o bucată de sfoară și porni spre bălți.

Când era îndeajuns de aproape ca să audă oftatul papurii în balta de lângă el, dimineața se așternuse cenușie peste lume și papura zveltă, apele liniștite, norii pătați de deasupra și ceața ușoară care atârna tremurătoare printre dunele de nisip arătau de parcă ar fi fost toate gravate într-o perlă uriașă. Nu după multă vreme ajunse la bâtlanii care, în mare număr, fiecare cu câte un picior ridicat în sus, stăteau în apa puțin adâncă. El se strecură pe după niște papură și își controlă încărcătura flintei; apoi se aplecă o clipă peste mătăniile sale și murmură:

— Sfântule Patrick, apărătorul meu, mi-e tare poftă de o friptură de bâtlan. Dacă tu mă ferești de o împușcătură greșită, am să mă rog în fiecare seară cu mătăniile până când va fi mâncată toată friptura.

Apoi se întinse la pământ, își sprijini flinta de o piatră mare și ținti spre un bâtlan care stătea pe o piatră lucie la marginea unui pârâu mic ce părea să izvorască de acolo, din bălți, căci se temea să nu facă reumatism dacă ar fi trebuit să se scufunde după unul împușcat chiar în apă. Dar când privi de-a lungul țevii flintei constată că bâtlanul dispăruse și, spre uimirea și spaima lui, în locul lui era un bărbat care părea să fie nesfârșit de bătrân și de slăbit. El își lăsă flinta la o parte și atunci bâtlanul îi apăru iarăși în față stând cu

capul plecat și cu penele nemișcate. Din nou își ridică flinta, și de-abia privise iarăși peste țeavă că bătrânul i se ivi iarăși în față, doar ca să dispară iarăși îndată ce el își coborâse a doua oară pușca. El lăsă flinta la o parte, își făcu cruce de trei ori, spuse un Tatăl Nostru și o Ave Maria și murmură cu jumătate de gură:

— Unul dintre dușmanii Domnului și ai sfântului meu protector stă pe uscat și pescuiește acolo în apa sfântă.

Apoi ținti iarăși foarte încet și cu grijă și trase. Când fumul împușcăturii se risipi, el văzu un bătrân răsturnat în iarbă și un lung șir de bâtlani zburând către mare. Ocoli balta și, când ajunse la micul pârâu, văzu o făptură în veșminte decolorate de vreme, cu o croială veche, care erau pline de sânge, și clătină din cap în fața unei asemenea fapte lipsite de frică de Dumnezeu. Dintr-odată straiele acelea se mișcară, un braț se întinse spre șirul de mătănii care-i atârna lui la gât și degete lungi și uscate pipăiră după crucea dintre mătănii. El se trase speriat îndărăt și strigă:

— Tu, vrăjitorule, eu nu-mi las mătăniile sfințite să fie atinse de vreo făptură păgână și fără de Dumnezeu.

— Dacă ai să vrei să mă asculți, răspunse un glas care era atât de slăbit, încât se auzea doar ca un suspin, ai să afli că eu nu sunt vrăjitor și ai să mă lași să sărut crucea înainte să mor.

— Am să te ascult, răspunse el, dar mătăniile mele sfințite nu te las să mi le atingi. Se așeză în iarbă la o oarecare depărtare de muribund, își încărcă din nou flinta, și-o rezemă de genunchi și se pregăti să-l asculte.

Nu știu câte vârste de om au trecut de când cei care astăzi sunt bâtlani erau niște oameni învățați la curtea regelui Leaghaire. Noi nu ne duceam la vânătoare și nu luam parte la bătălii, nu-i ascultam pe druizi predicând, și chiar dragostea, dacă ne atingea vreodată, nu era decât un foc trecător.

Druizii ne-au povestit o dată despre un altul dintre druizii cei mai noi, Patrick, și cei mai mulți se mâniau gândindu-se la el, în vreme ce unii spuneau că el nu face decât să așeze învățăturile lor vechi în chipuri noi, și de aceea erau înclinați să-l primească bine. Dar noi începeam să căscăm imediat ce se apucau să ne vorbească despre el. În sfârșit, au venit o dată strigând că el e pe drum spre palatul regelui și au început din nou să se certe, dar noi nu le-am dat atenție, căci și noi ne certam în legătură cu prozodia și însemnătatea pe care se cuvine să le-o recunoaștem rimelor și asonanțelor, silabelor și accentului. Noi nu ne-am lăsat tulburați nici când ei, cu toiagul lor vrăjit sub braț, au trecut prin fața ușii noastre și au intrat în pădure, și nici când, seara, s-au întors cu chipurile palide și țipând de deznădejde; căci murmurul pe care-l făceau cuțitele scrijelind runele gândurilor noastre ne umplea de încântare, și nu ne-a păsat nici când, dimineața, mulțimi de oameni au trecut pe lângă noi în drumul lor spre ciudatul preot druid care predica despre poruncile dumnezeului lui. Mulțimile au trecut, iar unul dintre ai noștri, care-și lăsase deoparte cuțitul ca să caște în voie și să-și întindă oasele obosite, a auzit un glas în depărtare, și a știut că druidul Patrick predica la palatul regelui.

Dar inimile noastre erau surde, citeam și scrijeleam mai departe rune, ne certam între noi și chicoteam laolaltă. După puțină vreme am auzit pași mulți apropiindu-se de casă și curând două făpturi înalte s-au ivit în fața ușii, una înveșmântată într-o mantie albă, cealaltă într-una purpurie, ca un crin măreț și un mac greu, și i-am recunoscut pe druidul Patrick și pe regele nostru. Am lăsat cuțitele cu care scrijeleam deoparte și ne-am închinat în fața regelui, însă nu glasul său pătrunzător, profund ne vorbi, ci un glas plin de încântare:

— Eu predic cuvântul Domnului, a zis glasul, și în casa regelui, și din mijlocul pământului până la ferestrele cerului

a fost o tăcere mare, astfel că vulturul cu aripile desfăcute a plutit deasupra și peștii cu aripioarele lor nemișcate s-au oprit locului, în vreme ce pițigoii, sfredelușii și vrăbiile și-au oprit limbile veșnic sporovăitoare și norii erau asemenea unor blocuri de marmură albă și crabii nu s-au mai clintit în depărtatele ochiuri moarte ale mării și au răbdat veșnicia, chiar dacă le venea tuturor greu.

Și în vreme ce numea aceste lucruri, era ca un rege care-și enumeră supușii.

— Dar cuțitele astea mici ale voastre au scârțâit mai departe scrijelind acolo și în timp ce totul tăcea în jur zgomotul acesta i-a făcut pe îngerii Domnului să tresară de mânie. O, voi, rădăcini mărunte, înțepenite de iarnă, care nu v-ați trezit nicicând, vara a trecut peste voi cu nenumăratele ei picioare; o, voi, oameni, care nu aveți parte nici de iubire, nici de cântece și nici de înțelepciune, ci adăstați doar la umbra amintirii, acolo unde picioarele îngerilor nu vă ating capetele și pârâul demonilor nu vă mângâie tălpile, eu voi face din voi dojană care să stârnească luarea aminte în toate timpurile. Veți deveni bâtlani cenușii, veți sta adânciți în gânduri, în bălțile cețoase, și veți zbura peste lume în ceasurile care vor fi umplute cu suspine, căci voi ați uitat de flăcările stelelor și nu ați găsit încă flacăra soarelui. Și jalnică și fără de veste se va apropia moartea de voi, căci nici un fel de siguranță despre ceva anume nu vă va fi dată vouă niciodată în vecii vecilor.

Glasul amuți, însă bătrânul pustnic ședea mai departe aplecat pete flinta sa și-și ținea ochii țintuiți în pământ, încercând zadarnic să înțeleagă ceea ce auzise. Și ar fi rămas poate multă vreme așa dacă o smucitură în mătăniile sale nu l-ar fi trezit din visare. Bătrânul cel învățat se târâse prin

iarbă și încerca acum să tragă crucea îndeajuns de jos ca s-o poată atinge cu buzele.

— Tu nu trebuie să te atingi de mătăniile mele sfințite, strigă pustnicul și îl lovi cu țeava flintei peste degetele lungi și ofilite.

N-ar mai fi fost nevoie să tresară cum o făcuse, căci bătrânul căzuse cu un suspin îndărăt în iarbă și rămase nemișcat acolo. Celălalt se aplecă asupra lui și începu să-i cerceteze cu privirea veșmintele ponosite, căci îi mai trecuse spaima când înțelesese că el avea ceva spre care jinduia bătrânul, și acum, când își știa mătăniile sfințite în siguranță, îi trecuse aproape de tot frica. Și desigur, Sfântul Patrick, se gândea el, dacă mantia aceasta este călduroasă și fără găuri, are să risipească farmecul aruncat asupra ei, astfel ca eu să pot s-o port. Însă țesătura veche și decolorată se risipea pe unde o atingeau degetele lui, și îndată se ridică un vânt ușor care sufla peste bălți și-l prefăcu pe bătrânul învățat, cu veșmintele sale străvechi, într-o grămăjoară de praf, iar această grămăjoară se făcu tot mai mică până când nu mai rămase nimic peste ierburile lucii și verzi.

Acolo unde nu este nimic, este Dumnezeu

Micile colibe dintre sălcii de la Tullagh, în care frații călugări obișnuiau să se roage sau unde se așezau aplecați asupra lucrării mâinilor lor când înserarea îi adunase de pe câmpuri, erau acum pustii, căci asprimea iernii îi gonise, făcându-i să se adune în căsuța de lemn de la umbra capelei cioplite din trunchi de copac. Ședeau aici cu fețele înroșite în jurul focului abatele Malathgeneus, fratele Porumbel, fratele Vulpea Pleșuvă, fratele Petru, fratele Patrick, fratele Rândunică, Fratele Cel Blond la Păr și mulți alții care erau prea tineri ca să-și fi putut câștiga un nume în lupta cea grozavă. Unul repara plasele în care se prindeau țipari la râu, unul pregătea lațurile pentru păsări, altul dregea coada ruptă a unei lopeți, un altul scria într-o carte mare și un altul lucra ceva la o casetă împodobită cu pietre scumpe în care avea să fie păstrată cartea. Pe papură, la picioarele lor, erau întinși novicii care aveau să ajungă și ei călugări într-o zi. Aici era școala lor și din cauza vârstei lor fragede fusese ințețit și ardea acum cu flăcări mari focul în vatră. Unul dintre ei, un copil de opt sau nouă ani, pe nume Olioll, zăcea întins pe spate și privea în sus spre deschizătura din acoperiș prin care trecea fumul și vedea cu ochii lui, blânzi ca ai unui animal de pe pășune, stelele care răsăreau din fum și piereau apoi iarăși. Dintr-odată, el se întoarse spre fratele care scria în cartea cea mare și a cărui datorie era să-i învețe pe copii, și-l întrebă:

— Frate Porumbel, de ce sunt atârnate stelele?

Fratele se bucură să vadă atâta dorință de știință arătându-se în cel mai prostănac dintre școlarii săi, lăsă pana la o parte și spuse:

— Sunt nouă sfere de cristal; de prima este țintuită luna, de cea de-a doua, planeta Mercur, de cea de-a treia, planeta Venus, de cea de-a patra, Soarele, de cea de-a cincea, planeta Marte, de cea de-a șasea, planeta Jupiter, de cea de-a șaptea, planeta Saturn, și acestea sunt planetele rătăcitoare, de cea de-a opta sunt legate stelele nemișcătoare, dar cea de-a noua este sfera acelei substanțe care s-a ivit la începutul tuturor lucrurilor, din suflarea lui Dumnezeu.

— Și ce este dincolo de toate acestea? întrebă copilul.

— Dincolo de acestea nu este nimic; acolo e Dumnezeu.

Privirea copilului alunecă spre caseta bătută în pietre scumpe, pe care strălucea un rubin mare, cu sclipiri de foc, și întrebă:

— De ce a prins fratele Petru rubinul acesta mare pe casetă?

— Rubinul este simbolul iubirii dumnezeiești.

— Și de ce este rubinul simbolul iubirii dumnezeiești?

— Pentru că este roșu ca focul și focul le mistuie pe toate, așa încât să se prefacă în nimic, acolo unde nu este nimic, este Dumnezeu.

Copilul tăcu, dar curând se ridică iarăși și spuse:

— E cineva afară, în fața ușii.

— Nu, răspunse fratele, sunt doar lupii, i-am auzit mai de mult afară, în zăpadă. Acum, când iarna i-a mânat de sus din munți, au ajuns să fie foarte sălbatici. Noaptea trecută au pătruns într-un staul și au luat cu ei multe oi, și dacă nu suntem cu grijă au să ne înghită totul.

— Nu, este pasul unui om, căci e un pas greoi; dar eu pot să aud și pașii labelor lupilor.

De-abia terminase de vorbit copilul, când cineva bătu de trei ori în ușă, dar nu foarte tare.

— Am să mă duc să-i deschid, căci sigur îi este foarte frig.

— Nu deschide, căci s-ar putea să fie un vârcolac și acesta ne-ar putea înghiți pe toți.

Însă copilul trăsese deja zăvorul cel greu de lemn de la ușă și toate chipurile se întoarseră, chiar dacă cele mai multe erau palide de spaimă, spre ușa care se deschidea încet.

— Are un șirag de mătănii și o cruce, nu poate să fie un vârcolac, spuse copilul când intră un bărbat căruia zăpada îi atârna grea în barba lungă și răvășită. Avea zăpadă și în părul vâlvoi, care-i cădea peste umeri ajungându-i aproape până la șolduri, și-i cădea și de pe mantaua zdrențuită care-i acoperea doar pe jumătate trupul înnegrit și slăbit de vârstă. El își plimbă ochii blânzi, plini de bunătate, de la un chip la altul și, stând așa, ceva mai departe de foc, în cele din urmă privirea i se opri asupra abatelui Malathgeneus, și omul strigă:

— Fii binecuvântat, părinte stareț, și lasă-mă să vin lângă foc să mă încălzesc și să-mi usuc zăpada din barbă, din păr și de pe mantaua mea, ca să nu mor din cauza frigului acesta de munte și să-l mânii pe Dumnezeu printr-un martiriu necuvenit.

— Vino aici, lângă foc, spuse abatele, încălzește-te și mănâncă din bucatele pe care are să le aducă Olioll. Într-adevăr este trist ca oricare dintre oamenii pentru care a murit Hristos să fie atât de sărac cum ești tu.

Omul se așeză lângă foc și Olioll îi luă de pe umeri mantia din care acum picura umezeala și-i puse înainte carne, pâine și vin; dar omul nu vru să mănânce decât puțină pâine, împinse vinul la o parte și se rugă să i se dea apă. Când barba și părul începuseră să i se usuce și mădularele încetaseră să-i mai tremure de frig, el vorbi din nou:

— O, binecuvântate părinte stareț, ai milă de un cerșetor care a pășit peste pământul golaș în acești șapte ani de zile și dă-mi ceva de lucru, fie și munca cea mai grea, căci eu sunt cel mai sărac dintre toți săracii Domnului.

Atunci călugării se sfătuiră împreună la ce treabă să-l pună și la început nu izbutiră să cadă de aceeași părere, căci nu era nici o muncă pentru care în această comunitate de oameni unde fiecare își avea treaba lui să nu-și fi găsit omul s-o facă. Însă în cele din urmă îi veni unuia în minte că fratele Vulpea Pleșuvă, a cărui sarcină era să învârtească piatra cea mare în moara mânăstirii, căci el era cam prea simplu la minte pentru orice altceva, îmbătrânise de acum prea tare pentru o asemenea muncă grea. Și astfel cerșetorul fu pus de a doua zi dimineață la treabă la moară.

Iarna cea friguroasă trecu și din primăvară se făcu vară, și moara acționată cu mâna nu se oprea niciodată și nici nu era mișcată de o mână care să se ferească de muncă, căci ori de câte ori trecea cineva pe acolo îl auzea pe cerșetor cântând în vreme ce rotea piatra. Și acum se risipise și cea din urmă din grijile care-i mai tulburau pe frați, căci Olioll, care fusese întotdeauna cam prostănac și fără tragere de inimă la învățătură, se făcuse cuminte de tot. Și aceasta era cu atât mai mult de mirare, cu cât se întâmplase așa, dintr-odată.

Într-o zi el se arătase mai departe neînțelegător și greu la minte, luase bătaie și fusese și amenințat că aveau să-l mute într-o clasă mai mică, printre niște ștrengari răi care aveau să râdă de el. Fugise atunci plângând, dar când veni a doua zi, în ciuda prostiei sale, care de atâta vreme era proverbială în școală, chiar dacă venea dintr-o minte care surprindea imediat orice sunet trecător și care se aprindea la orice lumină schimbătoare, se dovedi că acum își știa lecțiile atât de bine, încât trecu dintr-odată pe primul loc în clasa lui și din ziua aceea fu cel mai bun școlar. La început fratele Porumbel se

gândi că acesta era răspunsul la rugăciunile pe care le înălțase către Sfânta Fecioară și văzu aici o dovadă puternică a marii iubiri pe care aceasta i-o purta. Dar când multe alte rugăciuni fierbinți nu reușiră să adauge la recoltă nici măcar un mănunchi de snopi, începu să creadă că de fapt copilul avea legături cu cine știe ce cântăreți păgâni sau cu vrăjitori și vrăjitoare și se hotărî să-l urmărească să se convingă cu ochii lui. El îi împărtășise bănuielile sale abatelui și acesta îi poruncise să vină iarăși la el îndată ce avea să dea de urma adevărului. A doua zi, care era o duminică, fratele Porumbel se așternu la drum și, când starețul și frații veniră la vecernie, el îl trase pe abate de rasă și-i spuse:

— Cerșetorul acela este un mare sfânt și un făcător de minuni. Acum chiar m-am luat după Olioll și, după pasul lui încet și felul în care-și ținea capul plecat, mi-am dat seama că iarăși îl apasă nerozia aceea veche a lui, iar când a ajuns în fața păduricii de lângă moară, am văzut după cum era bătătorită cărarea care intra în pădure și după urmele din pământul moale că trebuie să mai fi trecut de multe ori pe acolo. Și acolo unde drumul face multe cotituri urcând, m-am ascuns îndărătul unui tufiș și am văzut după lacrimile din ochii săi că prostia asta a lui era prea veche și înțelepciunea de acum prea nouă ca să-l lase să-și uite frica de nuia. Când el a intrat în moară, eu m-am apropiat de fereastră și m-am uitat înăuntru. Și pe când stăteam acolo s-au pogorât păsările și mi s-au așezat pe creștet și pe umeri, căci ele nu cunosc sfiala în locul acesta sfânt; și a venit și un lup și cu partea sa dreaptă a atins sutana mea, iar cu stânga frunzele unui tufiș. Olioll a deschis cartea și s-a uitat la pagina de unde îi dădusem eu să învețe, și a început să plângă, iar cerșetorul s-a așezat alături de el și l-a mângâiat până când copilul a adormit. Când căzuse într-un somn adânc, ca de plumb, cerșetorul s-a așezat în genunchi și s-a rugat strigând cu glas tare:

„O, tu, care-ți ai sălașul dincolo de stele, fă-ți simțită tăria ca la începuturi și lasă știința care numai de la tine vine să se trezească în sufletul acestuia, în care nu este nimic din lucrurile acestei lumi, astfel ca cele nouă cete ale îngerilor să-ți laude numele". Și atunci s-a născut o lumină din văzduh și l-a înconjurat și eu am simțit mireasma trandafirilor. În minunarea mea, m-am mișcat puțin și cerșetorul s-a întors și m-a văzut. S-a înclinat atunci adânc și a vorbit astfel: „O, frate Porumbel, iartă-mă dacă am greșit și am să fac pocăință. Dar mila m-a împins la asta". Însă mie mi s-a făcut frică, am fugit de acolo și nu m-am oprit până când am ajuns aici, la voi.

Atunci frații începură să vorbească toți deodată; unul spunea că cerșetorul era cutare sau cutare sfânt, și un altul că nu era acesta, ci acela, și un altul din nou că nu era nici unul din aceștia doi, căci amândoi mai erau încă în comunitățile lor, și că deci trebuie să fie cu totul altul. Și conversația dintre ei ajunse atât de aproape să se schimbe în ceartă, pe cât era cu putință în pașnica lor așezare, căci fiecare îl lua pe câte un asemenea mare sfânt al propriilor lui locuri ca fiind cel care făcuse minunea. La urmă vorbi abatele:

— Nu este nici unul dintre cei pe care i-ați numit voi, căci de Paște eu am primit salutul de la ei toți și fiecare dintre ei mai era încă printre frații săi; ci este Aengus cel iubit de Dumnezeu și primul dintre cei care au plecat să trăiască în pustie și printre fiarele pădurii. Acum zece ani mai purta încă povara multor munci într-o comunitate de frați la poalele dealului lui Patrick, iar după aceea el s-a dus în pădure, astfel încât lucrarea lui să nu mai fie alta decât să aducă laudă Domnului prin cântece. Însă renumele sfințeniei lui îi aducea multe mii de oameni în chilia sa, astfel că puțină mândrie s-a mai prins încă de sufletul unuia care le gonise pe toate cele lumești de la el. Și acum nouă ani el s-a îmbrăcat în zdrențe, și din ziua aceea nu l-a mai văzut nimeni, dacă

n-ar fi adevărat că a mai fost văzut cum trăia printre lupii muntelui și se hrănea cu iarba pajiștilor. Noi acum să mergem la el și să i ne închinăm, căci în sfârșit, după multe căutări el a găsit Nimicul care este Dumnezeu; și să-l rugăm să ne arate drumul pe care a mers el însuși.

Atunci porniră și ei în sutanele lor albe pe cărarea bătătorită care ducea prin pădure, și înaintea lor mergeau copiii novici și ei legănau cădelnițele, și în mijlocul fumului de tămâie era abatele cu cârja lui în mână. Și ajunseră la moară și îngenuncheară și începură să se roage așteptând clipa în care copilul avea să se deștepte și Sfântul avea să-și termine veghea și avea să iasă ca, după obiceiul lui, să privească soarele cum apunea în întunericimea neștiută.

Despre Costello cel mândru, despre Oona, fiica lui MacDermot, și despre cei cu limbile rele

Costello se întorsese de la câmp și acum se întinsese pe pajiște în fața porții turnului său cu patru colțuri. Își sprijinise capul în palme, privea soarele care amurgea și cumpănea cum avea să fie vremea a doua zi. Deși portul care fusese obișnuit pe vremea Elisabetei și a lui Iacob, și care în Anglia nu mai era la modă, începuse și aici să se întâlnească printre cei mai înstăriți, el purta mai departe mantaua albă a irlandezilor de prin partea locului; încrederea liniștită în el care i se citea pe chip și calmul așezat al trupului său puternic arătau un amestec de mândrie și forță potrivit unor vremuri mai puțin complicate. Ochii i se întoarseră de la soarele care cobora spre apus către locul unde drumul lung și alb se pierdea în zare spre miazăzi și rămaseră apoi ațintiți asupra unui cal care coborâse încet pe coasta colinei. După câteva minute călărețul ajunsese îndeajuns de aproape ca să i se poată vedea bine în amurgul cenușiu trupul scund și schilod, mantaua, de felul celor pe care le purtau irlandezii, cimpoiul vechi pe care-l purta agățat de umăr și mârțoaga slăbănoagă pe care o călărea. Imediat ce ajunse destul de aproape ca să poată fi auzit, el începu să strige:

— De ce dormi tu, Tumaus Costello, când oamenilor mai buni decât tine li se frânge inima pe drumurile mari și albe? Trezește-te din somnul tău, mândrule Tumaus, căci îți aduc vești. Scutură-te din lenevie, tu, om de nimic! Smulge-te din pământ, tu, buruiană lungă, și nu om, ce ești!

Costello se ridicase în picioare și, când menestrelul ajunse în fața lui, îl apucă de gulerul tunicii, îl ridică din șa și-l scutură bine.

— Lasă-mă în pace, lasă-mă în pace, striga celălalt, însă Costello îl scutura de mama focului.

— Îți aduc știre de la fiica lui MacDermot, Oona. Degetele celuilalt își descleștară deodată strânsoarea și menestrelul căzu gâfâind la pământ.

— De ce nu mi-ai spus că vii din partea ei? strigă Costello. Ai fi putut atunci să cârtești după pofta inimii.

— Vin din partea ei, dar nu-ți mai spun nimic până când n-ai să mă răsplătești pentru toată scuturătura asta.

Costello își vârî degetele în punga de piele în care-și ținea banii și trecu destul timp înainte să și le scoată, căci îi tremurau tare mâinile.

— Uite, ai aici tot ce am avut eu în pungă, spuse el și deșertă câteva monede franțuzești și spaniole în palma menestrelului, care întâi mușcă din fiecare ban în parte și abia apoi răspunse.

— Așa e bine, spuse el în sfârșit, ăsta e un preț bun; dar n-am să spun nimic până când nu primesc un adăpost ca lumea, căci, dacă cei din neamul Dermot mă prind după apusul soarelui prin vreo trecătoare, sau chiar pe lumina zilei prin Cool-a-vin, au să m-arunce printre urzici prin cine știe ce șanț să putrezesc acolo sau au să mă spânzure acolo unde i-au spânzurat pe hoții de cai, la Beltaine trecut acum patru ani. Și în vreme ce vorbea își petrecea căpăstrul mârțoagei pe după o bară ruginită de fier care era prinsă în zidul turnului.

— Am să te numesc muzicant și omul meu de casă, spuse Costello. Nici un om nu mai îndrăznește să ridice mâna asupra vreunui alt om sau vreunui câine care îi aparține lui Tumaus Costello.

— Eu am să-mi spun mesajul ce mi s-a încredințat, spuse celălalt în timp ce-și scotea șaua de pe mârțoagă și o aruncă pe jos, cu un pahar plin de whiskey în mână, căci chiar dacă eu sunt acum zdrențăros și sărac, strămoșii mei au fost bine îmbrăcați și bogați, până li s-a dat foc la casă și vitele le-au fost furate de către cei din neamul Dillon acum șapte sute de ani, cei pe care vreau să-i văd cum se prăjesc în focul iadului și să le ascult vaietele de acolo.

Costello îl conduse în sus pe o scară îngustă de piatră, într-o sală cu dușumea acoperită de papură, în care nu se găsea nici unul dintre lucrurile mai de preț care se văd în casele nobililor, și arătă spre un loc din nișa aflată în fața vetrei. Și când menestrelul se așeză acolo, Costello umplu un corn de os și-l așeză pe podea lângă el, iar alături puse și un ulcior, apoi aprinse o faclă care era prinsă într-un inel în perete, se îndreptă spre el și-l întrebă:

— Are să vină la mine fiica lui MacDermot, spuse, tu, Duallach, fecior al lui Daly?

— Fiica lui MacDermot nu are să vină la tine, căci tatăl ei a poruncit femeilor care o slujesc să o păzească, dar eu trebuie să-ți spun că de astăzi într-o săptămână are să fie noaptea Sfântului Ioan și totodată seara logodnei ei cu MacNamara cel de lângă mare, și ea vrea să fii acolo când ea are să fie poftită să bea în cinstea celui pe care ea îl iubește mai mult, pentru ca ea să bea atunci pentru tine și să-i facă astfel pe toți să știe cui îi aparține inima ei. Și tu, așa te sfătuiesc eu, ia-ți cu tine câțiva oameni voinici, căci eu i-am văzut cu ochii mei pe hoții de cai legănându-se în ștreang. Apoi întinse pocalul gol către Costello și strigă:

— Mai umple-mi o dată pocalul, căci aș vrea să vină odată ziua în care toată apa de pe lume să se fi strâns în cochilia unui melc și să sece, ca să nu mai trebuiască să mai beau nimic altceva decât whiskey.

Dar când văzu că acum Costello nu-l mai asculta, ci rămăsese pierdut ca într-un vis, izbucni deodată:

— Umple-mi pocalul, îți spun, căci nici unul din neamul Costello nu e atât de mare în toată lumea asta încât să nu-l slujească pe un Daly, chiar dacă acest Daly se învârte de colo până colo pe drumuri cu cimpoiul său și Costello stăpânește un deal sterp și o casă goală, un cal și câteva vaci.

— Laudă-i pe cei din neamul Daly, dacă vrei, spuse Costello umplându-i pocalul, căci mi-ai adus un cuvânt bun din partea iubitei mele.

În cursul următoarelor câteva zile Duallach se învârti prin tot locul căutând să strângă laolaltă o trupă de războinici să-i stea în ajutor lui Costello, și fiecare dintre cei cu care se întâlnea știa să povestească ceva despre Costello; unul povestea cum acela încă de mic copil omorâse un uriaș luptător, când se încordase o dată să frângă curelele cu care fusese legat laolaltă cu acela și-i frânsese șira spinării; un altul, cum el la un rămășag mânase o herghelie de cai sălbatici printr-un vad; un altul iarăși cum, atunci când se făcuse de acum bărbat în toată firea, frânsese în mână potcoava de oțel de la Mayo. Dar Duallach nu găsi pe nici unul care să se încumete să stea alături de un om atât de iute la mânie și de sărac într-o înfruntare cu oameni prevăzători și bogați cum erau MacDermot cu oile multe și MacNamara cel de lângă mare.

Atunci porni Costello însuși să caute, și după ce în multe locuri ascultase răspunsuri de tot felul, se întoarse acasă aducând cu el un vlăjgan mătăhălos, cam încet la minte, care se ținea după el ca un câine, un argat de pe câmp care îl diviniza pentru marea lui forță, un țăran gras, ai cărui strămoși fuseseră servitori ai familiei lui, și doi flăcăi care-i păzeau caprele și vacile; și pe aceștia îi strânse acum în fața căminului din sala cea golașă a turnului său. Își aduseseră

cu ei bâtele groase și grele și Costello îi dădu fiecăruia dintre ei câte un pistol și-i ținu toată noaptea lângă sine, le dădu să bea vin spaniol și-i puse să tragă într-o sfeclă mare albă pe care o țintuise cu o sulă mare în peretele turnului. Duallach ședea pe o bancă în fața căminului și cânta *O cunună verde din ierburi*, *Râul Unchion* și *Prinții din Breffeny* din cimpoiul său rablagit și lua în râs când înfățișarea celor care încercau să tragă, când felul în care gloanțele nu-și atingeau ținta, când chiar și pe Costello pentru că nu-și găsise o trupă de voinici mai de soi. Argatul, idiotul, țăranul și cei doi flăcăi erau cu toții obișnuiți cu batjocoririle lui Duallach, căci el era nelipsit de la chefurile de la nunți și de la înmormântări, ca și scârțâitul cimpoiului său învechit, dar se minunau de răbdarea lui Costello, care rareori venea la vreo nuntă sau înmormântare și care, dacă ar fi venit, n-ar fi avut liniște să stea să-l asculte pe un asemenea muzicant cârtitor.

În seara următoare porniră la drum spre Cool-a-vin. Costello călărea pe un armăsar nu prea grozav și avea o sabie, ceilalți erau pe niște ponei mai slăbănogi și-și țineau sub braț ciomegele lor noduroase. În vreme ce treceau așa peste landă și prin trecători printre coline, vedeau focurile care își răspundeau unul altuia din munte în munte, de la un capăt al cerului la celălalt, și peste tot oameni care dănțuiau la lumina roșie a focurilor de turbă. Când ajunseră la casa lui MacDermot văzură în fața ei o droaie de săraci din cei lipiți pământului; ei dănțuiau în jurul focului care avea în mijloc o roată de căruță aprinsă, iar prin poartă și prin ferestruicile aflate de o parte și de alta a casei răzbăteau lumina torțelor și larma multor picioare care băteau o horă de pe vremea reginei Elisabeta sau a regelui Iacob.

Își legară caii de copacii din fața casei, căci numărul mare de animale care erau legate acolo arăta că grajdurile erau pline, apoi își croiră drum prin mulțimea de țărani care se înghe-

suiau în fața porții și pătrunseră în sala cea mare unde era dansul. Argatul, prostănacul, țăranul și doi flăcăi se amestecară într-un grup de țărănoi care ședeau să se uite dintr-un alcov, și Duallach se așeză laolaltă cu muzicanții pe banca acestora, însă Costello își făcu drum printre cei care dansau până la locul unde stăteau în picioare MacDermot și MacNamara turnându-și unul altuia whiskey.

— Tamaus Costello, spuse bătrânul, ai făcut un lucru bun că ai dat uitării ce-a fost și ai venit la logodna fiicei mele.

— Vin, răspunse Costello, pentru că în zilele lui Costello de Angelo, când strămoșii mei i-au învins pe ai tăi și au încheiat după aceea pace, s-a făcut o înțelegere prin care pentru totdeauna un Costello, împreună cu suita și cu menestrelul său, poate merge la orice serbare pe care o dă un MacDermot, iar un MacDermot pentru totdeauna poate merge cu suita și cu menestrelul său la orice serbare pe care o dă un Costello.

— Dacă tu vii cu gânduri rele și cu oameni înarmați, spuse MacDermot, oricât de bine ai ști să mânuiești armele, are să-ți meargă prost, căci unele dintre rubedeniile nevestei mele au venit din Mayo și au venit și cei trei frați ai mei cu oamenii lor dinspre Munții Boului. Și în vreme ce vorbea își ținea mâna pe sub jiletcă de parcă ar fi apucat mânerul unei arme.

— Nu, răspunse Costello, am venit doar pentru a dansa un dans de adio cu fiica ta.

MacDermot își scoase mâna de sub jiletcă și se îndreptă spre o fată palidă care stătea în picioare ceva mai la o parte, cu ochi blânzi și privirea ațintită în pământ.

— A venit Costello ca să danseze pentru ultima oară cu tine, căci el știe că voi doi n-o să vă mai vedeți niciodată.

Când Costello o conduse printre ceilalți dansatori, ochii ei blajini și umili se ridicau plini de iubire spre statura lui mândră și trupeșă. Își luară locul în pavană, acel dans măsurat,

care, împreună cu sarabanda, galliarda și dansurile lui Mauriciu, au luat pentru toți, mai puțin pentru cei cu cugetul rămas cu totul irlandez, locul dansurilor mai pretențioase, cu ritmuri mai vioaie, cu gesturi de pantomimă, mai poetice, din zilele de demult. Și, în vreme ce dansau, îi cuprinse oboseala, tristețea și mila unul de altul, adică simțămintele care sunt triumful dragostei. Și când un dans se încheie și muzicanții își lăsară cimpoaiele jos și se întinseră după cornurile de băut, ei rămaseră în picioare ceva mai la o parte și așteptară, îngândurați și tăcuți, ca dansul să reînceapă și focul din inimile lor să reînvie și să-i cuprindă iarăși. Și astfel dansară pavana, sarabanda, galliarda și dansurile lui Mauriciu întreaga noapte și mulți se opreau să-i privească, iar țăranii veniră în ușă și se uitau și ei înăuntru, ca și cum ar fi înțeles că încă multă vreme după aceea copiii copiilor lor aveau să se strângă în jurul lor și ei aveau să le povestească întocmai cum îi văzuseră ei pe Costello dansând cu Oona, fata lui MacDermot. Și în timpul acestor dansuri și muzici MacNamara se învârtea prin încăpere, vorbind tare și glumind cu unul și cu altul ca să pară că e totul în ordine, și bătrânul MacDermot se făcea tot mai roșu la față și privea tot mai des spre ușă ca să vadă dacă se arătau zorii.

În sfârșit el socoti că venise momentul să încheie serbarea și într-o pauză dintre dansuri el strigă cu glas tare că acum fata lui avea să soarbă băutura de logodnă. Atunci Oona se apropie de el și oaspeții se opriră în semicerc în jurul lor, Costello chiar lângă perete, la dreapta, și muzicantul, argatul, țăranul, prostănacul și cei doi flăcăi foarte aproape în spatele lui. Bătrânul scoase dintr-un dulap din perete pocalul de argint din care și mama Oonei și bunica ei sorbiseră băutura de logodnă, îl umplu cu vin spaniol și i-l întinse fiicei sale cu vorbele cuvenite:

— Bea pentru cel pe care-l iubești tu mai mult.

Ea își ținu pocalul o clipă la buze și spuse apoi cu voce joasă, dar clară:

— Pentru tine beau eu acum, iubitul inimii mele, Tumaus Costello!

Și apoi pocalul căzu la pământ și se rostogoli iarăși și iarăși, răsunând asemenea unui clopot, căci bătrânul o lovise peste față și pocalul îi scăpase din mâini, și se lăsă o tăcere adâncă peste toată sala.

Erau mulți oameni de-ai lui MacNamara printre țăranii care ieșiră acum din alcov, și unul dintre ei, un povestitor și un poet, care își avea locul și o farfurie numai a lui în bucătăria lui MacNamara, își scoase de la cingătoare un pumnal franțuzesc, însă în aceeași clipă Costello îl și trântise la pământ cu o lovitură. Clinchetul lamelor de oțel ar fi urmat de îndată dacă nu s-ar fi ridicat un murmur și strigăte prin țăranii care se strânseseră la ușă și printre cei care se înghesuiră în spatele lor. Căci cu toții știau că aceștia nu erau feciori ai irlandezilor din partida reginei, ci ai irlandezilor sălbatici de pe lângă lacurile Gara și Cara, fiii neamului Kelly și ai neamului Dockery, ai neamului Drury, O'Reagan, Mahon și Lavin, care își lăsaseră brațul drept al băieților lor nebotezat ca să poată să dea lovituri mai grozave, și dintre cei despre care se povestea chiar că lupii le fuseseră nașii copiilor la botez.

Încheietura mâinii lui Costello se albise pe garda sabiei sale, dar acum îi dădu drumul și îi urmă pe cei care erau cu el spre ușă, iar dansatorii îi făcură loc, cei mai mulți dintre ei șovăind, mâniați și aruncând priviri piezișe spre țăranii care murmurau sau țipau, dar alții chiar cu prietenie și cu grabă, căci el era înconjurat de strălucirea renumelui său. Costello păși printre chipurile mohorâte și cele prietenoase ale țăranilor și ieși în fața casei, unde calul său și poneii celorlalți erau legați de pomi și încălecă, apoi le porunci și celor ce-l urmau să încalece și ei și porniră pe drumeagul îngust. Când

călăriseră astfel o bucată mică de drum, Duallach, care era ultimul, se întoarse spre casa în fața căreia se oprise un mic grup de oameni ai lui MacDermot și ai lui MacNamara, alături de o ceată mai mare de țărani, și strigă:

— MacDermot, bine ți s-a făcut ceea ce ți s-a făcut, căci tu nu ai avut niciodată mână largă pentru muzicanți și lăutari, pentru oamenii săraci și cei care rătăcesc pe drumuri. Nu terminase bine de vorbit, că cei trei bătrâni din neamul MacDermot care veniseră dinspre Muntele Boului alergaseră deja spre caii lor, și bătrânul MacDermot însuși apucase frâiele unuia dintre caii lui MacNamara și le striga celorlalți să-l urmeze. Și ar fi fost poate multe lovituri între bărbații aceștia și mulți morți, dacă țăranii n-ar fi smuls niște bușteni încă arzând din cenușa focului și nu i-ar fi aruncat strigând printre picioarele cailor, astfel că aceștia se smulseră din mâinile celor care le apucaseră căpestrele și se împrăștiară peste câmpuri și, înainte să mai poată fi prinși, Costello era departe.

În săptămânile ce urmară, Costello nu duse lipsă de vești despre Oona, căci fie câte o femeie care vindea ouă ori orătănii, fie câte un bărbat ori câte o femeie în hagialâc spre Fântâna dintre Stânci îi povestea cum iubirea lui căzuse bolnavă în ajunul zilei Sfântului Ioan, și cum ea se afla ceva mai bine sau ceva mai rău, după cum se întâmpla; și, deși se îngrijea de caii și vacile și caprele sale cum o făcuse mereu, lucrurile de toată ziua și neîmbietoare, praful de pe drumuri, cântecele oamenilor întorcându-se de la târguri și priveghiuri, bărbații jucând cărți la margini de câmp în zile de duminică ori ale sfinților, zvonurile despre lupte și schimbări în lumea mare, socotelile prevăzătoare ale celor din preajma lui, toate îl tulburau într-un chip de neînțeles; iar oamenii de la țară încă își mai amintesc cum, la căderea nopții, îi cerea lui Duallach al Cimpoaielor să cânte, în țârâitul greierilor, „Fiul mărului“, „Frumsețea lumii“, „Fiul regelui Irlandei“ sau unele din acele

povești din vechime care făceau fala cimpoierului, precum „Verde polog de trestii“, „Râul Unchion“ sau „Căpeteniile din Breffeny“; iar în vreme ce nemărginita lume de fantasme a legendelor se țesea, el se lăsa cu totul pradă visurilor născute din durerea lui.

Duallach se oprea adesea pentru a povesti cum vreun clan al irlandezilor sălbatici se trăgea din vreun neasemuit Rege al Cingătorii Albastre, ori din vreun Războinic al Nuielușei de Salcă, sau ca să spună cu potop de blesteme cum toți străinii și cei mai mulți dintre irlandezii Reginei erau sămânța Poporului hidos și încornorat De Sub Mare, sau a slugarnicilor și târâtorilor Ferbolgi; însă Costello n-avea urechi decât pentru durerile dragostei, și oriîncotro ar fi rătăcit poveștile, fie către Insula de pe Tăul Roșu, unde trăiesc cei fericiți, fie către țara blestemată a Cotoroanței din Răsărit, Oona singură îndura greutățile lor din umbră; pentru că ea, și nu fiica cine știe cărui rege din vechime, era cea ascunsă în turnul de oțel sub apă, cu Viermele cu Nouă Ochi încolăcit în jurul închisorii ei; și ea era cea căreia, după șapte ani de cazne, i se îngăduise să scoată din iad tot ce putea duce, și trăsese după ea mulțimi cu degetele încleștate de poala rochiei ei; și ea îndurase muțenia vreme de un an, din pricina spinului vrăjit înfipt de iele în limbă; și o buclă din părul ei, încolăcită într-o cutiuță sculptată, dădea lumină atât de mare, că oamenii treierau sub strălucirea ei de la apusul soarelui până la răsărit, și atâta minunare a pricinuit, că regii au petrecut ani rătăcind ori au căzut în fața unor armii neștiute căutând să-i descopere ascunzișul; căci nu se afla frumusețe în lume afară de a ei, nici tragedie în lume afară de a ei: iar când, spre încheiere, vocea cimpoierului, îmblânzită de înțelepciunea vechii povești de dragoste, tăcea, și pașii lui reumatici urcau chinuiți spre încăperea de deasupra și spre pat, iar Costello își înmuia degetele în micuța cristelniță cu apă sfințită și începea să se

roage Mariei Celor Șapte Tristeți, ochii albaștri și veșmântul smălțuit cu stele al picturii capelei păleau în închipuirea lui, iar ochii căprui și rochia din pânză țesută în casă a lui Winny, fiica lui Dermott, se înstăpâneau în locul lor; căci nu se afla blândețe pe lume afară de a ei. El era dintre acei asceți ai pasiunii care-și păstrează inima pură pentru dragoste ori ură așa cum ceilalți oameni și-o țin pentru Dumnezeu, pentru Maria și pentru sfinți, și care, atunci când ceasul cercetării lor sosește, vin la Esența Divină cu tumultul amar pe care Grădina Ghetsimani și Crucea părăsită l-au rânduit ca patimă fără de moarte în inima muritoare.

Până când în sfârșit o dată un servitor veni călare până la Costello, care tocmai le ajuta celor doi flăcăi de la ferma sa să cosească o pajiște, îi dădu în mână o scrisoare și porni mai departe în goana calului. Scrisoarea cuprindea aceste cuvinte în limba engleză: „Tumaus Costello, fata mea e foarte bolnavă. Înțeleapta din Knock-na-Sidhe a văzut-o și a spus că va muri dacă nu vii la ea. Îți cer deci să vii la ea, căci tu i-ai răpit liniștea prin vicleniile tale".

Costello își aruncă coasa cât colo și îl trimise pe unul dintre flăcăi după Duallach, iar el însuși înșeuă atât calul său, cât și pe al lui Duallach.

Când ajunseră acasă la MacDermot se făcuse după-amiază târziu și lacul Gara se întindea albastru și pustiu la picioarele lor. Și deși ei văzuseră de departe niște siluete întunecate mișcându-se în fața ușii, casa nu părea mai puțin pustie decât lacul. Poarta era pe jumătate deschisă, și Costello bătu iarăși și iarăși, dar nu veni nici un răspuns.

— Nu e nimeni aici, spuse Duallach, căci MacDermot e prea mândru ca să-l întâmpine el pe Costello cel mândru, și dădu ușa de perete și văzură o femeie bătrână de tot, zdrențăroasă și murdară, care ședea pe jos pe pământ și se sprijinea de un perete. Costello o recunoscu, și văzu că era Bridget

Delaney, o cerșetoare surdomută. Și ea, când îl văzu, se ridică și-i făcu semne să o urmeze și îi duse, pe el și pe tovarășul său, în sus pe o scară și printr-un coridor lung până în fața unei uși închise. Ea deschise ușa și se așeză apoi iarăși pe jos ca mai înainte. Duallach se așeză și el pe podea, dar aproape de ușă, și Costello intră și o văzu pe Oona care dormea întinsă într-un pat. El se așeză pe un scaun lângă ea și așteptă; trecu multă vreme și ea dormea mai departe. Atunci Duallach îi făcu semn prin ușă ca s-o trezească, dar el de abia îndrăznea să respire mai tare ca să nu-i tulbure somnul. Dintr-odată el se îndreptă spre Duallach și-i spuse:

— Nu se cuvine să rămân aici când nu e nici una dintre rubedeniile ei de față, căci oamenii de rând sunt totdeauna gata să-i vorbească de rău pe cei frumoși. Și atunci coborâră și se opriră în fața casei și așteptară, dar seara trecea și nu venea nimeni.

— Trebuie să fi fost un nebun cel care ți-a spus Costello cel mândru, spuse Duallach în cele din urmă. Dacă te-ar fi văzut stând aici și așteptând la nesfârșit, când ei n-au lăsat decât o biată cerșetoare ca să-ți spună bun venit, ți-ar fi spus Costello cel umil.

Atunci Costello se urcă pe cal și Duallach încălecă și el, dar după ce făcuseră o bucată de drum Costello trase o dată de frânele calului și-l opri locului. Trecură multe minute, apoi Duallach strigă:

— Nu e de mirare că ți-e frică să nu-l jignești pe MacDermot, căci el are mulți frați și prieteni, și chiar dacă-i bătrân, el e un om puternic și iute la mânie și este unul dintre irlandezii credincioși regelui și dușmanii gaelilor sunt de partea lui.

Costello îi răspunse roșindu-se la față, în vreme ce privea îndărăt spre casă:

— Jur pe Sfânta Maică a Domnului că nu mă voi întoarce niciodată aici dacă ei nu vor trimite după mine înainte să

trec prin vadul râului cel întunecat. Și el călări mai departe, însă atât de încet, încât soarele apuse și liliecii începură să zboare peste landă înainte ca el să fi ajuns la râu. Acolo el mai adăstă o vreme pe țărm, dar deodată sări cu calul până la mijlocul râului și apoi îl opri într-un loc mai puțin adânc. Duallach însă călări mai departe, străbătu râul și îl așteptă pe celălalt mal în dreptul unui loc mai adânc. După o bună bucată de vreme Duallach mai strigă o dată, de data aceasta plin de amărăciune:

— Un nebun trebuie să te fi zămislit și o nebună să te fi născut și nebuni sunt cei care spun că ai fi de stirpe veche și nobilă, căci tu te tragi din niște cerșetori cu fețele galbene care se târăsc din poartă în poartă și se închină în fața servitorilor.

Costello călări cu capul plecat prin vad, se opri lângă Duallach și tocmai voia să-i spună ceva când se auziră ropote de copite dinspre malul celălalt și un călăreț veni înspre ei trecând prin apă cu atâta grabă, încât stropi țâșneau în toate părțile. Era un slujitor al lui MacDermot, și vorbi cu respirația tăiată ca unul care și-a îndemnat nebunește calul:

— Tumaus Costello, vin să te mai poftesc încă o dată acasă la MacDermot. După ce ai plecat, Oona, fiica lui, s-a deșteptat din somn și a strigat numele tău, căci tu ai fost în visele ei. Bridget Delaney, muta, a văzut cum își mișca buzele și a venit la noi dincolo, unde stăteam ascunși în pădurea de mai sus de casă, și l-a tras pe MacDermot de haină și l-a dus la fiica sa. El a văzut cum ea se chinuie și mi-a poruncit să iau calul lui ca să te aduc înapoi cât mai repede.

Atunci Costello se întoarse spre muzicantul Duallach Daly, îl apucă o dată de șolduri, îl ridică din șa și-l trânti peste o piatră mare care se ridica din râu, în așa fel că se răsturnă ca mort unde era apa mai adâncă. Apoi dădu pinteni calului său și călări de-a lungul malului spre nord-vest și nu se opri până nu ajunse la un alt vad mai liniștit, iar acolo

văzu luna care tocmai răsărea oglindindu-se în apă. O clipă se opri acolo nehotărât, apoi păși cu calul în vad și trecu dincolo și călări mai departe peste Muntele Boului și mai jos către mare, iar ochii îi erau în vremea asta ațintiți asupra lunii. Dar calul său, care de mult era leoarcă de sudoare și pufnea tare, căci el îl îndemna toată vremea cu pintenii, se prăbuși deodată greu și-l răsturnă pe țărmul mării. El încercă să-l pună iarăși pe picioare, și când nu izbuti merse mai departe pe jos către lună. Și ajunse la mare și văzu acolo o corabie cu ancora lăsată la țărm. Abia acum, când nu putea merge mai departe din cauză că ajunsese la mare, simți cât era de obosit și ce rece era noaptea, și intră într-o colibă aproape de țărm și se aruncă pe o bancă. Încăperea era plină de marinari spanioli și irlandezi, care tocmai trecuseră prin contrabandă o încărcătură de vinuri și așteptau un vânt prielnic ca să pornească iarăși în larg. Un spaniol îl îndemnă, într-o gaelică stricată, să bea ceva. El bău și începu să vorbească pripit și fără șir.

Timp de vreo trei săptămâni vântul bătu spre țărm sau fu prea puternic, și marinarii rămaseră acolo și-și petrecură timpul jucând cărți și bând, și Costello rămase cu ei, dormind pe o bancă în colibă, bău, vorbi cu ei și jucă cărți mai mult decât toți ceilalți. Își pierdu curând la cărți puținii bani pe care-i avea la el, și apoi și mantaua sa cea lungă, pintenii și chiar și cizmele. În sfârșit începu să sufle un vânt blând către Spania și marinarii porniră în barcă spre vasul lor, iar după puțină vreme pânzele corabiei lor dispărură în zare. Atunci Costello se întoarse spre înlăuntrul țării și viața i se arătă pustie în față. Rătăci ziua întreagă și seara devreme ajunse la drumul care duce din apropiere de lacul Gara către țărmul de miazăzi al lacului Cay. Acolo ajunse din urmă un grup de țărani și oameni de rând care pășeau foarte încet în urma a doi preoți și a unui pumn de oameni mai bine îmbrăcați,

dintre care unii purtau un sicriu. El îl opri pe un bătrân și-l întrebă a cui înmormântare era și cine erau oamenii aceștia, și bătrânul îi răspunse:

— Este îngropăciunea Oonei, fiica lui MacDermot, și noi suntem oamenii lui MacNamara și ai lui MacDermot și ai celor de pe lângă ei, și tu ești Tumaus Costello, cel care a ucis-o.

Costello călări mai departe spre capul cortegiului, trecând pe lângă oamenii care-l priveau mânioși, căci nu înțelesese decât nedeslușit ceea ce auzise. Dintr-odată se opri și mai întrebă o dată a cui era înmormântarea, și un om îi răspunse:

— O ducem pe Oona, fiica lui MacDermot, pe care tu ai omorât-o, la groapa ei pe Insula Trinitatis, și apoi omul se aplecă, ridică o piatră și-o aruncă spre Costello și-l lovi în obraz, astfel că sângele i se prelinse pe față. Costello călări mai departe și abia dacă simți lovitura și, când ajunse la oamenii care purtau sicriul, trecu printre ei, își așeză mâna pe sicriu și întrebă cu glas tare:

— Cine e întins în sicriul acesta?

Cei trei bătrâni Dermot din Muntele Boului ridicară și ei niște pietre și-i îndemnară pe cei care-i urmau să facă la fel, și Costello fu izgonit de lângă sicriu acoperit tot de răni.

Când procesiunea trecu, Costello începu să o urmărească din nou și văzu de la oarecare depărtare cum sicriul fusese așezat într-o barcă mare și cei care veniseră cu procesiunea urcară în bărcile lor și porniră încet către Insula Trinitatis. Și după o vreme el văzu bărcile întorcându-se și pe cei care fuseseră în ele amestecându-se în ceata rămasă pe țărm, și apoi se risipiră cu toții pe multe drumuri și cărări. Lui i se părea că Oona e undeva pe insulă și surâdea blajin, iar când fură plecați cu toții el porni înot spre locul unde se duseseră bărcile mai înainte și găsi mormântul proaspăt lângă abația ruinată; atunci se aruncă peste lespedea lui și strigă după Oona să se întoarcă la el.

Astfel zăcu întins acolo toată noaptea și toată ziua următoare și din timp în timp o strigă să vină la el. Când se lăsă a treia noapte, el uitase că trupul ei zăcea în pământ, sub lespede, și știa doar că ea e undeva aproape și că nu voia să vină la el.

Puțin înainte de răsăritul zorilor, la ceasul când țăranilor li se pare că aud glasurile duhurilor, el strigă o dată tare:

— Dacă tu nu vrei să vii la mine, Oona, atunci eu plec și nu mă mai întorc niciodată. Și înainte ca glasul lui să fi amuțit, se iscă un vârtej de vânt rece peste insulă, și el le văzu pe femeile din neamul sidhe alunecând prin aer și apoi o văzu și pe Oona, dar acum ea nu mai surâdea, căci trecu grăbită și mânioasă prin fața lui și-l lovi peste față și-i strigă:

— Atunci pleacă și nu te mai întoarce niciodată.

Costello se ridică de pe mormânt și nu înțelegea nimic, decât că o mâniase pe iubita lui și că ea voia ca el să plece, intră în mare și începu să înoate. Înota mai departe, dar mădularele lui păreau să fie prea obosite ca să-l mai poată purta înot și când ajunse la o bucată bună depărtare de insulă se scufundă în valuri fără să se mai împotrivească.

În ziua următoare un pescar sărac îl găsi printre trestiile de pe țărm, acolo unde zăcea întins în nisipul alb, și-l duse în coliba lui. Și țăranii îl bociră și cântară jelania și-l întinseră în mormânt pe Insula Trinitatis, într-un loc în care numai altarul căzut în ruină mai era între el și fiica lui MacDermot, și sădiră peste ei doi frasini care în zilele de mai târziu ajunseră să-și împletească crengile și să-și unească frunzișurile.

ROSA ALCHEMICA

„O, fericit și binecuvântat e cel care cunoaște tainele zeilor, care-și sfințește viața, își limpezește sufletul și sărbătorește misterele sacrelor purificări în înălțimile munților."

Euripide

I

Au trecut acum mai mult de zece ani de când m-am întâlnit pentru ultima oară cu Michael Robartes, și pentru prima și ultima oară cu prietenii și tovarășii săi de studiu, de când am fost martorul sfârșitului lor tragic și am trăit acele stranii experiențe de viață care m-au schimbat până într-atât încât scrierile mele de după aceea au devenit mai greu de înțeles, și aproape m-au făcut să-mi asum straiele Ordinului Sfântului Dominic. Tocmai publicasem *Rosa Alchemica*, o mică lucrare despre alchimiști, ceva în genul scrierilor lui Sir Thomas Browne, și primisem multe scrisori de la adepții științelor tainice, care mă certau pentru ceea ce ei numeau timiditatea mea, căci ei nu puteau crede că o înclinație atât de deschis mărturisită ar fi fost doar înclinația artistului, care constă pe jumătate în compătimire, ar fi fost tot ceea ce mișca inimile omenești în vremurile acelea. În cursul studiilor mele eu descoperisem încă de timpuriu că învățătura alchimiștilor nu era doar o fantezie chimică, ci constituia un sistem filozofic, pe care ei îl aplicau lumii, elementelor și chiar oamenilor, și faptul că ei se străduiau să obțină aur din metalele lipsite de noblețe era doar o parte a unei preschimbări generale a tuturor lucrurilor într-o substanță divină și netrecătoare. Această constatare mi-a dat posibilitatea să-mi alcătuiesc cărticica sub forma unei reverii fantastice asupra preschimbării vieții în artă și a unui adevărat

strigăt de dorință nemăsurată pentru o lume făcută numai din esențe.

Visând astfel la cele pe care le scrisesem, ședeam odată în casa mea dintr-unul din cartierele vechi ale Dublinului, o casă pe care cei de dinaintea mea o făcuseră aproape celebră prin participarea lor la viața politică a orașului și prin prietenia care-i legase de oamenii renumiți ai vremii lor. Și eu însumi trăiam un simțământ neobișnuit de mulțumire la gândul că dusesem în sfârșit la capăt un plan pe care-l hrănisem în sinea mea mult timp și că-mi clădisem și eu un loc al meu în exprimarea acelei învățături iubite. Tablourile care să fi avut o semnificație mai degrabă istorică decât artistică fuseseră înlăturate de aici, și draperii, în care albastrul luminos și bronzul licăritor al păunilor mocnea liniștit, cădeau asupra ușilor și opreau pătrunderea oricărei întâmplări și oricărei activități care să nu fi fost pătrunse de frumusețe și pace. Când îmi priveam acum pânza de Crevelli și mă gândeam la forma trandafirului din mâna Fecioarei, care era zugrăvit atât de delicat și atât de exact, încât se asemăna mai degrabă cu un gând decât cu o floare, sau când priveam la amurgul cenușiu și la chipurile extatice ale tabloului meu de Francesca, cunoșteam și eu extazul unui creștin fără a-i adăuga și acea supusă dependență de reguli și ritualuri. Când îmi contemplam anticii zei și zeițe de bronz, pentru a căror cumpărare îmi ipotecasem casa, simțeam întreaga voluptate a unui păgân în fața formelor felurite ale frumuseții, fără a-i trăi însă și spaima în fața destinului care nu doarme sau oboseala sa întru nenumăratele jertfe. Și nu aveam nevoie decât să fac câțiva pași până la rafturile bibliotecii mele, unde fiecare carte era legată în piele cu ornamentații gravate, minuțios împletite, toate în culori cu îngrijire alese: Shakespeare, în splendoarea portocalie a lumii, Dante, în roșul întunecat al mâniei sale, Milton, în albastrul cenușiu al liniștii sale strunite

în forme riguroase, și puteam după voie să simt eu însumi orice patimă omenească, fără amărăciunea și fără sațietatea ei. Strânsesem în jurul meu toate zeitățile, pentru că nu credeam în nici una dintre ele, și trăisem toate plăcerile, pentru că nu mă dăruisem nici uneia dintre ele, ci mă țineam la o parte, apărându-mi esența, nedestrămată, ca o oglindă de oțel lustruit. Trăind triumful acestei închipuiri priveam păsările Herei, care sclipeau în strălucirea focului asemenea unui mozaic bizantin, și spiritele mele, cărora simbolismul le era o necesitate, își făcuseră apariția ca paznice ale lumii mele; ele nu lăsau să intre nimic care să nu ascundă în sine o vibrație deopotrivă de înaltă a frumuseții cât era și în ele. Și timp de o clipă m-am gândit, cum mai făcusem atât de adesea înainte, că ar fi fost cu putință să-i răpești vieții orice amărăciune, în afară de amărăciunea morții. Dar îndată mă umplu un alt gând, care dintotdeauna îl urmase pe celălalt, încărcat de o tristețe plină de patimă. Toate aceste forme: Madona, în puritatea ei visătoare, chipurile extatice în lumina matinală, zeitățile de bronz în demnitatea lor lipsită de patimă, fiecare dintre siluetele acestea, care goneau din deznădejde în deznădejde, aparțineau unei lumi dumnezeiești din care eu nu eram parte. Și fiecare trăire, oricât de profundă ar fi fost, orice înțelegere, oricât de aleasă, avea să-mi aducă visul amar al unei energii fără margini, pe care eu nu o puteam cunoaște niciodată și chiar și în clipele mele cele mai desăvârșite eu aveam să fiu un eu scindat, dintre care unul avea să-i urmărească, cu pleoapele grele, clipele de mulțumire ale celuilalt. Îngrămădisem în jurul meu aurul care se născuse în creuzetele altora; dar visul cel mai de preț al alchimiștilor, metamorfozarea inimii obosite într-un duh care să nu obosească niciodată, îmi era și mie la fel de departe, nu mă îndoiam de asta, cum le fusese și lor. Știu că m-am întors atunci către ultima mea achiziție, o comoară de instrumente

alchimice care, așa cum mă încredințase anticarul din Rue le Peletier, îi aparținuse odinioară lui Raimondo Lullo, și după ce am legat alambicul de athanor și am așezat alături Lavacrum Maris, am înțeles cu adevărat învățătura alchimică: că toate ființele sunt obosite și fără strălucire, căci sunt despărțite de marele adânc unde rătăcesc spiritele – unul singur și totuși o mulțime. Și, mândru de cunoașterea aceasta pe care o dobândisem, simțeam milă față de setea mistuitoare după destrămare, cea care îl face pe alchimist să-și ascundă sub simbolurile Leului și Dragonului, Vulturului și Corbului, ale esenței de rouă și a natriului, căutarea unei esențe în care să se dizolve toate lucrurile muritoare. Îmi repetam în gând a noua cheie a lui Basilius Valentinus, în care el aseamănă focul Judecății de Apoi cu focul alchimistului și lumea cu cuptorul de topit al alchimistului și ne învață că totul trebuie întâi să se dizolve înainte ca să se înalțe substanța divină, aurul material sau extazul imaterial. Dizolvasem de fapt lumea muritoare și trăisem printre esențele nemuritoare, dar nu-mi era hărăzită nici un fel de extaz miraculos. În vreme ce mă gândeam la toate acestea, am tras draperia la o parte și am privit afară în întuneric, și fanteziei mele neliniștite i se părea că toate acele mici puncte de lumină care umpleau cerul erau cuptoarele nenumăraților alchimiști divini, care se străduiau neobosiți și preschimbau plumbul în aur, oboseala de lume în extaz, trupurile în suflete și întunericul în Dumnezeu. Și lucrarea lor fără greș făcea să mă apese și mai rău condiția mea de muritor și mi-am strigat atunci, așa cum au făcut-o atâția visători și scriitori ai timpului nostru, dorința după nașterea acelei frumuseți alese care singură poate să înalțe sufletele apăsate de atâtea vise.

II

Reveria mi-a fost întreruptă de o bătaie puternică în ușă, și lucrul m-a mirat cu atât mai mult cu cât eu nu primeam niciodată vizite și-i însărcinasem pe slujitori să-și vadă de ocupațiile lor zilnice în cea mai mare tăcere, pentru a nu-mi tulbura viața de visare și desăvârșită retragere de la cele lumești. Simțeam o vagă curiozitate și m-am hotărât să mă duc singur la ușă. Am luat unul din sfeșnicele de argint de pe consola căminului și am coborât scările. Servitorii păreau să fi ieșit cu toții, căci în ciuda faptului că ecourile bătăii vibrau prin toate colțurile și coridoarele casei, nu se mișca nimic în încăperile de jos. Mi-am adus aminte că, observându-mi nevoile atât de nepretențioase și faptul că participam atât de puțin la viața din jur, servitorii mei începuseră în ultima vreme să vină și să plece după bunul lor plac și mă lăsau câteodată singur cu ceasurile în toată casa. Pustietatea și tăcerea unei lumi din care eu mă străduisem să alung totul în afară de visuri m-a covârșit deodată și m-am înfiorat când, ajuns la ușă, am tras zăvorul la o parte. În fața mea era Michael Robartes, pe care nu-l mai văzusem de ani de zile și al cărui păr roșu ca focul, ai cărui ochi sclipitori, ale cărui buze senzuale, tremurătoare, și a cărui îmbrăcăminte grosolană și neîngrijită îi creau acum, ca și cu cincisprezece ani în urmă, o înfățișare care părea să se alcătuiască dintr-un amestec între un om dedat desfrânărilor, un sfânt și un țărănoi. Îmi spuse că era doar de puțină vreme în Irlanda și că dorea să-mi vorbească într-o chestiune importantă, de fapt în legătură cu singura problemă care putea fi de însemnătate pentru el și pentru mine. Glasul lui îmi stârni din nou amintirea anilor noștri de studenție la Paris, și când m-am gândit la puterea magnetică pe care el o avusese asupra mea, în marea enervare pe care mi-o pricinuise tulburându-mă din visările

mele se amestecă ceva care semăna cu spaima; l-am condus pe scara cea largă pe care urcase glumind și revărsându-și ironiile odinioară însuși Swift și însuși Curran, care dintotdeauna știuseră să împartă anecdote și citate grecești, aceasta în alte vremuri mai simple, înainte ca spiritul omenesc, mai rafinat și complicat de însuflețirile romantice în arte și literatură, să fi început să tresalte în pragul unei revelații nebănuite. Simțeam cum îmi tremură mâinile și vedeam cum lumina sfeșnicului făcea să se legene parcă mai viu decât altădată zeițele și nimfele pe care un artist italian mi le agățase de pereți dându-le înfățișarea unor ființe primordiale care, în întunecimea goală, diformă, păreau să se lupte să-și capete treptat chip. Când în sfârșit ușa fu închisă și draperia cu păuni căzuse iarăși între noi și lume, am simțit deodată, într-un fel pe care nu mi l-aș fi putut explica și înțelege, că avea să se petreacă ceva unic și neașteptat. Am pășit spre consola căminului și, când am observat acolo că o cădelniță de bronz, mică, fără lanț, pe dinafară ornamentată cu plăcuțe de porțelan pictate cu scene din opera lui Orazi Fontana, pe care o umplusem cu amulete, se răsturnase și conținutul se risipise în jur, am început să pun la loc podoabele acestea în vas, în parte pentru a câștiga timp să-mi strâng gândurile, și în parte din respectul și evlavia obișnuite pe care mi se părea că le datorez tuturor obiectelor care au fost de atâta vreme legate de speranțele și temerile ascunse ale oamenilor.

— Văd, spuse Michael Robartes, că ții mai departe la smirnă și la tămâie, din cele pe care să le pui în asemenea cădelnițe, și pot să-ți arăt smirnă cu mult mai prețioasă decât ai văzut tu vreodată. În vreme ce vorbea, îmi luă din mână cățuia și deșertă amuletele lângă athanor și alambic. M-am așezat și el luă, de asemenea, loc în fața căminului, privind o vreme licăririle focului și ținând cădelnița în mână.

— Am venit să te întreb ceva, spuse el în cele din urmă, și în vreme ce vom sta de vorbă smirna aceasta ne va umple camera și gândurile cu mireasma ei dulce. Am primit-o de la un bătrân din Siria, care spunea că smirna aceasta e făcută din flori de același fel cum erau florile care-și așterneau frunzele lor grele, purpurii în Grădina Ghetsimani, peste mâinile și părul și picioarele lui Hristos și-l învăluiau cu mireasma lor amețitoare până când el a strigat atunci împotriva Crucii și destinului său. Scutură dintr-un săculeț mic de mătase o pulbere în cădelniță, o așeză pe podea și aprinse pulberea aceasta din care se ridică îndată o șuviță albastră de fum, care se și revărsă spre tavan, împrăștiindu-se și iarăși strângându-se laolaltă până când alcătui o formă care amintea de arborele Banyan al lui Milton. Fumul acesta de mirodenii grele mă umplu, cum o face adesea, de o ușoară somnolență, astfel încât am tresărit când Michael Robartes a zis:

— Am venit să-ți pun întrebarea aceea pe care ți-am mai adresat-o și la Paris și din pricina căreia tu ai preferat să pleci din oraș decât să-mi răspunzi.

Își îndreptase ochii spre mine și, prin norul de fum aromitor, îi vedeam scânteind în lumina focului, în timp ce-i răspundeam:

— Vrei să spui, dacă vreau să devin un adept al Ordinului Rosa Alchemica? La Paris, unde eram plin de pofte neîmplinite, nu m-am învoit s-o fac, și acum, când în sfârșit mi-am hotărât viața după voia mea, ar trebui să mă învoiesc?

— Te-ai schimbat foarte mult de atunci, răspunse el. Am citit cărțile tale, și acum, când te văd în mijlocul acestor chipuri și imagini, te înțeleg mai bine decât te înțelegi tu însuți, căci eu am stat cu mulți, mulți visători la aceeași răspântie. Tu ai izgonit lumea de lângă tine și ai strâns în jurul tău zeii și, dacă nu te arunci la picioarele lor, ai să fii întotdeauna apăsat de oboseală și șovăielnic în intențiile tale, căci

omul trebuie să-și uite mizeria, agitația și zgomotul mulțimilor acestei lumi și ale vremii sale, sau să caute unirea mistică în sfârșit cu acea legiune care stăpânește această lume și aceste vremuri. Și aici murmură ceva ce eu nu am izbutit să înțeleg și părea că vorbește cu cineva pe care eu nu reușeam să-l văd.

O clipă camera păru să se întunece, așa cum fusese de obicei cazul ori de câte ori el se pregătea să treacă la una dintre experiențele lui anume, și în semiîntunecimea păunii de la ușă păreau să licărească în tonuri mai vii. M-am scuturat de această iluzie care, cum credeam eu, era pricinuită doar de amintire și de amurgul fumului aromitor, căci nu voiam să recunosc faptul că el ar fi putut să-mi domine mintea mea acum maturizată, și am spus:

— Chiar dacă ți-aș recunoaște că aș avea nevoie de o credință spirituală și de o formă oarecare a idolatriei, de ce nu m-aș îndrepta spre Eleusis, și nu spre Golgota?

El se aplecă în scaunul său și începu să vorbească acum cu o intonație ușor ritmică, și în timp ce vorbea, eu a trebuit să mă lupt din nou cu umbrele unei nopți mult mai vechi decât noaptea soarelui, care părea să întunece lumina lumânărilor și să stingă luminiscențele mici de pe colțurile ramelor tablourilor și de pe zeitățile de bronz și să preschimbe în nuanțe de un liliachiu mai adânc fumul de smirnă, și în vremea aceasta făcea ca păunii din ușă să licărească și să lucească mai departe, ca și când licărul lor ar fi fost acea culoare unică a unui duh însuflețit. Căzusem într-o stare de vis parcă, în care îl auzeam vorbind ca de la mare depărtare.

— Și totuși nu e nimeni, îl auzeam spunând, care să fi stat vreodată de vorbă doar cu un singur Dumnezeu, și cu cât un om trăiește mai adânc în imaginație și într-o înțelegere mai pătrunzătoare, cu atât mai multe zeități are să întâlnească și are să trebuiască să le adreseze cuvântul, și cu atât mai

mult va cădea pradă aceleiași puteri ca și Roland, care în valea de la Roncesvalles a suflat ultima dată din corn cu voința și dorul de plăceri al trupului său, și ca Hamlet, care le-a văzut pe amândouă aceste puteri risipindu-i-se și a oftat, și ca Faust, care le-a căutat prin întreaga lume și nu le-a putut găsi – și în puterea tuturor acelor zeități care și-au căpătat un trup spiritual în duhul poeților și scriitorilor mai noi, și în puterea vechilor zeități, care de la Renaștere încoace și-au recâștigat cultul lor de altădată, până la jertfirea păsărilor și peștilor, a miresmelor florilor și a fumului amețitor al mirodeniilor. Lumea crede că omenirea și-ar putea crea aceste zeități și apoi le-ar putea nimici iarăși; dar noi, noi cei care le-am văzut pornind cu harnașamentele lor bogate și înveșmântați în straiele lor molatice și care le-am auzit vorbind cu glasuri deslușite în vreme ce ne aflam cufundați într-o transă ca de moarte, noi știm că întotdeauna ele sunt cele care i-au creat și îi nimicesc pe oameni, omenirea care de fapt este doar tremurul buzelor lor.

Se ridicase și începuse acum să pășească în sus și în jos și în visul acesta treaz al meu se preschimbase într-o suveică vie care țesea o țesătură uriașă, liliachie, ale cărei falduri începuseră să umple întreaga încăpere. În cameră părea să se fi lăsat o tăcere inexplicabilă, ca și când totul pe lume și-ar fi găsit sfârșitul în afară de țesătura aceasta și de țeserea ei.

— Au venit ei, ele acum la noi, începu din nou glasul, au venit la noi cu toții, toți cei care au fost vreodată în visele tale, toți cei pe care i-ai întâlnit tu în cărți. E Lear, cu părul încă ud de ploaia furtunilor, și râde pentru că tu, care nu ești decât o umbră, te socotești tu o esență și pe el, care este un zeu veșnic, îl crezi o umbră. Și este Beatrice, cu surâsul pe buzele ei întredeschise, ca și când toate stelele s-ar risipi în el într-un suspin de iubire. Și este Mama Zeului Umilinței, care își lasă un farmec atât de puternic asupra oamenilor,

încât aceștia au încercat să-și pustiască inimile ca numai el să domnească acolo, dar ea are în mână și o Roză ale cărei petale, fiecare, este un Dumnezeu. Și aici – o, cât de grăbită se apropie! –, aici este Aphrodite într-un amurg care coboară din aripile a nenumărate vrăbii și la picioarele ei se așază porumbeii cenușii și albi. În visul meu îl vedeam întinzându-și brațul stâng și lăsând să-i alunece pe deasupra mâna dreaptă, ca și când ar fi mângâiat aripile unor porumbei. Am făcut un efort teribil, care mi se păru că avea să mă despice în două, și i-am spus cu o hotărâre forțată:

— Tu vrei să mă târăști într-o lume nedeslușită care mă umple de spaimă. Însă un om mare este mare tocmai pentru că își lasă duhul să-i alcătuiască asemenea unei oglinzi totul cu o deopotrivă precizie și fidelitate. Păream să fiu cu totul stăpân pe mine însumi și am continuat, dar acum vorbeam ceva mai grăbit:

— Îți poruncesc să mă părăsești numaidecât, căci cuvintele și închipuirile tale sunt doar înșelăciuni, cum sunt larvele unor omizi în roadele și culturile care au început să putrezească și în minți care au început să moară. Mă mâniasem deodată și, smulgând alambicul de pe masă, voiam să mă ridic în picioare și, să-l lovesc cu acest instrument, când păunii de pe ușă părură deodată să înceapă să crească acolo, în spatele lui. Și atunci distilatorul îmi scăpă din mână și am fost scăldat într-o revărsare de pene verzi și albastre și de culoarea bronzului, și în vreme ce mă luptam deznădăjduit cu ele, am auzit un glas depărtat strigând:

— Maestrul nostru Avicenna a scris că toată viața purcede din căderea în ruină.

Penele acestea strălucitoare mă acoperiseră acum cu totul și știam că mă luptasem cu ele de sute de ani și că acum eram cu desăvârșire înfrânt. Mă scufundam în adâncuri, și din penele verzi și albastre și arămii, care păreau să umple

lumea întreagă, se făcu o mare de flăcări și ea mă purta pe acolo și, pe când mă simțeam dus de vârtejurile ei, am auzit o voce strigând pe deasupra capului meu:

— Oglinda s-a spart în două bucăți, și o altă voce îi răspunse:

— Oglinda s-a spart în patru bucăți, și o voce și mai depărtată strigă într-un țipăt de triumf:

— Oglinda s-a spart în nenumărate bucăți. Și apoi se întinseră spre mine nenumărate mâini palide și chipuri ciudat de blânde se aplecară asupra mea, și glasuri pe jumătate jeluitoare, pe jumătate drăgăstoase rosteau cuvinte care erau uitate în clipa în care fuseseră pronunțate. Mă ridicasem acum din curentul flăcărilor și-mi simțeam amintirile, speranțele, gândurile, voințele mele, toate, tot ceea ce socoteam a fi eul meu topindu-mi-se de pe trup. Apoi mi s-a părut că urcam printr-o mulțime de nenumărate ființe care, cum mi se părea că înțeleg, erau într-un anume sens mai neînșelătoare decât acel gând pe care orice ființă îl ascunde în sine în clipa sa veșnică; și era ridicarea desăvârșit de frumoasă a unui braț, o cunună mică de cuvinte ritmice, un vis cu ochi morți și printre pleoape întredeschise, și apoi pluti peste toate aceste făpturi care erau atât de frumoase, încât aproape că încetau să mai fie, și astfel, după ce îndurasem stări de spirit stranii și o tristețe care mă umplea de povara multor lumi, am intrat în acea moarte care este însăși Frumusețea, și în acea singurătate care este dorită fără încetare de toate cetele îngerilor. Toate ființele care au trăit vreodată păreau să vină și să locuiască în inima mea și eu în a lor. Și n-aș mai fi știut nimic niciodată despre moarte și despre lacrimi, dacă n-aș fi căzut deodată din certitudinea viziunii în nesiguranța visului și nu ar fi devenit o picătură de aur topit care cădea cu o iuțeală monstruoasă printr-o noapte străbătută de stele, în vreme ce în jurul meu răsuna o jelanie de o

tristețe triumfătoare. Cădeam, cădeam mereu și pe urmă jelania aceasta se făcu jelania vântului în cămin și m-am trezit și m-am regăsit aplecat asupra mesei, cu capul sprijinit în mâini. Vedeam alambicul într-un colț depărtat, unde se rostogolise, legănându-se într-o parte și într-alta, și mi-am dat seama că Michael Robartes mă privea și aștepta.

— Am să merg oriunde vrei tu, am spus, și am să fac ce-mi spui tu, căci eu am adăstat printre cele veșnice.

— Știam, răspunse el, îndată ce am auzit că începe furtuna că tu va trebui să răspunzi astfel, așa cum ai făcut-o. Trebuie să pleci de aici împreună cu mine, căci ni s-a poruncit să clădim templul nostru între cetele pure ale valurilor și ceata impură a oamenilor.

III

Tăceam, în vreme ce străbăteam în trăsură străzile pustii, căci duhul mi-era ciudat de golit de gândurile și simțirile obișnuite. Părea să se fi smuls de la fruntariile lumii și să fi fost aruncat pe o mare fără țărmuri. În unele clipe mi se părea că viziunile aveau să se întoarcă, și îmi aminteam frânturi, nedeslușit, într-un extaz de bucurie sau de tristețe, de crime și fapte eroice, de destine fericite sau nefericite, sau începeam, în timp ce inima îmi bătea deodată mai tare, să clădesc considerații despre speranțe și înfricoșări, dorințe și năzuințe care erau străine vieții mele cu grijă ordonate și chibzuite și mă trezeam atunci înfiorat la gândul că o ființă oarecare, mare, de nepătruns, suflase ca o furtună prin mintea mea. Trecură de fapt zile până când aceste senzații dispărură cu desăvârșire și chiar și acum, când mi-am căutat scăparea în această credință statornică, mai am multă îngăduință față

de acei oameni cu cugetele dezbinate care se adună în capelele și în locurile de reuniune ale anumitor secte tainice, căci și eu am simțit cum obișnuințele și principiile ferme se destramă în fața unei puteri, care era *passio hysterica*, sau, dacă vreți, nebunia curată, dar care e atât de stăpânitoare în jubilația ei plină de tristețe, încât tremur și acum la gândul că s-ar putea trezi din nou și m-ar putea smulge din pacea aceasta pe care mi-am găsit-o de curând.

Când în faptul dimineții cenușii ajunserăm la gara pe jumătate pustie, mi se părea că eram atât de schimbat, încât nu mai eram, cum este omul, o singură clipă care să se înfioare în fața veșniciei, ci veșnicia însăși care plânge și râde peste o asemenea clipă. Când trenul porni și Michael Robartes adormi curând, chipul său cufundat în somn, care nu mai păstra nici o urmă din lucrurile care mă zguduiseră și care mă țineau treaz, mi se părea acum mai degrabă o mască, și nu un chip omenesc. Mă stăpânea închipuirea că omul din spatele acestui chip se destrămase precum sarea în apă și că acest chip râde și suspină, jinduiește și plânge la chemarea unei ființe mai mari sau mai mici decât oamenii.

— Acesta nici nu este Michael Robartes; Michael Robartes e mort, mort de zece, poate douăzeci de ani, îmi spuneam mereu. Am căzut în sfârșit într-un somn greu febril, din care mă trezeam din timp în timp, când treceam prin câte un orășel oarecare, ale cărui acoperișuri străluceau de umezeală, sau pe lângă un mic lac, care lucea în lumina rece a dimineții. Fusesem prea preocupat de propriile gânduri ca să întreb încotro porniserăm, sau ca să fi observat ce bilete luase Michael Robartes; dar după poziția soarelui vedeam că ne îndreptam spre apus și curând mi-am dat seama, și după felul în care copacii începuseră să semene cu niște cerșetori care fugeau cu capetele aplecate către apus, că ne apropiam de coasta de vest. Și îndată după aceea am văzut printre stâncile din stânga marea, al cărei cenușiu întunecat

era spart de pete și dungi albe. Când coborârăm din tren, mai aveam, după cum mi-am dat seama, de mers încă o bucată de drum, așa că am pornit; ne strângeam acum mantalele mai aproape de trup, căci vântul era puternic și era un frig amarnic. Michael Robartes tăcea, părând că nu vrea să-mi tulbure gândurile, și pe când pășeam printre mare și povârnișul stâncos al unui munte înalt, eram conștient cu o nouă claritate cât de mult fuseseră zdruncinate toate obișnuințele mele de gândire și de simțire, dacă nu cumva se și petrecuse de fapt o transformare tainică a înseși substanței spiritului meu; căci valurile cenușii, încununate de spuma trecătoare, neliniștită deveniseră o parte dintr-o viață lăuntrică revărsată, fantastică. Și când Michael Robartes arătă spre o casă pătrată, părând foarte veche, chiar la capătul unui dig dărăpănat, căzut parcă în paragină, care avea o altă construcție mult mai mică și părând mai nouă în latura ei apărată de vânt, și când spuse că acesta era Templul Rozei Alchimice am fost covârșit de gândul că marea, care împroșca fără încetare această casă cu rafalele de spumă albă, o așeza ca o parte a unei vieți nedeslușite și pătimașe, care începuse să se războiască acum cu viețile noastre ordonate și stăpânite de precauții, și era pe cale să răstoarne lumea într-o noapte tot atât de întunecoasă precum cea care urmase prăbușirii lumii clasice. O parte a minții mele căuta să râdă de aceste spaime fantastice, dar cealaltă, acea parte care era încă scufundată în puterea viziunii, asculta ropotul armiei neștiute și se înfiora în fața unor dezlănțuiri nebunești neînchipuite, așa cum le simțea ascunse în valurile cenușii și mereu zvâcnitoare.

Făcuserăm numai câțiva pași pe digul acesta când întâlnirăm deodată un bătrân, care era fără doar și poate un paznic, căci ședea pe un butoi răsturnat foarte aproape de un loc unde se vedea că lucraseră de curând niște zidari ca să repare o bucată năruită a digului. În fața lui ardea un foc,

așa cum vezi pe sub carele țiganilor lingurari. Și am mai remarcat și că era un „frate rugător", cum spun țiganii, căci de un cui la marginea butoiului atârnau niște mătănii și, când mi-am coborât într-acolo privirile, m-a trecut un fior și n-aș fi știut să explic de ce. Ajunseserăm la câțiva pași de el, și atunci l-am auzit strigând în gaelică:

— Slujitori ai idolilor, slujitori ai idolilor, în iad cu voi și cu vrăjitoarele și diavolii voștri; în iad cu voi ca să se poată întoarce heringii iarăși în golf, și câteva clipe bune îl mai auzeam strigând după noi și murmurând.

— Și voi nu vă temeți, l-am întrebat eu pe Michael Robartes, că pescarii ăștia sălbăticiți ar putea să vă facă ceva?

— Eu și cei dintre care fac eu parte, răspunse el, suntem demult dincolo de răul sau ajutorul care ne-ar putea veni de la mâna omului, noi, care suntem una cu duhurile nemuritoare, și când murim aceasta va fi doar desăvârșirea celei mai înalte lucrări. Și pentru oamenii aceștia va veni odată o vreme când îi vor jertfi zeiței Artemis vreun barbun de mare sau vreunei alte zeități cine știe ce alt pește, dacă nu cumva le vor ridica propriilor lor zeități vechi iarăși templul din piatră cenușie. Stăpânirea lor nu a încetat niciodată, ci și-a pierdut doar puțin din putere, căci duhurile sidhe se reîntorc mereu la fiecare suflare a vântului cu dansuri și jocuri cu mingea, dar ele nu-și pot reclădi templele până când nu vor fi fost martiri care să sufere și izbânzi care să fi fost câștigate și poate până când nu se va fi dat bătălia aceea demult prorocită în Valea Porcului Negru.

Ne țineam pe lângă zidul care era pe partea digului dinspre mare pentru a ocoli spuma și vântul care amenința în fiece clipă să ne ridice de jos și ajunserăm tăcuți la ușa clădirii pătrate. Michael Robartes o deschise cu o cheie pe care am văzut rugina multor vânturi ducând cu ele sarea mării, și mă conduse printr-un coridor pustiu; o luarăm în sus pe o scară

fără covor și ajunserăm într-o cămăruță pe ai cărei pereți erau rafturi cu cărți care se întindeau până la tavan. Îmi explică și că avea să ne fie adusă în curând masa, dar ea avea să constea doar din fructe – căci trebuia să mă supun unui post ușor înaintea solemnității – și o carte despre învățăturile și regulile ordinului cu care urma să-mi petrec restul acestei zile de iarnă. După aceasta mă părăsi, nu înainte de a-mi fi promis să vină înapoi cu o oră înaintea solemnității. Am început să cercetez rafturile cu cărți și am constatat că ele cuprindeau una dintre cele mai complete biblioteci de alchimie pe care o văzusem vreodată. Erau acolo operele lui Morienus, care-și ascunsese trupul nemuritor sub o cămașă de păr aspru, și ale lui Avicenna, care fusese un bețiv și totuși stăpân peste legiuni de nenumărate duhuri; operele lui Alfarabi, care subjugase cu lăuta sa atât de multe duhuri, încât putea să-i facă pe oameni să plângă sau să râdă sau să se cufunde în amorțeli asemănătoare morții, și ale lui Lully, care s-a preschimbat în făptura unui cocoș roșu, și ale lui Flamel, care împreună cu soția sa, Parnella, a obținut acum multe sute de ani elixirul și despre care se povestește că mai trăiește și acum în Arabia printre derviși, și încă ale multor altora mai puțin renumiți. Erau foarte mulți mistici printre cărțile acelea, pe lângă misticii alchimiști și aceasta, după cum nu mă îndoiam, pentru cinstirea pe care o acordaseră unuia singur din mulțimea zeilor și pentru simțul lor limitat pentru frumusețe – pe care Robartes o vedea că decurge inevitabil de aici. Am mai remarcat însă că se aflau aici și o suită completă de tipărituri noi din scrierile profetice ale lui William Blake, probabil din cauza mulțimii de făpturi care se înghesuie în desenele sale marginale și care sunt „asemenea peștilor voioși pe valuri când luna soarbe roua“. Am observat de asemenea mulți poeți și prozatori din toate vremurile, dar numai dintre aceia care erau parcă puțin obosiți de viață,

cum au fost de fapt cei mai mari creatori dintotdeauna, și care întorc înspre noi fețele lor ca pe un lucru de care nu mai au nevoie, atunci când au plecat de la noi în carele lor de aur.

Curând după aceea am auzit o bătaie în ușă și intră o femeie ce puse câteva fructe pe masă. Îmi dădeam seama că trebuie să fi fost frumoasă cândva; acum însă obrajii îi erau supți și pustiiți, și dacă aș fi întâlnit-o în oricare alt loc aș fi crezut că această pustiire i-a fost provocată de poftele trupești și de setea după voluptate, pe când fără îndoială că adevărata cauză ținea de tulburarea imaginației și setea de frumusețe. I-am pus câteva întrebări despre ceremonia din acea seară, dar n-am primit nici un răspuns în afară de un gest prin care-și clătina capul și am băgat de seamă că trebuia să aștept inițierea în tăcere. După ce am terminat de mâncat, ea a venit din nou și, așezând pe masă o casetă de bronz minunat lucrată, aprinse lumânările și luă cu ea talerul și resturile mâncării. Îndată ce plecă, eu m-am îndreptat spre casetă și am văzut că păunii Herei își desfăcuseră cozile peste laturile și capacul ei, pe un fond în care erau încrustate mari pietre scumpe, parcă pentru a confirma că cerul este o parte a splendorii lor. În casetă se afla o carte legată în pergament și pe legătură era pictată în culori foarte delicate și în aur rosa alchimică, înconjurată de multe lăncii îndreptate spre ea, care erau însă fără putere, cum o arătau cele care se apropiau cel mai mult de petalele rozei. Cartea era scrisă pe pergament, în litere frumoase, distinct desenate, cu imagini în text și picturi după felul celor din *Splendor Solis*.

Primul capitol povestea cum șase studenți descinzând din celții vechi se dedicaseră, fără să știe unii de alții, studiului alchimiei și descoperiseră unul tainele pelicanului, altul taina dragonului verde, un al treilea taina vulturului și un al patrulea taina sării și mercurului. În aparență printr-o suită de întâmplări, dar, așa cum explica acum cartea, prin

intermediul influenței unor forțe supranaturale, ei au fost aduși laolaltă în grădina unui han undeva în sudul Franței, și în timp ce stăteau acolo de vorbă le-a venit ideea că alchimia ar fi distilarea treptată a conținuturilor sufletului, până când acesta ar fi gata să arunce în lături ceea ce este muritor și să-și asume partea nemuritoare. O bufniță a zburat pe deasupra lor și s-a așezat foșnind în frunzișul de deasupra, și apoi a venit o bătrână, care se sprijinea în toiagul ei, s-a așezat lângă ei și a preluat și a dus mai departe gândul de-acolo de unde ei îl lăsaseră. După ce le explică întregul fundament al alchimiei spirituale și le porunci să întemeieze Ordinul Rozei Alchimice, a plecat, iar când ei au vrut s-o urmeze, ea se făcuse nevăzută. Atunci ei s-au unit într-un Ordin, și-au administrat laolaltă avuturile și au urmat împreună studiile, și pe măsură ce se desăvârșeau în învățătura alchimică, le apăreau mereu viziuni și arătări și ei învățau mereu alte și alte taine minunate. Cartea continua apoi să explice atâtea dintre aceste lucruri cât le era îngăduit novicilor să știe, și se ocupa la început, în amănunt, de realitatea independentă a gândurilor noastre, care, cum se susținea acolo, se înălța din toate învățăturile adevărate. Când tu, spunea cartea, îți aduci în minte reprezentarea unei viețuitoare, ea este pe loc luată în stăpânire de un suflet rătăcitor și se mișcă încoace și încolo și înfăptuiește fapte bune sau rele, până când îi sosește clipa morții. Pe urmă veneau multe exemple, care, cum se arăta în carte, fuseseră primite de la numeroși zei. Eros îi învățase pe cei Șase cum se alcătuiesc făpturile în care poate sălășlui un suflet zeiesc și cum poate el șopti ce vrea unor creiere adormite. Și, la fel, Atena o învățase cum să formeze făpturi din care esențele demonice să poată vărsa nebunia sau visele neliniștite în sângele adormit; și Hermes, ca un câine, pe care cu mare putere a imaginației ți-l închipui întins lângă patul tău, stă acolo cu adevărat de strajă atâta vreme cât dormi și îi alungă pe toți demonii,

chiar și pe cei mai puternici, că însă, dacă ai doar o putere mai slabă a imaginației, câinele va fi mai lipsit de putere și atunci demonii vor învinge și câinele va muri curând; și cum Afrodita, ca un porumbel, încununat cu argint printr-o mare putere a imaginației, căruia i s-a poruncit să fâlfâie din aripi la capul patului, poate să adune și să facă să plutească vise dulci asupra somnului muritorilor. Și deopotrivă toate zeitățile dezvăluiseră cu multe avertismente și jelanii că toate duhurile nasc continuu asemenea făpturi și le trimit în lume pentru a face vindecare sau bolire, bucurie sau nebunie. Ca să li se poată da trup acestor puteri rele, se spunea acolo mai departe, trebuie ca ele să fie făcute urâte, cu buzele căscate în afară de poftă de viață sau cu trupul deformat de viața trăită în viciu. Puterile zeiești apar însă doar în siluete frumoase, care nu sunt nimic altceva decât forme ce plutesc de la limitele duratei, se alcătuiesc laolaltă într-un extaz de dincolo de timp și plutesc acum, cu ochii pe jumătate închiși, spre o liniște somnoroasă. Sufletele fără trup, care coboară în asemenea forme, sunt ceea ce oamenii numesc stări de spirit și acestea înfăptuiesc toate marile schimbări de pe lume; căci întocmai așa cum magicianul sau artistul poate să le invoce după voința sa, tot astfel pot și ele, din duhul magicianului sau al artistului, sau, dacă sunt demoni, din spiritul unor oameni nebuni sau lipsiți de noblețe, să facă să apară orice siluetă și să o lase în lume prin glasurile și gesturile acestora. În felul acesta s-au înfăptuit toate marile fapte; o stare de spirit, o zeitate sau un demon se înalță la început doar ca un suspin ușor în mintea și spiritul omului, el le schimbă apoi gândurile și acțiunile, până când părul lor, care la început fusese luminos, se întunecă, sau părul care la început a fost întunecat se face luminos și împărăția lumii își schimbă fruntariile ca și când ar fi doar un frunziș ofilit bătut de vânt.

Restul cărții cuprindea simboluri ale formelor, sunetelor și culorilor, precum și atribuirea lor unor anumite zeități și demoni astfel ca inițiala să poată alcătui o făptură pentru fiecare zeitate și fiecare demon și pentru a căpăta în felul acesta la fel de multă putere cum Avicenna avusese asupra celor care sălășluiesc printre rădăcinile lacrimilor și ale râsului.

IV

Două ceasuri după apusul soarelui Michael Robartes se întoarse și-mi spuse că trebuia să învăț pașii unui dans străvechi pentru că, înainte să se poată desăvârși inițierea mea, trebuia să iau parte de trei ori la un dans magic, căci ritmul este roata veșniciei, și numai de ea se sparge tot ce e trecător și întâmplător astfel ca spiritul să se poată elibera. Am constatat că pașii dansului, care erau destul de simpli, se asemănau cu cei din anumite dansuri grecești vechi, și cum eu fusesem în tinerețea mea un dansator bun și stăpânisem multe dansuri gaelice minunate, am prins repede ritmul. După aceea el mă înveșmântă, pe mine, dar și pe sine însuși, cu straie a căror croială mă ducea cu gândul atât la Grecia, cât și la Egipt, dar de asemenea, datorită culorii lor, roșul de carmin, și la o viață mai încărcată de patimi decât cunoscuseră aceste țări. După ce îmi mai dăduse în mână și o cădelniță mică de bronz, fără lanț, care fusese lucrată de un artist modern sub înfățișarea unei roze, îmi porunci să deschid o poartă mai mică din fața ușii prin care intrasem în camera aceasta. Mi-am așezat mâna pe clanță, dar în clipa în care am făcut aceasta, aburii de mirodenii, sprijiniți poate și de arta lui Michael Robartes, mă scufundară din nou într-o visare în care mi se părea că eu însumi aș fi fost o mască

așezată pe tejgheaua unui negutător oriental. Multe făpturi, ai căror ochi erau atât de strălucitori și de liniștiți, încât recunoșteam că erau mai mult decât ființe omenești, intrau în prăvălie și mă încercau, privindu-mă cu luare-aminte, dar mă aruncau în cele din urmă râzând într-un colț. Toate acestea se petrecură însă într-o singură clipă, căci atunci când m-am deșteptat, mâna îmi era încă pe clanță. Am deschis ușa și m-am găsit într-un coridor minunat, pe ai cărui pereți erau zugrăviți multe zeități în mozaic, care nu erau cu nimic mai puțin splendide decât mozaicurile din Baptiseriul de la Ravenna, dar de o frumusețe mai puțin riguroasă. Culoarea predominantă a fiecărei zeități, care, desigur, era o culoare simbolică, se repeta în lămpile ce atârnau din tavan, câte o lampă aromitoare pentru fiecare zeitate. Am pășit mai departe și mă minunam peste fire cum de credincioșii aceștia putuseră alcătui laolaltă o astfel de frumusețe într-un loc atât de izolat, și mă simțeam îndemnat, la vederea atâtor bogății ascunse aproape, să cred în existența unei alchimii a materiei. Și în vreme ce pășeam mai departe, cădelnița umplea aerul cu fumul în culori mereu schimbătoare.

M-am oprit în fața unei uși pe ale cărei canaturi de bronz erau înfățișate valuri mari în a căror umbră se deslușeau palid chipuri înfricoșătoare. Cei care se aflau dincolo de această ușă păruseră să fi auzit pașii noștri, căci un glas strigă:

— S-a încheiat lucrarea focului inalterabil? și îndată răspunse Michael Robartes:

— Aurul pur s-a înălțat din athanor. Ușa se deschise și intrarăm într-o încăpere mare, circulară, în care bărbați și femei, înveșmântați în straie de culoarea carminului, erau prinși într-un dans lent. Pe tavan se afla o roză uriașă, lucrată în mozaic. Pe pereți, de asemenea în mozaic, era zugrăvită o bătălie, în care zeii se luptau cu îngerii, zeii licărind precum rubinele și safirele, și îngerii toți în cenușiul monoton, căci,

după cum îmi șopti Michael Robartes, ei renunțaseră la divinitatea lor și nu-și mai dezvăluia fiecare inima din pricina unei iubiri pentru zeul umilinței și al înșelăciunii. Niște coloane sprijineau tavanul și formau laolaltă un fel de coridor. Fiecare dintre aceste coloane era o alcătuire de forme împletite, zeități ale vântului, după cum mi se părea, care țâșneau înspre înălțimi într-un dans învârtejit de o nebunie mai presus de cea omenească, și în vremea aceasta cântau din flaute și cimbale. Siluetele acestea țineau cădelnițe în mâinile întinse în față. Mi se porunci să dau și eu cădelnița mea într-o asemenea mână, să-mi iau locul și să dansez, iar când m-am întors cu fața de la aceste coloane către cei care dansau în sală, am văzut că podeaua era din piatră scumpă verde și având în mijloc imaginea unui Crist palid pe o cruce palidă. L-am întrebat pe Robartes ce însemna aceasta și am primit răspunsul că ei jinduiau „să-i tulbure unitatea cu mulțimea pașilor lor“. Figurile dansului se încolăceau laolaltă și se destrămau iarăși și desenau pe podea contururile unor petale, într-o imagine a petalelor trandafirului de deasupra capetelor noastre. În vremea aceasta răsuna muzica unor instrumente ascunse, care erau poate străvechi, căci eu nu mai auzisem vreodată până atunci o asemenea muzică. Cu fiecare clipă dansul devenea tot mai pătimaș, până când toate vânturile din lume păreau să se fi trezit sub picioarele noastre. După scurtă vreme am obosit și am pășit spre una dintre coloane și de acolo am rămăs să urmăresc du-te-vino-ul acestor siluete asemănătoare cu niște flăcări, până când am căzut treptat într-un fel de vis, din care am fost deșteptat de vederea frunzelor marelui trandafir. Acum nu mai păreau să fie într-un mozaic și cădeau încete prin aerul încărcat de mirodenii. În cădere luau forma unor ființe de o frumusețe nemaipomenită. Încă palide și asemănătoare cu norii, începură să danseze, și pe măsură ce dansau căpătau tot mai mult

o formă desluşită, astfel că puteam acum recunoaşte minunate chipuri greceşti şi sublime chipuri egiptene şi ici şi colo câte o zeitate după toiagul din mâna sa sau după câte o pasăre care-i zbura pe deasupra capului. Curând oricare din picioarele muritorilor dansa alături de câte unul alb, de nemuritor. Şi în ochii neliniştiţi care priveau în ochii nemişcaţi, umbroşi, vedeam strălucirea unor dorinţe sublime acum împlinite, ca şi cum şi-ar fi găsit în sfârşit, după rătăciri nemăsurate, iubirea pierdută a tinereţii lor. Câteodată, dar numai pentru durata unei clipe, vedeam câte o formă nedesluşită, singuratică, cu faţa ascunsă şi cu o faclă în mână, răsărind printre dansatori asemenea umbrei unei umbre, şi o înţelegere, care pornea dintr-un izvor mai adânc decât este gândirea, îmi spunea că acela e Eros însuşi şi chipul său e ascuns de un văl pentru că nici un bărbat şi nici o femeie, de la începuturile lumii, n-au ştiut vreodată ce este iubirea şi nici n-au văzut-o cu ochii lor, căci Eros singur dintre toate zeităţile este numai şi numai spirit şi se ascunde, atunci când vrea să-i vorbească unei inimi muritoare, în patimi care nu sunt dintr-o aceeaşi esenţă cu el. Aşadar că un om care iubeşte în chip nobil, cunoaşte iubirea printr-o milă fără de limite, o încredere inexprimabilă şi o compătimire nesfârşită; şi unul care iubeşte în chip lipsit de nobleţe, prin gelozie nebunească, ură nestăvilită şi pofte de nepotolit; dar iubirea fără valuri nu o cunoaşte nimeni. În vreme ce gândeam toate acestea, strigă un glas din ceata făpturilor înveşmântate în carminiu către mine:

— Intră în dans! Nimeni nu poate lipsi de la acest dans! Intră în dans, în dans! Pentru ca zeii să-şi facă trupuri din materia inimilor noastre. Şi înainte ca eu să fi putut răspunde, mă cuprinse un val tainic de patimă, care părea să se trezească asemenea sufletului dansului în sufletele noastre, şi mă smulse, pe mine care nici nu mă înfoiam, nici nu mă împotriveam, laolaltă cu ceilalţi dansatori. Dansam cu o femeie sublimă, o

nemuritoare; ea avea crini negri în păr și gesturile visătoare păreau încărcate de o știință, mai adâncă decât întunecimea care se întinde de la o stea la alta, și de o dragoste al cărei suflu se întindea peste ape. Și cum dansam mereu astfel, fumuri de mirodenii pluteau deasupra noastră și în jurul nostru și ne ascundeau parcă în inima lumii, și eoni păreau să treacă și furtuni să se dezlănțuie și să piară în faldurile veșmintelor noastre și în părul ei întunecat.

Dintr-odată am știut că pleoapele ei nu tresăriseră nici o clipă și crinii ei nu-și pierduseră nici o singură petală, și nici nu se trecuseră, și am recunoscut, cu o mare spaimă, că dansam cu Oona, care era mai mult decât o făptură omenească sau mai puțin, și care-mi sorbea sufletul, așa cum un bou soarbe dintr-o baltă la marginea drumului. Atunci m-am prăbușit și întunericul s-a închis asupra mea.

V

M-am trezit din somn deodată, ca și cum m-ar fi scuturat cineva, și am văzut că zăceam pe o dușumea vopsită în roșu și că pe tavanul care nu era prea înalt se găsea o roză pictată în roșu și în jurul meu pe pereți erau picturi pe jumătate terminate. Coloanele și cădelnițele dispăruseră. În apropiere de mine erau întinse vreo douăzeci de făpturi adormite, înveșmântate în straie răvășite, și chipurile lor răsturnate și întoarse în sus păreau închipuirii mele să fie niște măști goale. O lumină geroasă de dimineață lucea printr-o fereastră înaltă, pe care nu o remarcasem până atunci, și se revărsa spre noi, iar afară mugea marea. Nu departe de mine era întins Michael Robartes și alături de el era un vas răsturnat făcut din bronz lucrat, care părea să fi conținut smirnă. Cum stăteam acolo

am auzit deodată un tumult de glasuri de bărbați și femei care se amestecau cu mugetul mării. Am sărit în picioare și am alergat spre Michael Robartes, încercând zadarnic să-l scutur din somnul său. L-am apucat atunci de umeri și am încercat să-l ridic de pe jos, dar el căzu la loc oftând ușor. Glasurile deveneau tot mai puternice și amenințătoare și apoi se iscă o larmă ca a unor lovituri puternice în poarta ce dădea spre digul de afară. Dintr-odată s-a auzit zgomotul lemnului sfărâmat și am știut că poarta începea să cedeze, așa că am alergat spre ușa încăperii în care ne aflam. Am trecut prin ea și am ajuns într-un coridor a cărui dușumea de scânduri răsuna sub pașii mei, și am găsit la celălalt capăt o ușă, care dădea într-o bucătărie pustie. Când am pătruns pe această ușă, am auzit urmând repede una după alta două trosnete și mi-am dat seama, după zgomotul dintr-odată mai puternic al multor pași și strigăte, că poarta care ducea spre dig fusese spartă. Am alergat din bucătărie într-o curte mică și de aici am coborât câteva trepte spre partea de dig năruită care dădea spre mare. De pe treptele acestea am alergat pe marginea dinspre mare a digului, cu glasurile acelea mâniate răsunându-mi încă în urechi. Această parte a digului fusese de curând întărită cu blocuri de granit și era astfel apărată de ierburile de mare care se încrustaseră dincolo. Când am ajuns însă la partea cea veche, solul era atât de alunecos din pricina vegetației și a mâlului verzui, încât am fost silit să urc pe drumul propriu-zis din mijlocul digului. Am privit îndărăt spre Templul Rozei Alchimice, unde pescarii și nevestele lor strigau încă făcând larmă mare, dar de acum mai puțin zgomotoasă, și am văzut că nu era nimeni în poartă sau pe dig. Dar în vreme ce priveam într-acolo, o mică ceată de oameni ieșiră în goană din casă și începură să culeagă pietre mari din cele care fuseseră îngrămădite în apropiere, pregătite pentru data viitoare când digul ar mai fi fost sfărâmat

de furtuni și pietrele ar fi urmat să fie așezate spre a întări blocurile de granit. În vreme ce îi priveam astfel pe oamenii aceștia, îi strigă un bătrân, și cred că era „fratele“ acela „al rugăciunilor“, și arătă spre mine, și ceata de acolo se făcu deodată albă, căci cu toții se întorseseră cu fața spre mine. Am alergat din răsputeri, și asta mi-a prins bine, căci oamenii aceia care erau deprinși cu vâslele se mișcau mai neîndemânatic pe picioarele lor decât știau s-o facă altminteri cu brațele. Și totuși auzeam, în vreme ce alergam cât de repede puteam, pașii lor urmărindu-mă și glasurile lor mânioase, căci multe glasuri de jubilație și de jale, care sunt uitate ca un vis chiar în clipa în care au fost auzite, păreau să răsune prin văzduh deasupra capului meu.

Și acum mai sunt clipe în care am impresia că mai aud aceste glasuri ale jubilației și ale suferinței, clipe în care lumea aceea nedeslușită, care nu și-a pierdut decât pe jumătate stăpânirea asupra inimii și minții mele, pare să-și ceară înapoi stăpânirea deplină; însă eu port acum rozariul de mătănii la gât și când aud glasurile, sau îmi închipui că le aud, îl strâng peste inima mea și spun: „El, al cărui nume este Legiune, ascultă în fața ușii noastre și ne înșală mintea cu vorbe frumoase și inima cu frumusețe, și nu există încredere pe care să o dăruim nimănui, decât ție“; și atunci amuțește lupta aceasta care altminteri mă pustiește și îmi găsesc pacea.

TABLELE LEGILOR

I

— Pot să-ți pun o întrebare, Aherne, am spus, pe care de ani de zile voiam să ți-o adresez, dar pe care am lăsat-o la o parte, căci noi doi am ajuns să fim aproape străini unul pentru altul? De ce ai refuzat tu să devii preot, și aceasta aproape în ultima clipă? Pe vremea când tu și cu mine locuiam împreună încă, nu-ți păsa nici de vin, nici de femei, nici de bani, căci gândul tău nu se îndrepta spre nimic altceva în afară de teologie și mistică? În cursul cinei așteptasem un moment potrivit în care să-mi pot rosti întrebarea și îndrăzneam s-o fac acum, pentru că începuse să se risipească puțin din reținerea și indiferența care, de la întoarcerea din Italia, se ivise în locul prieteniei noastre atât de strânse odinioară. Și el mă întrebase tocmai despre anumite împrejurări personale și aproape sfinte, și mă gândeam că sinceritatea mea ar fi meritat deopotrivă mărturisiri din partea lui.

Când începusem să vorbesc, el ridicase spre gură un pahar din vinul acela pe care știa atât de bine să-l aleagă și îl prețuia atât de puțin, și în vreme ce eu rosteam aceste vorbe, el îl așeză încet și gânditor pe masă și-l ținu acolo cu mâna. Roșul adânc care izvora din pahar îi colora degetele lungi, delicate, impresia pe care mi-au lăsat-o fața și statura lui, așa cum erau atunci, mi-a rămas până astăzi vie în minte, indisolubil legată de o altă închipuire, fantastică: un bărbat care ține în mâna dezgolită o flacără. În clipa aceea el mi se

părea a fi imaginea primordială, desăvârșită, a rasei noastre, care, dacă speranțele mele în ce privește lumea noastră, pe care mi se părea că o văd – în caz că speranțele mele în ce privește lumea și biserica nu m-au orbit, ca întorcându-se de la poftele și înclinațiile împlinite, îndată ce ele s-ar fi ridicat mai presus de contururile sau formele nedeslușite ale superstițiilor tradiționale care aprobă sau neagă ceva, sau când au căzut sub ele, și care se lasă pradă poftelor atât de nemărginite, încât nici un duh omenesc nu le mai poate cuprinde, și unor inspirații atât de lipsite de substanță, încât focul lor neliniștit și îndepărtat nu lasă decât întunecime în jurul picioarelor și capetelor lor. Aherne avea acea predispoziție care este pe jumătate a călugărului și pe jumătate cea a aventurierului, și care poate întotdeauna să preschimbe visele în fapte și faptele în vise. Și pentru asemenea oameni nu există nici o ordine, nici un sfârșit, nici o mulțumire pe lumea aceasta. Pe când el și cu mine mai eram încă studenți la Paris, făcuserăm parte dintr-un mic cerc în care ne dedam cu toții visărilor legate de alchimie și mistică. El, care în cele mai multe dintre vederile sale era un credincios mai dedicat decât Michael Robartes, îl depășea pe acesta într-o ură incredibilă împotriva oricărei forme de viață, de lume, și această ură se exprima în ciudata afirmație, pe care o împrumutase și de la cine știe ce călugăr fantast, dar pe care și-o formase totodată și singur, că artele frumoase fuseseră trimise pe lume pentru a distruge popoarele și în cele din urmă viața însăși, în timp ce stârneau peste tot pofte nemăsurate, asemenea faclelor aprinse aruncate în vreo cetate care o dau pradă incendiului. Acest gând era pe atunci, după cum cred, nu mai mult decât o aserțiune de natură să stârnească uimirea, o podoabă a mândriei sale tinerești; de-abia când se reîntorsese în Irlanda, trăise și el acea fierbere a credinței, care laolaltă

cu redeșteptarea vieții fanteziei s-a produs în rândurile alor noștri.

Deodată el se ridică în picioare și spuse:

— Vino cu mine, și am să-ți arăt de ce nu m-am făcut preot, căci tu cel puțin ai să înțelegi. Luă un sfeșnic de pe masă și-mi lumină drumul printr-un coridor lung, cu podeaua de piatră, care ducea spre capela casei sale. În trecere privirile îmi alunecară peste imaginile de pe pereți: iezuiți și preoți – unii dintre ei nu puțin renumiți – care proveniseră din familia lui; gravuri și reproduceri după opere care-l impresionaseră în mod deosebit; și puținele picturi pe care fusese în măsură să și le cumpere în cursul călătoriilor sale, din puțina sa avere, strânsă laolaltă cu o abstinență împinsă până la sărăcia voluntară, renunțând la toate lucrurile pe care și le doresc cei mai mulți dintre oameni. Erau reproduceri și gravuri după capodoperele multor școli, dar în toată această frumusețe – fie că era vorba despre cea a credinței sau a iubirii ori a vreunei reprezentări visătoare a unor peisaje de munte sau de pădure – trăia ceva din focul care arde în adâncul naturilor pătimașe care se dăruie întotdeauna unor simțăminte nemărginite și care se exprimă cu mai multă dăinuire, dacă nu cu mai multă desăvârșire în legendele, sărbătorile și muzica popoarelor celtice. Certitudinea unei ardori neabătute, dar blânde, pe fețele extatice ale îngerilor lui Francesca și în chipurile sublime ale Sibilelor lui Michelangelo, nesiguranța, asemenea celei a sufletelor care șovăie între tulburarea spiritului și cea a trupului în fețele nedeslușite de pe frescele bisericilor vieneze și în chipurile înguste asemănătoare unor flăcări de pe tablourile simboliștilor moderni și ale prerafaeliților – ele mă făcuseră deseori să mi se pară că acest coridor lung, cenușiu, palid luminat, pustiu și încărcat de ecouri este o anticameră a veșniciei. În capela în care intrarăm printr-o ușă îngustă, gotică, al cărei prag era netezit

de cucerniciile vremurilor de penitență, fiecare amănunt îmi era aproape încă viu în amintire; căci în această capelă fusesem și eu, încă de copil aproape, cuprins de acel simțământ al apropierii de Evul Mediu care astăzi, cred, este influența predominantă în viața mea. Singurul obiect care mi se părea nou era o casetă pătrată, de bronz, care se afla pe altar în fața a șase lumânări neaprinse și a crucifixului de lemn de abanos și semăna cu acele racle care în vremurile de demult erau desăvârșite din metale prețioase pentru a primi cărțile sfinte. Aherne îmi spuse să iau loc pe o bancă de stejar. Apoi se înclină foarte adânc în fața crucifixului, luă caseta de bronz de pe altar și se așeză, cu această casetă pe genunchi, alături de mine.

— Fără îndoială, spuse, că ai uitat cele mai multe dintre lucrurile pe care le-ai citit despre Joachim de Flore, căci chiar pentru cei care au citit mult numele său este puțin mai mult decât un simplu nume. El a fost în secolul al XII-lea abate la Cortale și este cunoscut mai ales pentru profețiile sale într-o carte intitulată *Expositio in Apocalypsin*, unde el vestește că Împărăția Tatălui a trecut, că Împărăția Fiului se sfârșește și că Împărăția Duhului Sfânt va veni de abia de acum înainte. Împărăția Duhului Sfânt va fi însă victoria desăvârșită a Spiritului, a acelei „*intelligentia spiritualis*“, cum o numea el, asupra literei moarte. El a avut mulți adepți printre franciscanii de înclinații mai riguroase și aceștia au fost acuzați că posedau o carte tainică a lui, numită *Liber inducens in evangelium aeternum*. Mereu au fost învinuite grupuri de fanatici că aveau această carte înfricoșătoare, în care se afla ascuns spiritul liber al Renașterii, până când în cele din urmă Papa Alexandru IV ar fi găsit-o și aruncat-o în flăcări. Am aici, în mâinile mele, cea mai mare comoară pe care o stăpânește lumea. Am o transcriere a acestei cărți. Și uită-te ce mare artist a desăvârșit învelișul în care este înveșmântată

ea! Această raclă a fost creată de Benvenuto Cellini, el a acoperit-o cu zeități și demoni; ochii lor sunt închiși pentru a arăta cufundarea lor în lumina lăuntrică. Ridică acum capacul și scoase o carte legată în piele și acoperită cu lucrături de filigran în argint înnegrit. Și această legătură vine din mâinile unuia dintre legătorii de cărți care au lucrat pentru Canevari Giulio Clovio, un artist din Renașterea târzie, care lucra delicat și nobil, a scos prima filă din fiecare capitol al cărții vechi și a pus în locul lor file împodobite cu inițiale artistice și câte o miniatură a fiecăruia dintre cei mari care sunt aduși în diferite capitole ca exemple. Și acolo unde scrierea mai lăsa încă puțin spațiu, el a făcut câte un simbol de mare lumină sau câte un ornament împletit. I-am luat cartea din mâini și am început să întorc filele multicolore, împodobite cu aur, și am apropiat-o de lumânare ca să pot recunoaște componența hârtiei.

— De unde ai tu această carte uimitoare? l-am întrebat. Dacă este autentică, ceea ce nu pot judeca în lumina asta, ai descoperit unul dintre lucrurile cele mai prețioase care există pe lumea aceasta.

— E sigur autentică, răspunse el. Când originalul a fost distrus, a rămas un singur manuscris în mâinile unui lăutar florentin și de la el a trecut la fiul său și așa mai departe din generație în generație, până a ajuns la acel muzicant din lăută care a fost tatăl lui Benvenuto Cellini; așa a ajuns această transcriere, și cu ea și povestea rătăcirilor ei, Giulio Clovio, iar de la Clovio la un gravor roman și așa mai departe, din generație în generație, până când a ajuns în stăpânirea familiei Aretino, și apoi la Giulio Aretino, un artist și un aurar și un cercetător al visărilor cabalistice ale lui Pico della Mirandola. El a petrecut multe nopți împreună cu mine la Roma în discuții filozofice și în cele din urmă i-am câștigat în așa măsură încrederea, încât mi-a arătat cartea aceasta, comoara

sa cea mai de preț. Și cum a văzut cât de mult o prețuiam eu, și cum el însuși ajunsese prea bătrân pentru a mai putea câștiga ceva din ajutorul pe care i l-ar fi putut da învățăturile din această carte, mi-a vândut-o mie la un preț mic pentru această mare valoare.

— Și ce învățătură cuprinde această carte? am întrebat eu. Desigur, vreo subtilitate medievală, vreo despicare a firului în patru despre esența Trinității. Lucruri de felul acesta mai pot să ne slujească astăzi cel mult ca să ne arate cât de multe dintre frământările care au zguduit pe vremuri lumea sunt astăzi pentru unii fără importanță.

— Eu n-am reușit niciodată să te învăț, spuse el cu un suspin, că în ce privește credința nimic nu este lipsit de importanță; dar chiar și tu ai să recunoști că această carte îi vorbește direct inimii. Vezi cele două tabele pe care sunt scrise Poruncile în limba latină? Am privit către capătul încăperii în fața altarului, și am văzut că cele două table de marmură dispăruseră. Locul lor era luat de două mari table de ivoriu goale, asemănătoare unor reproduceri în mare ale tăblițelor pe care le avuseserăm ca școlari pe pupitrele noastre. Cartea aceasta a înlăturat Poruncile Tatălui, continuă el, și a înlocuit Poruncile Fiului prin Poruncile Duhului Sfânt. Prima parte a ei este înscrisă sub titlul *Fractura Tabularum*. În primul capitol sunt pomenite numele marilor artiști care și-au făcut chipuri și imagini ale multor lucruri și le-au adorat și le-au slujit; și în cel de-al doilea, numele marilor Spirite, care au arătat că numele Domnului, Dumnezeul lor, era vanitate și deșertăciune; și acest lung capitol al treilea, împodobit cu simbolurile chipurilor sfințite și cu aripi pe marginea filelor, cuprinde lauda celor care nu au ținut ca sfântă ziua a șaptea și au irosit celelalte șase zile și cu toate acestea și-au trăit zilele în frumusețe și plăcere. Și aceste două capitole vorbesc despre bărbații și femeile care și-au hulit părinții,

pentru că aceștia gândeau că Dumnezeul lor ar fi fost mai bătrân decât cel al părinților lor; și acesta de aici, căruia îi este dat ca simbol Sabia lui Mihail, îi laudă pe regii care au pus la cale ucideri tainice și în felul acesta au făcut pentru popoarele lor o pace care era „*amora somnoque gravata et vestibus versicoloribus*", „grea de somn și de iubire și cu veșminte multicolore"; și acesta, cu steaua fără lucie la sfârșit, cuprinde povestea vieții tinerilor nobili, care le-au iubit pe femeile altora și le-au păstrat amintirea și au preschimbat în dulcea flacără a inimii mult mai sărace; și următorul, cel cu capul înaripat, povestește despre hoții care au dus pe mare așa, în pustie, o viață care să fie asemuită cu vibrația unei coarde de arc, „*nervi stridentis instar*"; însă cele două din urmă, a căror împodobire este de culoarea focului și aurie, sunt dedicate batjocoritorilor, care au depus mărturie strâmbă împotriva semenilor lor și din care totuși a vorbit mânia Domnului și celor care au dorit cu mai multă putere decât alți oameni bogăția și femeile și prin aceasta, și tocmai prin aceasta, au stăpânit și au înmulțit bogății mari.

A doua carte, care este denumită *Straminis Deflagratio*, redă mai departe conversațiile pe care Joachim de Flora le-a avut în mânăstirea de la Cortale și mai târziu în pustnicia sa din Munții La Sila cu călători și pelerini despre legile multor țări: ca de pildă castitatea este o virtute și hoția un lucru mărunt într-o țară și, dimpotrivă, hoția este o crimă și desfrânarea un lucru mărunt într-o alta și că oamenii care se agață de asemenea legi au ajuns „*decusa veste Dei sidera*", adică „stele scuturate de pe veșmântul Domnului".

Cea de-a treia carte, care constituie încheierea, se numește *Lex Secreta*, și descrie adevărata aplecare înspre faptă, singura Evanghelie Veșnică, și se încheie cu un chip, o viziune pe care el a avut-o în Munții La Sila: i-a văzut pe școlarii săi tronând în adâncimile albastre ale văzduhului, și ei făceau

să răsune un râs care era precum foșnetul aripilor timpului: „*Coelis in coeruleis ridentes sededant disciplui mei super thronos: talis era risus, qualis temporis pennati susurrus*".

— Eu nu știu prea multe despre Joachim de Flora, am spus eu, în afară de faptul că Dante l-a așezat în Paradis printre marii „*doctores*". Dacă el a reprezentat asemenea erezii ciudate, nu înțeleg de ce zvonul lor nu a ajuns și la urechile lui Dante; și Dante nu a încheiat niciodată pace cu dușmanii Bisericii.

— Joachim de Flora a recunoscut deschis autoritatea Bisericii și a cerut chiar ca toate scrierile sale făcute publice și acelea pe care el le-ar fi vrut cunoscute după moartea sa să fie înaintate Papei spre cenzură. El era de părere că cei a căror sarcină este să trăiască și nu să reveleze sunt copii, iar Papa este părintele lor. Însă în taină el învăța că alții, și chiar în număr mereu mai mare, sunt aleși, nu ca să trăiască, ci ca să dezvăluie acea substanță tainică a lui Dumnezeu, care este culoare și muzică și unduire molatică și mireasmă dulce, și că acestea nu au un alt tată decât Duhul Sfânt. Tot astfel cum poeții și pictorii și muzicienii se străduiesc cu lucrările lor, împletind în ele cele îngăduite și încă și cele interzise, în măsura în care ele întruchipează doar acea frumusețe care este de dincolo de mormânt, tot astfel se străduiesc și copiii Duhului Sfânt în toată clipa lor vremelnică, cu ochii îndreptați către substanța strălucitoare, pe care a așezat timpul năruirea creației; căci lumea există doar ca să fie o poveste în urechile semințiilor viitoare, și spaima și voluptatea, nașterea și moartea, dragostea și ura și fructul Pomului sunt doar uneltele pentru arta cea mai înaltă, aceea de a ne câștiga viața și a ne aduna în Veșnicie ca porumbeii în porumbarul lor.

După scurtă vreme eu am să plec și am să călătoresc prin multe țări ca să învăț să cunosc toate destinele și întâmplă-

rile, și când mă voi întoarce voi scrie eu legea mea tainică pe aceste table de ivoriu, așa cum poeții și scriitorii și-au scris principiile lor fundamentale în prefețe, și școlarii se vor strânge în jurul meu, ca să poată desluși în studiul legii mele propria lor lege și pentru ca Împărăția Duhului Sfânt să se răspândească și să se întărească.

Pășea în sus și în jos și eu îi ascultam vorbele pline de căldură și îi observam tulburarea din gesturi nu cu mică îngrijorare. Eu eram deprins să urmăresc de bunăvoie mersul celor mai ciudate gânduri și le găsisem întotdeauna la fel de inofensive ca pisica persană care, cu ochii pe jumătate închiși, își întinde ghearele lungi în fața căminului meu. Acum însă voiam să mă lupt în numele dreptei credințe, și chiar și al platitudinii, și totuși nu-mi veni în minte să spun altceva mai bun decât:

— Nu este nevoie să judeci pe oricine după lege, căci avem și Porunca lui Hristos întru iubire.

El se întoarse spre mine și mă privi cu ochii strălucitori:

— Johathan Swift le-a făurit oamenilor acestui oraș un suflet prin faptul că-i ura pe semenii săi la fel de mult ca și pe sine însuși.

— În nici un caz nu poți să negi că să răspândești o asemenea învățătură primejdioasă înseamnă să-ți iei asupra ta o răspundere înfricoșătoare.

— În Leonardo da Vinci, răspunse el, se găsește următoarea propoziție sublimă: „Speranța și dorința de a te întoarce în starea ta de dinainte este asemenea dorinței moliei după lumină, și omul care așteaptă cu dor statornic fiecare nouă luni și fiecare an nou cu credința că lucrurile pe care el le dorește întotdeauna au venit prea târziu nu-și dă seama că jinduiește după propria sa distrugere". Cum ar putea fi cărarea care trebuie să ne conducă în inima Domnului altfel decât primejdioasă? De ce îți sunt ție, care nu ești un materialist,

stăruința și ordinea lumii la fel de scumpe precum și celor care nu au altceva decât lumea aceasta doar? Tu nu-i prețuiești pe scriitorii care nu scriu nimic decât atunci când mintea și rațiunea lor le spun că prin aceasta ei aduc la lumină ceea ce se numește lucrul drept și cuvenit; de ce vrei atunci să-i refuzi aceeași libertate artei celei mai înalte, care este fundamentul tuturor artelor? Da, eu voi trimite din această capelă în lume sfinți, suflete pline de iubire, tulburători și profeți; suflete care se vor înconjura cu pace ca un cuib cu fire de iarbă și altele asupra cărora eu am să plâng. Mulți ani are să se așeze praful peste această casetă, și apoi o voi deschide și furtuna, care poate este flacăra Judecății de Apoi, va izbucni de sub acest capac care o închide.

N-am vrut să mă înfrunt cu el în acea noapte, căci tulburarea lui era mare și mă temeam să nu-l înfurii mai tare. Și când câteva zile mai târziu am bătut la ușa lui, el plecase și casa era încuiată și goală. M-am căit adânc pentru faptul că nu i-am combătut credințele greșite și nu am verificat autenticitatea cărții lui atât de ciudate. De la convertirea mea am făcut de fapt penitență pentru o greșeală pe care de abia după câțiva ani am fost în stare să o măsor în toată gravitatea ei.

II

Cam la vreo zece ani după conversația noastră, pășeam odată pe partea dinspre apă a uneia dintre străzile care formează cheiul râului în Dublin și mă opream din când în când ca să privesc cărțile din vreun anticariat de acolo, și ciudat este că în vremea asta mă gândeam la soarta înfricoșătoare a prietenului meu Michael Robartes și a frăției lui. Atunci

am văzut un bărbat înalt, cu spinarea încovoiată, trecând încet pe cealaltă parte a străzii. Înspăimântat, am recunoscut în masca fără viață cu ochi tulburi chipul odinioară ferm și cu trăsături fine al lui Owen Aherne. Am traversat repede strada, dar, de abia făcusem câțiva pași, și el se întoarse deodată din drum, ca și când m-ar fi văzut, și coti în grabă pe o străduță laterală. L-am urmărit, dar în înghesuiala și forfota ulcioarelor de pe coasta de miazănoapte a râului l-am pierdut din ochi. În timpul următoarelor săptămâni m-am interesat pe lângă toți cei care-l cunoscuseră odată, însă el nu anunțase pe nimeni despre întoarcerea sa. Am bătut de asemenea în zadar la ușa vechii sale case și aproape că mă convinsesem singur că mă înșelasem, când l-am mai văzut o dată pe o stradă îngustă în spatele clădirii tribunalului și l-am urmărit până la ușa casei sale.

I-am pus mâna pe braț. El s-a întors deloc surprins, și este într-adevăr cu putință ca această viață lăuntrică să-i fi sorbit cu totul în ființa lui viața exterioară, și o despărțire de ani de zile să i se fi părut una care durase de dimineață până în după-amiaza aceleiași zile. S-a oprit locului acolo și ținea ușa pe jumătate închisă, ca și cum ar fi vrut să mă împiedice să intru, și s-ar fi despărțit poate fără nici un cuvânt de mine dacă nu i-aș fi spus:

— Owen Aherne, odinioară ai avut încredere în mine, nu mai vrei să te încrezi iarăși în mine și să-mi povestești ce s-a ales de ideile despre care am stat de vorbă acum zece ani aici, în casa aceasta? Dar poate că le-ai și uitat?

— Ai dreptul să auzi, spuse el, căci pentru că eu ți-am împărtășit aceste învățături trebuie să-ți spun și ce mare primejdie, sau mai bine zis ce mari nelegiuiri se ascund în ele. După ce însă ai să auzi ce am de spus trebuie să ne despărțim, și chiar să ne despărțim pentru totdeauna, căci eu sunt pierdut și trebuie să rămân ascuns.

L-am urmat prin coridorul pietruit și am remarcat acum că praful și pânzele de păianjen se așezaseră în toate colțurile, pe toate tablourile și acopereau chiar și rubinele și safirele sfinților din fereastră și o făceau să pară tulbure. El îmi arătă cu mâna spre locul unde tablele de ivoriu licăreau stins în lumina de amurg și am văzut că erau acoperite cu o scriere măruntă, și atunci m-am apropiat și am început să citesc această scriere. Era în limba latină; o cazuistică artificială care era explicată cu multe exemple, dar dacă ele veneau din viața lui sau din viața altora, nu știu. Citisem abia câteva fraze, când am avut impresia că o mireasmă stinsă începea să umple încăperea, și întorcându-mă către el l-am întrebat pe Owen Aherne dacă aprinsese cumva tămâie.

— Nu, răspunse el și arătă spre cădelnița care era așezată, ruginită și goală, pe una dintre strane. Și când el rosti cuvântul acesta, mirosul ușor păru să se risipească și am fost convins că fusese doar o închipuire.

— Și filozofia asta din *Liber inducens in Evangelium aeternum* te-a făcut foarte nefericit? am întrebat.

— La început am fost plin de un simțământ de fericire, răspunse el, căci trăiam un extaz dumnezeiesc, simțeam un foc nemuritor în fiecare patimă, în fiecare speranță, în fiecare dorință, în fiecare vis. Și vedeam în umbrele de sub frunze, în adâncurile apelor, în ochii bărbaților și femeilor, icoana fiecăruia dintre acestea, ca într-o oglindă. Și era ca și când aș fi fost aproape să ating inima lui Dumnezeu. Apoi totul s-a schimbat. Eram deodată foarte nefericit și în mizeria mea mi s-a dezvăluit că omul nu poate ajunge la inima Dumnezeirii decât dacă decade de la ea. Noi numim asta păcatul. Am descoperit că eu nu puteam păcătui, pentru că îmi descoperisem legea ființei mele și că nu mai puteam decât să izbutesc sau să nu izbutesc să-mi exprim propria esență și am înțeles că Dumnezeu a creat o lege simplă și ca-

pricioasă pentru ca noi pornind de la ea să păcătuim și să ne căim!

Se așezase într-una dintre stranele de lemn și acum amuțise, și capul său plecat și brațele atârnându-i și trupul său năruit exprimau o deznădejde mai adâncă decât orice altă imagine pe care am mai întâlnit-o eu în viață sau în artă. Eu m-am sprijinit de altar și îl priveam pe Aherne și nu știam ce ar fi trebuit să spun. Îi vedeam mantia lungă, neagră, încheiată până sus, părul scurt și fața rasă, care mai păstra o amintire a orgoliului său preoțesc, și am înțeles că, în mijlocul vârtejurilor amețitoare cărora el le spunea filozofie, catolicismul pusese stăpânire pe el. Îi vedeam ochii fără strălucire și culoarea pământie a chipului și îmi dădeam seama că nici catolicismul nu fusese în stare să facă mai mult pentru el decât să-l rețină la marginea prăpastiei și am fost cuprins de spaimă și milă.

— Poate, continuă el, poate că le ajunge îngerilor, ale căror inimi sunt făcute din extaz dumnezeiesc și ale căror trupuri sunt alcătuite din rațiunea dumnezeiască, simpla sete după elementul nemuritor, când speră, doresc și visează; noi însă, ale căror inimi în fiecare clipă sunt trecătoare și ale căror trupuri se topesc asemenea unui suspin, noi trebuie să ne plecăm și să ascultăm! M-am apropiat de el și i-am spus:

— Rugăciunea și căința au să te lase să devii iarăși așa cum sunt ceilalți oameni.

— Nu, nu, spuse el, eu nu fac parte dintre cei pentru care a murit Hristos, și din cauza asta trebuie să mă ascund. Eu am o lepră pe care nici Veșnicia însăși nu o poate vindeca. Eu am văzut Întregul și cum am să mai reușesc vreodată să cred că partea ar fi Întregul? Eu mi-am pierdut sufletul pentru că am privit cu ochiul îngerului.

Dintr-odată am văzut, sau poate mi-am închipuit doar, că încăperea se întunecase în jurul nostru și că siluete nedeslușite, care erau înveșmântate în purpură, cu brațele

strălucindu-le ca argintul, ridicând niște facle fără lucire, se aplecau asupra lui Owen Aherne. Și vedeam, sau mi se părea că văd, cum picături ca de rășină aprinsă cădeau din aceste facle și o negură grea, purpurie, ca de tămâie ivorie ieșea din aceste facle și ne învăluia. Owen Aherne, mai fericit decât mine, care fusesem pe jumătate inițiat în Ordinul Rozei Alchimice, sau poate apărat și prin marea sa cucernicie, era cufundat iarăși în deprimarea și indiferența lui față de orice din jur și nu vedea nimic din lucrurile acestea. Dar mie îmi tremurau genunchii, căci făpturile acestea înveșmântate în purpură deveneau cu fiecare clipă mai deslușite, și acum auzeam și trosnetul mărunt al rășinii arzând în facle. Făpturile acelea păreau să nu ia seama la mine, căci ochii lor, ai tuturor, erau îndreptați către Owen Aherne. Din când în când puteam să le aud oftând, ca de tristețe, și curând am deslușit și cuvinte, pe care nu le înțelegeam, dar simțeam că sunt cuvinte de tristețe stârnite de tristețea lui, atât de dulci însă, ca și când ar fi fost niște nemuritori vorbindu-le altor nemuritori. Apoi una dintre ele își clătină facla, și toate faclele se clătinară, și o clipă a fost ca și când o pasăre mare de flacără și-ar fi scuturat penele, și o voce strigă, ca și când ar fi venit de sus din văzduh:

— El i-a lovit chiar și pe îngerii lui cu nebunie, și chiar și ei trebuie acum să se plece și să dea ascultare. Dar tu lasă-ți inima ta să se amestece cu inimile noastre, care sunt create din extaz dumnezeiesc, și trupul tău cu trupurile noastre, care sunt create din rațiunea divină. Și la acest strigăt am înțeles că Ordinul Rozei Alchimice nu este de pe această lume și că el trebuie să caute mereu pe pământul acesta suflete pe care să poată să le atragă în plasa sa scânteietoare. Și când toate chipurile se întoarseră către mine și eu le vedeam ochii blânzi și pleoapele nemișcate, mă umplu spaima, și atunci am crezut că ele se pregăteau să azvârle

faclele lor înspre mine, astfel ca tot ceea ce îmi era scump, tot ceea ce mă lega de Ordinul spiritual și lumesc avea să ardă și sufletul meu avea să fie părăsit gol și înfiorat în fața furtunilor care suflau încoace de dincolo de lumea aceasta și de dincolo de stele. Și atunci strigă un glas stins:

— De ce fugi tu de faclele noastre care sunt făcute din arborii sub care a plâns Hristos în Grădina Ghetsimani? De ce fugi tu din fața faclelor noastre, care au fost făcute din lemnul dulce aromitor după ce lumea a murit?

Abia când ușa casei se închise după fuga mea și vuietul străzii răzbătu în urechile mele m-am regăsit pe mine însumi și mi-am recâștigat puțin din curaj. Și din ziua acea n-am mai îndrăznit niciodată să trec prin fața casei lui Owen Aherne, cu toate că eu cred chiar că a fost alungat într-o țară îndepărtată de duhurile al căror nume este Legiune și al căror tron este abisul nesfârșit, și cărora el le dă ascultare fără să poată să le vadă.

ADORAȚIA MAGILOR

La scurtă vreme după ultima mea întâlnire cu Aherne, ședeam odată și citeam, și se făcuse târziu în noapte. Și atunci am auzit deodată o bătaie ușoară în ușă, și când am deschis se aflau în prag trei bărbați foarte bătrâni, care țineau toiege groase de călători în mâini și îmi spuseră că aveau să-mi împărtășească ceva de seamă și că li se dăduse de înțeles cum că nu mă culcasem încă. I-am condus în camera mea de studiu, și când draperiile cu păuni se închiseseră în urma noastră, le-am tras jilțuri aproape de foc, pentru că vedeam cum chiciura li se lăsase pe mantii și gheața le atârna în bărbile ce le coborau până aproape de cingătoare. Ei își scoaseră mantiile și se aplecară la foc și-și încălziră mâinile, și atunci am văzut că îmbrăcămintea lor era foarte asemănătoare cu cea care se poartă în zilele noastre la țară, dar că, după cum mi se părea, semăna de asemenea puțin și cu portul orășenesc al unui timp mai curtenesc. Când se încălziseră cât de cât – și se încălzeau, mi se părea, mai puțin împinși de frigul nopții, cât mai degrabă din bucuria de căldură și de dragul căldurii –, se întoarseră spre mine, astfel că lumina lămpii căzu din plin peste fețele lor bântuite de vreme, și-mi spuseră istoria pe care am transcris-o aici. Vorbeau când unul, când altul, și deseori își luau unul altuia vorba din gură, ca oamenii de la țară care se străduiesc să nu lase nepomenit nici un amănunt când povestesc câte ceva. Când ajunseră la capătul

povestirii, îmi cerură să scriu toate vorbele pe care le repetaseră ei, ca să redau întocmai cuvintele spuse, și apoi se ridicară să plece. Când însă eu i-am întrebat încotro se îndreptau și ce anume aveau să facă și cu ce nume urma să-i numesc eu, nu vrură să-mi mai spună nimic decât că li se poruncise să străbată fără zăbavă toată Irlanda, și încă pe jos și în vreme de noapte, astfel ca să trăiască aproape de pietre și de arbori și la vremea când Nemuritorii sunt treji.

Am lăsat să treacă anume câțiva ani înainte de a așterne pe hârtie această istorisire, căci trăiam mereu cu frica acelor închipuiri și reprezentări care-și au originea în tremurul perdelei din Templu și pe care Mallarmé le socotește o caracteristică a vremii noastre. Și o transcriu acum numai pentru că am ajuns la credința că nu există nici o idee primejdioasă care să nu-și piardă din amenințările pe care le poate reprezenta dacă e scrisă într-o limbă îngrijită și a sincerității.

Cei trei bătrâni erau frați care trăiseră încă din anii dintâi ai bărbăției lor pe una dintre insulele de lângă coasta de apus a Irlandei și nu se ocupaseră toată viața lor de nimic altceva decât acei scriitori clasici și vechi poeți gaeli care proslăviseră o viață eroică și simplă. Noapte după noapte, pe vreme de iarnă, bătrânii povestitori gaeli le cântaseră la câte un pahar de whiskey istorisirile lor. Și noapte după noapte vara, atunci când povestitorii gaeli sunt la muncă la câmp sau la prins pește, își citiseră unul altuia din Vergiliu și Homer, căci ei nu voiau să guste bucuriile însingurați, ci așa cum știuseră să le guste cei vechi. Și odată veni la ei un om într-o luntre de pescar, care le spuse că el era Michael Robartes și, asemenea Sfântului Brandan, fusese chemat de un glas să urmeze o viziune. Le povesti despre reîntoarcerea zeilor și a vechilor stări de lucruri și inimile lor, care nu suferiseră niciodată sub povara și apăsarea zilelor noastre și nu cunoșteau decât timpurile îndepărtate, nu găsiră nimic nefiresc

în ceea ce le povestea el, ci luară totul cu crezământ și erau fericiți. Anii trecură și într-o zi, când cel mai în vârstă dintre ei, care în tinerețea sa călătorise și câteodată se mai gândea la alte țări, stătea și privea în larg peste apele cenușii peste care poporului i se pare că vede contururile vagi ale Insulelor Tinereții – insulele fericite unde eroii gaeli trăiesc viața feacilor lui Homer –, a răsunat un glas din văzduh pe deasupra apelor și le-a dat știre despre moartea acelui Michael Robartes. Și în vreme ce ei îl mai jeleau încă, căzu cel de al doilea dintre ei, pe când tocmai citea cea de a cincea eglogă a lui Vergiliu, în somn, și un glas străin vorbi prin el și le porunci să se aștearnă pe drum spre Paris unde o muribundă avea să le dezvăluie niște nume care, rostite și folosite cum se cuvine, aveau să schimbe lumea într-o asemenea măsură încât o a doua Ledă avea să-și deschidă trupul în fața Lebedei și un al doilea Ahile avea să asedieze Troia.

Își părăsiră insula și la început fură covârșiți de ceea ce vedeau în lume. Dar ajunseră în cele din urmă la Paris și acolo cel mai tânăr dintre ei întâlni în vis o făptură care-i spuse că trebuie să rătăcească încrezându-se norocului, până când acela care le ghidase atâta vreme pașii avea să-i conducă într-o anumită ulicioară și în fața unei case a cărei înfățișare le fusese arătată în vis. Rătăciră multe zile prin tot locul, până când într-o dimineață ajunseră la niște străduțe înguste, sărăcăcioase pe malul sudic al Senei, unde femei cu chipurile palide și părul vâlvoi îi priveau de la ferestre. Și tocmai când voiau să-și întoarcă pașii de acolo, pentru că înțelepciunea nu s-ar fi putut opri într-o asemenea prostească vecinătate, ajunseră în străduța și în fața casei din visul acela. Cel mai în vârstă dintre cei trei, care își mai amintea într-o oarecare măsură de limbile mai noi, pe care le învățase în tinerețe, păși spre ușa casei și bătu, și atunci cel de al doilea după vârstă spuse că asta nu era o casă cumsecade și nu putea să fie cea

pe care o căutau ei, și îl îndemnă să întrebe de cineva despre care știau că nu poate să locuiască acolo și apoi să plece. Și atunci ușa casei le fu deschisă de o femeie bătrână, îmbrăcată mai bătător la ochi, care strigă:

— O, voi sunteți desigur cele trei rubedenii din Irlanda. Ea va așteptat toată ziua. Cei trei se priviseră între ei și o urmaseră în sus pe scări, prin fața unor uși din care femei palide, șleampete își scoteau capul și într-o cameră în care o femeie minunat de frumoasă zăcea într-un pat și dormea și o altă femeie era așezată lângă patul ei.

Bătrâna spuse:

— Da, au venit în sfârșit. Acum ea va putea să moară liniștită. Și cu aceasta ieși din încăpere.

— Am fost înșelați de diavoli, spuse unul dintre bătrâni, căci Nemuritorii nu pot glăsui printr-o asemenea femeie.

— Da, spuse un altul din ei, am fost înșelați de diavoli și trebuie să plecăm repede de aici.

— Da, spuse al treilea, am fost înșelați de diavoli, dar haide să îngenunchem puțin, căci suntem lângă patul de moarte al unei femei care a fost odinioară frumoasă. Se așezară în genunchi lângă pat și femeia care ședea alături șopti ca și când ar fi fost cuprinsă de spaimă, și avea capul plecat:

— În clipa când voi ați bătut ea a fost cuprinsă deodată de o mare durere, și a strigat tare, cum le-am auzit eu pe femei țipând în durerile facerii, și apoi a căzut ca leșinată pe perne. După aceea ei priviră o vreme chipul dintre perne și se minunau de expresia unei dorințe nestinse și de finețea ca de porțelan a vasului în care arsese o asemenea flacără rea.

Dintr-odată cel de al doilea mai în vârstă dintre ei dădu glas unui cântec de cocoș și camera întreagă păru să vibreze de acest cântat de cocoș. Femeia din pat părea să-și doarmă mai departe somnul de moarte, însă femeia care era așezată alături își făcu semnul crucii și păli, și cel mai mic dintre cei trei bătrâni strigă:

— A intrat un diavol în el, și trebuie să ne grăbim să plecăm de aici, sau de nu va intra și în noi. Dar înainte să se poată ridica din genunchi, veni un glas sonor, psalmodiind parcă, de pe buzele celui care făcuse precum cocoșul, și vorbi astfel:

— Eu nu sunt diavol, sunt Hermes, păstorul morților. Eu am grijă de mesajele pe care mi le trimit zeii, și voi ați auzit semnalul meu. Femeia care este aici întinsă a născut o ființă, și ființa aceasta pe care a născut-o ea seamănă la înfățișare cu Unicornul și este dintre toate viețuitoarele cel mai neasemănător omului, căci este rece, aspră și feciorelnică. Părea să danseze când s-a născut, și a și dispărut aproape în aceeași clipă din cameră, căci este în ființa unicornilor ca ei să înțeleagă scurtimea vieții. Femeia de aici din pat nu știe că cea născută de ea a dispărut, căci a căzut într-o amorțeală în vreme ce făptura dansa. Însă aplecați-vă urechea ca să aflați numele de care ea trebuie să asculte.

Ceilalți doi bătrâni nu spuseră nici un cuvânt, dar, desigur, îl priveau pe cel ce vorbise minunându-se, căci glasul reîncepu să vorbească:

— Când Nemuritorii vor voi să răstoarne ceea ce este astăzi și să reclădească ceea ce a fost ieri, ei nu vor avea pe nimeni în ajutor decât pe unul pe care lumea care este astăzi l-a izgonit de la ea. Plecați-vă, plecați-vă foarte adânc, căci ei au ales-o pe această femeie în a cărei inimă s-au adunat toate nebuniile și în al cărui trup s-au trezit odată toate poftele, această femeie care a fost izgonită afară din timp și care s-a odihnit la pieptul Veșniciei.

Glasul amuți cu un suspin și îndată se deșteptă bătrânul din somnul său și spuse:

— A vorbit oare un glas prin mine ca odinioară, când adormisem peste Vergiliul meu, sau am visat doar?

Cel mai vârstnic răspunse:

— Un glas a vorbit prin tine. Unde adăsta sufletul tău în vreme ce glasul vorbea prin tine?

— Asta nu știu, dar am visat că eram pe acoperișul unui șopron. Priveam în jos și am văzut un bou și un măgar, și am văzut un cocoș roșu stând pe o iesle de fân și o femeie ținându-și la piept copilul și trei bătrâni în armuri de plasă, cu capetele adânc plecate, îngenunchind în fața femeii și copilului. Și în timp ce priveam a cântat cocoșul și un bărbat cu aripi la picioare a răsărit în fața mea în văzduh; în vreme ce plutea prin fața mea a strigat:

— Voi, bătrâni nebuni, odinioară a fost a voastră toată înțelepciunea stelelor. Eu nu-mi înțeleg visul, nici ce ne poruncește el să facem, dar voi, care ați auzit glasul din înțelepciunea somnului meu, veți ști ce avem de făcut.

Atunci spuse cel mai vârstnic dintre cei trei că acum trebuie să scoată din traiste sulurile de pergament pe care le aduseseră cu ei și să le întindă pe dușumea. Făcură asta și-și scoaseră și penele de scris; ele erau făcute din trei pene care îi căzuseră din aripi bătrânului vultur despre care se spune că a stat de vorbă cu Sfântul Patrick despre înțelepciune.

— El voia să spună, cred eu, zise cel mai mic în vârstă, după ce își așezaseră călimările lângă sulurile de pergament, că dacă oamenii sunt buni, lumea îi iubește și-i atrage la sine, și astfel Veșnicia vine prin oamenii care nu sunt buni sau care au fost uitați de lume. Poate că și creștinismul a fost bun, și lumea l-a iubit, așadar că acum el piere și Nemuritorii încep să se trezească.

— Ce spui tu acum nu cuprinde nici o înțelepciune, spuse cel mai vârstnic, căci dacă există mulți Nemuritori, nu mai poate să existe doar un singur Nemuritor.

— Și totuși se pare, spuse cel mai puțin vârstnic, se pare că numele pe care trebuie să le scriem noi acum sunt numele

unuia singur, astfel că trebuie să însemne că el poate să ia felurite înfățișări.

Și atunci se mișcă femeia în patul ei ca în vis și își întinse brațele, ca și cum ar fi vrut s-o cuprindă pe ființa care o părăsise și șoptea vorbe de mângâiere și apoi iarăși nume ciudate, cum ar fi „Dulce asprime“, „Amărăciune iubită“, „O, singurătate“, „O, spaimă“ și o vreme rămase apoi întinsă nemișcată. Apoi i se schimbă glasul și acum nu mai șoptea cu frică parcă, ci fericită, dar asemenea oricărui alt muribund, și mai șopti ceva, dar atât de stins, încât femeia de lângă ea trebui să se plece și să-și lase urechea aproape de tot peste gura ei.

Cel mai în vârstă dintre cei trei spuse vorbind acum pe franțuzește:

— Trebuie să mai fi fost încă un nume, pe care ea nu ni l-a mai spus; l-a șoptit în clipa când sufletul i-a părăsit trupul.

Și femeia spuse:

— A murmurat doar numele unui pictor, un simbolist, pe care ea l-a iubit. El se ducea deseori la Liturghiile negre, cum le spunea el, și el a fost cel care a învățat-o să vadă chipuri și să audă glasuri.

Asta este tot ceea ce mi-au povestit cei trei bătrâni, și când mă gândesc la vorbele și la tăcerea lor, la sosirea și plecarea lor, sunt aproape convins că, dacă i-aș fi urmat când au ieșit din casă, n-aș fi găsit nici o urmă pe zăpadă.

Era posibil, din câte aș putea spune eu sau oricine altcineva, ca ei înșiși să fi fost nemuritori: demoni nemuritori, veniți să aducă în mintea mea o poveste neadevărată cu un scop pe care nu-l înțeleg. Orice vor fi fost, am ales un drum care mă va purta departe de ei și de Ordinul Rozei Alchimice. Nu mai duc o viață elaborată și plină de trufie, ci caut să mă pierd printre rugăciunile și tristețile gloatei. Mă rog cel mai cu folos în capele sărăcăcioase, în care haine căptușite cu molton se freacă de mine când îngenunchez, iar când mă

rog împotriva demonilor repet o rugăciune compusă acum nu știu câte secole ca să-l ajute pe un biet celt sau o biată celtă care a suferit cu o suferință ca a mea.

Seacht b-páidreacha fó seacht
Chuir Muire faoi n-a Mac,
Chuir Brigbid faoi n-a brat,
Chuir Dia faoi n-a neart,
Eidir sinn 'san Sluagh Sidhe,
Eidir sinn 'san Sluagh Gaoith.

Șapte tați de șapte ori,
Trimiteți pe Maria prin Fiul ei,
Trimiteți pe Bridget prin haina ei,
Trimiteți pe Domnul prin puterea Lui,
Între noi și oastea spiritelor,
Între noi și demonii aerului.

Cuprins

În colecția **Raftul Denisei** au apărut

Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Ghepardul*
Tariq Ali, *Cartea lui Saladin*
Naghib Mahfuz, *Rhadopis din Nubia*
Ludmila Ulițkaia, *Daniel Stein, traducător*
Martin Suter, *Small World*
Yasunari Kawabata, *Lacul*
Ismail Kadare, *Cronică în piatră. Vremea nebuniei*
Jon Krakauer, *În sălbăticie*
Tash Aw, *Harta lumii nevăzute*
Nicole Krauss, *Marea casă*
Virginia Woolf, *Doamna Dalloway*
Horace McCoy, *Și caii se împușcă, nu-i așa?*
Virginia Woolf, *Valurile*
J.M. Coetzee, *Tinerețe*
Hong Ying, *Concubina din Shanghai*
Dave Eggers, *Opera sfâșietoare a unui geniu năucitor*
Giovanni Arpino, *Parfum de femeie*
Nagai Kafū, *Komayo. Povestea unei gheișe*
Ismail Kadare, *Spiritus*
Jeanne Kalogridis, *Eu, Mona Lisa*
Taichi Yamada, *N-am mai visat de mult că zbor*
Nikos Kazantzakis, *Raport către El Greco*
Stefan Zweig, *Douăzeci și patru de ore din viața unei femei*
Alessandro Baricco, *Emaus*
Paula McLain, *Soția din Paris*
Kaui Hart Hemmings, *Descendenții*
Yasunari Kawabata, *Valsul florilor*
Martin Suter, *Un prieten perfect*
Vanessa Diffenbaugh, *Limbajul florilor*
J.M. Coetzee, *Miezul verii*
Mo Yan, *Obosit de viață, obosit de moarte*
Aleksandr Soljenițîn, *O zi din viața lui Ivan Denisovici*
Michela Murgia, *Accabadora*
Jon Krakauer, *În aerul rarefiat*

Anuradha Roy, *Valurile pământului*
Virginia Woolf, *Orlando*
Yasushi Inoue, *Pușca de vânătoare*
Kate Morton, *Orele îndepărtate*
Yukio Mishima, *Templul de aur*
John Fante, *Vise de pe Bunker Hill*
Jan Koneffke, *Cele șapte vieți ale lui Felix K.*
Yasunari Kawabata, *Frumusețe și întristare*
Ludmila Ulițkaia, *Fetițele. Rude sărmane*
Kathryn Wagner, *Dansatoarea lui Degas*
Rui Zink, *Cititorul din peșteră*
Care Santos, *Încăperi ferecate*
Ismail Kadare, *Cina blestemată*
Yukio Mishima, *Sete de iubire*
Giovanni Papini, *Povestiri stranii*
Ann Patchett, *Fascinație*
Tom Rachman, *Imperfecționiștii*
Jay Parini, *Rătăcirile lui Herman Melville*
Sawako Ariyoshi, *Parfum de curtezană*
F. Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby*
F. Scott Fitzgerald, *Blândețea nopții*
Sarah Dunant, *Sânge și splendoare*
Mo Yan, *Baladele usturoiului din Paradis*
Yōko Ogawa, *Hotel Iris*
Zelda Fitzgerald*, Acordă-mi acest vals*
Simone de Beauvoir*, Femeia sfâșiată*
Ellis Avery, *Ultimul nud*
Katherine Govier, *Fiica lui Hokusai*
J.M. Coetzee, *Copilăria lui Isus*
Thomas Mann*, Alesul*
Nick Hornby, *Adio, dar mai stau puțin*
Alessandro Baricco, *Mr Gwyn*
Yasushi Inoue, *Maestrul de ceai*
Kurt Vonnegut, *Tabachera din Bagombo*
Anthony Burgess, *Portocala mecanică*
Richard Bach, *Pescărușul Jonathan Livingston*
Mo Yan, *Broaște*
Sorj Chalandon, *Al patrulea zid*

Hélène Grémillon, *Confidentul*
Yasunari Kawabata, *Maestrul de go*
Knut Hamsun, *Pan. Victoria*
Kate Morton, *Păzitoarea tainei*
J.M. Coetzee, *Așteptându-i pe barbari*
Richard C. Morais, *Madame Mallory și micul bucătar indian*
Yasunari Kawabata, *Frumoasele adormite*
James Meek, *Invaziile inimii*
António Lobo Antunes, *Inima inimii*
Nikos Kazantzakis, *Căpitanul Mihalis*
Giuseppe Berto, *Răul ascuns*
Paolo Giordano, *Corpul uman*
Mo Yan, *Țara Vinului*
Liza Dalby, *Povestea doamnei Murasaki*
Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*
Patrick Modiano, *Micuța Bijou*
Patrick Modiano, *Strada Dughenelor Întunecoase*
Bob Dylan, *Tarantula*
Ludmila Ulițkaia, *Medeea și copiii ei*
William Golding, *Bezną clară*
Karen Blixen, *Povestiri de iarnă*
Evgheni Vodolazkin, *Laur*
Kidō Okamoto, *Fiica negustorului de sake*
Ismail Kadare, *Podul cu trei arce*
Therese Anne Fowler, *Z. Un roman despre Zelda Fitzgerald*
Alessandro Baricco, *Mătase*
Anthony Burgess, *Ochii doamnei mele*
Hilary Mantel, *O regină pe eșafod*
Lena Andersson, *Pasiune pură*
Yasunari Kawabata, *Păpădiile*
Marguerite Yourcenar, *Memoriile lui Hadrian*
Knut Hamsun, *Foamea*
Yasunari Kawabata, *O mie de cocori*
Rui Zink, *Instalarea fricii*
Su Tong, *Lumea de orez*
Javier Cercas, *Legile frontierei*
J.M. Coetzee, *Elizabeth Costello*
Karen Blixen, *Din inima Africii*

Patrick Modiano, *Orizontul*
Michel Houellebecq, *Supunere*
Thomas Mann, *Mărturisirile escrocului Felix Krull*
Anthony Marra, *Constelația fenomenelor vitale*
Jennifer Cody Epstein, *Zeii pedepselor cerești*
Hélène Grémillon, *Tangou pentru Lisandra*
Martin Page, *M-am hotărât să devin prost*
Salvador Dalí, *Chipuri ascunse*
Ann Leary, *Ora de aur*
Lydie Salvayre, *Să nu plângi*
Yōko Ogawa, *Profesorul și menajera*
Evgheni Vodolazkin, *Soloviov și Larionov*
Kyung-sook Shin, *Voi fi acolo*
Alessandro Baricco, *De trei ori în zori*
Thomas Mann, *Lotte la Weimar*
Cees Noteboom, *Pierdutul paradis*
Yukio Mishima, *După banchet*
Yasunari Kawabata, *Țara zăpezilor*
Anthony Burgess, *Moartea la Deptford*
David Mitchell, *Omul de ianuarie*
Bob Dylan, *Cronica vieții mele*
Patrick Süskind, *Porumbelul*
Ismail Kadare, *Firida Rușinii*
Alain de Botton, *Sex, shopping și un roman*
Care Santos, *Poftă de ciocolată*
Yasushi Inoue, *Nobila doamnă din Yodo*
Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Sirena și alte povestiri*
J.M. Coetzee, *Foe*
Katja Petrowskaja, *Poate Estera*
Nikos Kazantzakis, *Sărăcuțul lui Dumnezeu*
Alessandro Baricco, *Mireasa tânără*
Anthony Doerr, *Toata lumina pe care nu o putem vedea*
Akira Yoshimura, *Naufragii*
Franz Kafka, *Scrisoare către tata*
Paula McLain, *Zbor în jurul soarelui*
Boualem Sansal, *2084. Sfârșitul lumii*
Ricardo Piglia, *Calea Idei Brown*
W.B. Yeats, *Rosa Alchemica și alte scrieri*